Berber sprookjes uit Noord-Marokko

Kossmann, M.G.; Bezzazi, A.

Citation
Kossmann, M. G., & Bezzazi, A. (1997). Berber sprookjes uit Noord-Marokko. Retrieved from https://hdl.handle.net/1887/4148

Version: Not Applicable (or Unknown)
License:
Downloaded from: https://hdl.handle.net/1887/4148

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

BERBER SPROOKJES

Berber sprookjes

UIT NOORD-MAROKKO

Opgetekend door Abdelkader Bezzazi
uit het Berber vertaald en uitgeleid
door Maarten Kossmann

UITGEVERIJ BULAAQ, AMSTERDAM

Deze gecombineerde uitgave is mede mogelijk gemaakt door de Nationale Commissie voor internationale samenwerking en duurzame ontwikkeling (NCDO), de Europese Commissie en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen

De in deze uitgave opgenomen Bem Iznassen sprookjes zijn ontleend aan *Etude d'un Corpus de Contes Chaux du Maroc oriental*, thèse d'Etat Université Mohamed I Oujda (ongepubliceerd, 1993) van Abdelkader Bezzazi. De transcriptie is aangepast en gecorrigeerd. De vertaling en het nawoord zijn van Maarten Kossmann, in het kader van NWO post-doc project 200-36-218 'Berbertalen tussen oraliteit en literatuur'

© 1997 Nederlandse vertaling en nawoord Maarten Kossmann en uitgeverij Bulaaq
© Berber tekst Abdelkader Bezzazi, Oujda (Marokko)
ontwerp omslag, binnenwerk en cd Marjo Starink, Amsterdam
tekstredactie en zetwerk Henk Pel, Zeist
© omslagillustratie EM-IT produkties, Sprang Capelle
ISBN 90 5460018 7

De cd is opgenomen door Ralph Brink van studio Boventoon 3 te Amsterdam en geproduceerd door Errol Lem van Cut 'n' Clear Music / CCM te Amsterdam. De tekst is gelezen door Abdelkader Matoug, Leiden

Deze uitgave wordt in België verspreid door Uitgeverij en Verspreidingscentrum Van Halewyck, Diestsesteenweg 71A, 3010 Leuven

Uitgeverij Bulaaq, Recht Boomssloot 88-90, 1011 ED Amsterdam

⋆ ⋆ ⋆

Mayen ḏis

WAHED Lila yiwyen mmis ɛ ɛemmis 8

INAYEN Ṯhajiṯ n Ḍḍawya ḏ umas 26

ḤAḤA Ṯhajiṯ n Ḥemmu Lḥamu 38

RBEA Ṯhajiṯ n wawmaṯen 48

XEMSA Ṯhajiṯ n wen ma yer sebɛa n terbaṯin 62

SEṮṮA Ṯhajiṯ n tawmaṯin 66

SBEA Yellis uṛuḥani 74

ṮMINYA Ṯhajiṯ n Mqidec 88

ṮṮSEA Ṯhajiṯ n Nima 100

ɛŁCRA Ṯhajiṯ n Mḥend Lhemm 110

ḤḤḌEŁC Ṯhajiṯ l lɣul bu sebɛa n izellaf 122

ṮLNEC Ṯhajiṯ l lɣul ḏ uwessar 130

Inhoud

ⵉⵏ	Het verhaal van Lila die met haar neef trouwde	9
ⵉⵡⵍⵍ	Het verhaal van Dawia en haar broer	27
ⴷⵔⵉⵍ	Het verhaal van Slimme Hamoe	39
ⵎⵉⵍⵔ	Het verhaal van de twee broers	49
ⵎⵉⵊⵉ	Het verhaal van de man met de zeven dochters	63
ⵣⵉⵙ	Het verhaal van de twee zusjes	67
ⵣⵜⵎⵜⵏ	De dochter van de geest	75
ⴰⵅⵉⵜ	Het verhaal van Mkidesj	89
ⵏⵉⵖⵉⵏ	Het verhaal van Nima	101
ⵜⵉⵊⵏ	Het verhaal van Mohammed Sores	111
ⵜⵜⵉ	Het verhaal van de menseneter met de zeven koppen	123
ⵉⵡⴰⴰⵉⵉ	Het verhaal van de grijsaard en de menseneter	131

Nawoord 141
Spelling en uitspraak 157
Commentaar 159
Verantwoording van de Berber tekst 161

WAḤED

Lila yiwyen mmis ɛ ɛemmis

Ḥajit-ek.

Idj n weryaz γres ṭnayen l lxalaṭ, ict zzisent t taḏerγalt γres ict n terbat. Ṯemmiḍen γres idj n werba.

Ami d-tiweḍ ṯkerza lxalaṭ-enni nnant i weryaz nsent:

– Qaɛ ddunekṯ ṭekrez ibawen, nṭareḥ γir netcin.

Iwa yenna-asent:

– Ayetca swejdemt-eyyi ibawen aḏ ṛuḥeγ a ḏakemt-kerzeγ ibawenn-u.

Ayetca nnes yekker ziḵ iṛuḥ. Ami yiweḍ γer yidj n yifri, yuḏef, iṭareḥ yeqqim yettett ibawenn-enni. Aɛecci yeɛqeb axxam yiweḍ yeḍḍer x weγyul yenna-asent i lxalaṭ:

– Qa qla-yi uḥḥleγ, xseγ aḏ werrkeγ.

Ṭarḥent amenni amenni al mi ṭiweḍ lweqṭ n ibawen nnant-as lxalaṭ:

EEN Het verhaal van Lila die met haar neef trouwde

Er was eens een man en die had twee vrouwen. De ene was blind en had een dochtertje, de ander had een zoontje.

Toen het zaaiseizoen aanbrak zeiden de vrouwen tegen hun man:

– Iedereen heeft bonen gelegd behalve wij.

Hij antwoordde:

– Als jullie morgen bonen voor me klaar leggen zal ik ervoor zorgen.

De volgende dag ging hij vroeg op pad. Hij kwam bij een grot en ging er naar binnen. Hij ging zitten en begon de bonen op te eten. Tegen de avond ging hij weer naar huis. Toen hij van zijn ezel klom zei hij tegen zijn vrouwen:

– Ik ben moe, ik wil gaan liggen.

De bonentijd brak aan en de vrouwen zeiden tegen hem:

– A weddı, qa t tu ḏ lweqṭ n ıbawen; yaḷḷeh akıḏneɣ seḵn-aneɣ afeddan nneɣ.

Iwa ıleqq-enni yenna-asent weryaz:

– Ur zmireɣ ɣa yḥerrḵen, beṣṣeḥḥ ax-aḵemt aɛekk°az nu ṭruḥemt ni ɣa ṭafemt cra wfeddan ɛebbṛemt ıbawen nnes zzıs. Malla lqedd nnes, ıwa qa ḏ yenni ḏ ıbawen nneɣ.

Lxalaṭ-enni ṛuḥent ısmt lbeẓẓ nsent x yıdj n weɣɣul. Rezzunt rezzunt al ni ḥufent ḏegg ıdj n ufeddan, ıbawen nnes lqedd uɛekk°az n weryaz nsent. Ferḥent qqiment ttekksent ıbawen leqqḏent. Cwıya ḏ yıct n tmeṭṭuṭ ṭeqqim zi lagg°ej:

– A ṛjamt-eyyı, mayen ḏin tteggemt?

Ami ṭent-tıweḏ ṭenna-asent:

– A ṭiyya ɣir t tıslaṭin n welma ur ḵemt-ɛqileɣ! Ṛwaḥemt abeɛḍa a teswemt lkas n watay, axxam qa yuḏes.

Lxalaṭ-enni ferḥent tlaɣr-asent beṣṣeḥḥ. Cwıya n nehnint aḏ awḏent zzaṭ ı yıdj n wexxam yuɛla, uḏfent ṭarḥent. Tameṭṭuṭ ṭenna-asent:

– Aḏ ṛuḥeɣ aḏ swejḏeɣ atay.

Tısı lwaɣecc-enni. Arba ṭegg-ıt zzaṭ ı yemmas, ṭarbat ṭsı-t akıḏes ṭegga zzaṭ ı yemmas ıdj n yıḍeyḍey.

Ṭarḥent lxalaṭ-enni cwıya. Tameṭṭuṭ-enni (macı ṭen

– Het is tijd om de bonen te plukken. Ga met ons mee en laat ons zien waar ons veldje is.

Maar de man zei:

– Ik ben te moe om me te bewegen, maar hier is mijn stok. Als jullie bij een veldje aankomen moeten jullie de bonenstaken meten. Als ze even lang zijn als de stok dan zijn de bonen van ons.

De vrouwen gingen op weg, met de kinderen op de ezel. Ze zochten en zochten tot ze bij een veldje kwamen waar de bonenstaken even lang waren als de stok van hun man. Blij begonnen ze de bonen te plukken. Even later kwam er een vrouw. Die riep van een afstandje:

– Hé daar! Wacht op mij! Wat zijn jullie daar aan het doen?

Toen ze bij hen aankwam zei ze:

– Oh! Het zijn de bruidjes van mijn dochter, ik had jullie niet herkend! Kom mee een kopje thee drinken, het huis is vlakbij.

De vrouwen waren erg blij, ze dachten dat ze het meende. Even later kwamen ze bij een hooggelegen huis. Ze gingen naar binnen en ze gingen zitten. De vrouw zei tegen hen:

– Ik ga even thee zetten.

Ze pakte de kinderen. Het jongetje zette ze voor zijn moeder neer. Het meisje nam ze mee, en voor haar moeder zette ze de stamper van de vijzel.

De vrouwen wachtten een tijdje. Toen keek de vrouw

taderɣalt, ţennid̤en) ţeqqel berṛa ţesruggeb nettat a tẓeṛ cɪa ḥ ḥedd yettett aɣyul nsent ţeɛqel-teţ. Ieɛqel ţameţţuţ-enni ɪ xsent ɪɛerd̤en. Tenɣez ţakna nnes ţenna-as.

– Kker a xla darek, qa qla-aneɣ yer lɣula. Isɪ yellɪm, kker zzaţ d̤aneɣ ɣa ţetc.

Al mɪ rewlent lɣula teɛqeb a tent-tetc ur ţufi ḥedd. Tţareḥ ɣres ɣɪr ţeɪbat-enni ţeffer. Tejbed-teţ ɪwa nettaţ a d̤as-ţɪni:

– Malla teɪɣ-cem aysum nnem a d̤ɪ-yelṣeq d̤ɪ teɣmas, ɪd̤ammen nnem ɣu t taneqqiţţ d̤ɪ weeddɪs mu. Misem d̤am ɣa ggeɣ?

Nettaţ ɛad̤ ur ţkemmel awal d̤ wuccen a ssenni yekk. Yesl-as, yenna-as:

– A ḥenna lɣula mah ur tet-ttrebbɪd̤? Idj n wass a temɣer a t-tafed̤ ɪ leɛqayeb nnem mɪ ɣa ţwesred̤

– Ɣɪek̤ ṣṣeḥlɪ,

ay d̤as-ţenna lɣula. Iwa ţarbat-enni ţeqqɪm ɣer lɣula ɪd̤-u ayetca, ɪd̤-u ayetca al mɪ ţemɣer, tehḍa t tamɣarţ.

Idj n nnhar ɪdj n werba ttuɣa yettɪrar zegg ɪct n tk̤uɪţ zzaţ ɪ wexxam n yɪct n twessarţ Tak̤urţ-enni ţelqef fan* n twessarţ, d̤ fan ad̤ yeṛṛez. Tekker ţwessarţ-enni ţenna-as

– Lukan ay c ttuɣa d̤ aryaz lukan yellɪs ɛ ɛemmɪk̤ qaɛ ur ttɪlɪ ɣer leɣwal d̤ lehwal.

uit het raam (niet de blinde, maar de ander). Ze zag iemand hun ezel opeten en ze herkende haar. Ze herkende de vrouw die hen had uitgenodigd. Ze stootte de andere vrouw in de zij en zei:

– Sta onmiddellijk op. We zijn bij een menseneetster. Pak je dochter en sta op! Anders eet ze ons op!

Ze vluchtten. Toen de menseneetster terugkwam trof ze niemand meer aan. Alleen het meisje dat ze verstopt had was er nog. Ze pakte het op en zei:

– Als ik je opeet blijft je vlees maar tussen mijn tanden steken en je bloed is maar een druppeltje in mijn maag. Wat moet ik met je doen?

Op dat moment kwam er een wolf langs. Hij hoorde haar en zei:

– Ach mevrouw de menseneetster, waarom brengt u haar niet groot? Ooit wordt ze volwassen en kan ze voor u zorgen als u oud en gebrekkig bent.

– Je hebt gelijk,

zei de menseneetster. Het meisje bleef dus bij de menseneetster, jaar na jaar na jaar na jaar, totdat ze groot was, totdat ze een vrouw was geworden.

Op een dag was een jongen met een bal aan het spelen bij het huis van een oude vrouw. De bal kwam terecht op de bakplaat van de vrouw en de bakplaat* brak. De oude vrouw riep:

– Als je een man was zat je nichtje niet tussen de gruwels en de griezels!

Arba-nni ɪṛuḥ γer yemmas yettazzel yenna-as:

– Ur ḏa γɪr a tɛerḍeḍ ţawessarţ-u yettılın zzaţneγ. Sewjeḏ cway l lḥenni aɛecci ţegged cway n weḥı ır.

Ţenna-as. – Wah a memmi, laγa-as-d aɛecci.

Iwa y aɛecci ţawessarţ-enni ţruḥ axxam n werba-yenni ţuḍef ıţareḥ zzaţes werba, yemmas qa ţessewjaḏ amensı. Ami ţkemmel ţessers ţiwey-d lḥenni ḏegg ıct n tγerfiyţ. Ami ţruḥ ţwessarţ a tegg fus nnes ḍı wţebsı yeţţf-as-ţ werba yesseγḍes-ţ al mi teţ-yeḥreq. Yenna-as:

– A ḥenna ur ḏam-tṛiẓẓimeγ γı ma ţɛawḍıḍ-eyyı nısem ţesṛa ı yellıs ɛ ɛemmi.

Ţenna-as: – Γır ṛeẓm-eyyı a ḏak-ımγ kulla.

Iṛeẓm-as netta a ḏas-yegg fus ḍı lḥenni. Iwa ţɛawḍ-as leḥkayeţ n yellıs ɛ ɛemmıs. Aɛecci-nni yenna ı yemmas a ḏas-ţessewjeḍ lehwayej aḍ ıruḥ aḍ yeızu x yellıs ɛ ɛemmıs. Ayetca nnes yekker zık ıṛuḥ. Yeggur yeggur al mi yıweḍ ıdj n weḏrar yuɛla ḏegg ıxef nnes ıdj n wexxam. Axxam l lγula γer ţella yellıs ɛ ɛemmıs. Aɛeleul ḏ weqzım qqimen tlayan:

– Lıla ya Lıla mmıs ɛ ɛemmım qa-ţ beṛṛa.

Lıla ţesγuyy xsen:

– Uı xxı ḍḍeḥkem!

Amenni nettaţ a tseḍ ı mmıs ɛ ɛemmıs:

De jongen rende naar zijn moeder:

– Je moet de oude vrouw van hiernaast uitnodigen en henna klaarzetten en hete soep maken.

– Goed jongen, nodig haar vanavond maar uit.

Die avond kwam de oude vrouw naar het huis van de jongen. De jongen ging bij haar zitten en zijn moeder maakte het eten klaar. Toen het klaar was zette ze het op tafel en bracht ze een kom met henna. De oude vrouw stak haar hand uit naar het eten, maar de jongen pakte hem vast en dompelde hem in de hete soep, zodat hij verbrandde.

– Oma, ik laat u niet los voor u me verteld heeft wat er met mijn nichtje is gebeurd.

– Laat me los, ik zal alles vertellen.

Hij liet haar hand los en stopte hem in de henna. Toen vertelde ze hem het verhaal van zijn nicht. Die avond zei hij tegen zijn moeder dat ze alles klaar moest zetten omdat hij haar ging zoeken. De volgende ochtend vroeg vertrok hij. Hij liep en liep en liep tot hij bij een hoge berg kwam waar een huis op de top stond. Het was het huis van de menseneetster bij wie zijn nicht woonde. De haan en de hond begonnen te roepen:

– Lila, Lila, je neef staat buiten.

Lila riep:

– Hou me niet voor de gek!

Toen hoorde ze haar neef:

Lila ya Lila
hewwdi salf-ek
neṭleε.

Lila ṭessehwa y acenkuk nnes ḍ mmis ε εemmis a kiḍes yaley. Teshuf ṭlaṭa n wanẓiwen zi wcenkuk. Ami yuley ṭegg-it ḍegg ict n teyḍurṭ (ḥacak) ict n texḍmt t tameqq°ṛant bac lyula ur t-tẓeṛṛ. Ami lyula ṭeεqeb γer wexxam ṭeḥseb acenkuk l Lila. Tufa xeṣṣen-teṭ ṭlaṭa n wanẓiwen. Tenna-as:

– Mami ruhen?

Tesseqsu-t. Tenna-as:

– A henna aεeleul ḍ weqzim mmenγen ruheγ a ṭen-feṛqeγ hufin-eyyi wanẓiwenn-u.

Lyula ṭessusem ṭumen-teṭ. Ami yewjeḍ umensi ṭamẓa ṭlaya x tyuḍar qaε leḥment γres yir ṭen mami Lila ṭeffer mmis ε εemmis. Tenna-as temẓa:

– Malla tayḍuṛṭ-enni ur d-tusi a γres kkreγ a teṭ-ṛẓeγ.

Lila ṭenna-as:

– A ḥenna qa ṭewser ur ṭeẓmir ula ḍ cem ui ṭṭaiḥeḍ bhal zik. Uc-eyyi a ḍas-awyeγ a tetc ḍin.

Lyula ṭessusem Iwa ṭetca ḍ Lila a ḍas-ṭini.

16 – A ḥenna ileqq-u meγreγ, εemmer u ḍi-ṭennid lesrai mmem.

Lila, Lila,
laat je haar naar beneden,
dan klim ik naar boven.

Lila liet haar haar naar beneden en haar neef klom naar boven. Drie haren braken af. Toen hij boven was verstopte ze hem in een pot (pardon!), in een grote voorraadpot, zodat de menseneetster hem niet zou zien. Toen de menseneetster thuiskwam telde ze de haren van Lila. Ze merkte dat er drie ontbraken en zei:

– Waar zijn die heen?

Ze vroeg haar uit en ze antwoordde:

– Ach oma, de haan en de hond waren aan het vechten. Toen ik ze uit elkaar wilde halen braken er drie haren af.

De menseneetster liet het erbij; ze geloofde haar. Toen het eten klaar was riep ze de potten. Ze kwamen allemaal aangewaggeld behalve de pot waar Lila haar neef in had verstopt. De menseneetster zei:

– Als die pot daar niet wil komen, dan breek ik hem in stukken!

Maar Lila zei:

– Ach oma, hij is oud en ziek; u bent toch ook niet meer zo vief als vroeger? Geef mij zijn eten maar, dan breng ik het wel, dan kan hij het dáár eten.

De menseneetster liet het er verder bij. Toen ze gegeten hadden zei Lila tegen haar:

– Oma, ik ben nu groot, en toch heeft u me nog nooit uw geheimen verteld.

– Wah a yellı.

ay ḏas-ţenna lɣula. Ṯenna-as:

– Ṯeẓrıḏ ţakemmust-ınnı ḏihat ḏı lqent? Awey-teţ-d a ḏam-ınıɣ. Ṯeṛwaḥed-d zzaţ-ı.

Ṯessekn-as sserr n usemmıḍ n wenzar n yıdjaj l lebreq Nehnıntı aḍ ţtsent. Lıla ţegga ıma nnes teţţes Ṯedja lɣula al mı teţţes nettaţ a tekker ţegga ıct n texrıţţ zzaţ ı lɣula. Iwa ţessekker mmıs ɛ ɛemmıs aḍ ṛewlen. Ɣır faqen aɛɛlɛul ḏ weqzın qqımen tlaɣan·

– Lıla ḏ mmıs ɛ ɛemmıs ṛewlen.

Lıla ţruḥ akeḍ mmıs ɛ ɛemmıs. Lɣula ţekker tfafa ţufa Lıla – tlaɣr-as t taxrıţţ-enni nettaţ ḏ Lıla Ṯeţţef aɛɛlɛul ḏ weqzın ţetc-ıţen nettaţ a teţţes. Ayetca nnes ami ţekker ţufa Lıla ţruḥ ţeqqım tlaɣa·

– Lıla ya Lıla, malla ţufam cıa ḥ ḥedd yenna-awen. 'Ɛawnţ-eyyı aḍ ggeɣ ıɣṛınen x weɣyul!' ur t-tɛıwınem malla ţufam ţnayen n ısıwanen tmenɣan ur ţen-ţferrqem.

Lıla ḏ mmıs ɛ ɛemmıs gguren gguren al mı hufen ḏegg ıdjen yexs aḍ yerr ıɣınen x weɣyul ɛawnen-t. Rnm gguren ufan ţnayen n ısıwanen tmenɣan. Ami d-usın a ţen-feṛqen ıdjen yesreḍ mmıs ɛ ɛemmıs l Lıla, yuley ḏı

– Goed, dochtertje,

zei de menseneetster.

– Zie je daar die buidel, daar in de hoek? Als je hem hier brengt zal ik je alles uitleggen. Kom maar bij me zitten.

Ze vertelde haar het geheim van de wind en de regen en de donder en de bliksem. Toen gingen ze naar bed. Lila deed net alsof ze sliep en wachtte tot de menseneetster vast in slaap was. Toen stond ze op en legde een grote kruik naast de menseneetster. Ze wekte haar neef voor de vlucht. Toen de haan en de hond het merkten begonnen ze te roepen:

-- Lila en haar neef vluchten!

Lila vluchtte weg met haar neef. De menseneetster werd wakker en tastte naast zich. Ze voelde daar Lila – ze dacht dat die kruik Lila was. Ze pakte de haan en de hond en at ze op. Toen ging ze weer slapen. De volgende ochtend toen ze opstond merkte ze dat Lila er niet meer was. Ze begon te roepen:

– Lila, Lila, als jullie iemand tegenkomen en die zegt: 'Help me om deze tassen op de ezel te laden!', moeten jullie hem niet helpen. Als jullie twee vechtende adelaars tegenkomen, moeten jullie ze niet uit elkaar halen.

Lila en haar neef liepen en liepen totdat ze iemand tegenkwamen die tassen op zijn ezel probeerde te laden. Ze hielpen hem. Ze liepen verder en kwamen twee adelaars tegen die aan het vechten waren. Toen ze ze uit

wjenna. Lıla ṭṭareḥ weḥdes. Ṯufa ıct n thḍurṯ n teydıṯ ṯegg-ıt. Iwa ṯeggur ṯeggur al nı ṭıweḍ ıct n teqbılt. Aɛeccı ucın-as ɛway n wenxal. Amenni ḍ usıwan yeqqım yeṭḥewwem yeqqaṛ:

Lila ya Lıla
wac ɛca-k l-hıla?

Nettaṯ ṯeqqaṛ-as:

ɛca-ya n-nŭxxala
w rgad-ı f l-xalfa.

Ha netta qa ḍ mmıs ɛ ɛemmıs ay teṯ-yesseqsun. Iwa y ami ḍas-ṯenna amenni ıruḥ:

Qerḥ mm°a
qerḥ bb°a
qerḥ ḍık l-xıma ṭ-ṭerfanıya.

Ayetca nnes yeɛqeb-d:

Lıla ya Lıla
wac ɛca-k l-hıla?

ɛca-ya n-nŭxxala
w rgad-ı f l-xalfa.

elkaar wilden halen at een van hen de neef van Lila op. Hij vloog weg en Lila bleef alleen achter. Ze vond ergens een hondenvacht en trok die aan. Ze liep en ze liep totdat ze bij een dorp aankwam. Daar gaven ze haar kaf te eten. Een adelaar begon rondjes te vliegen en riep:

Lila, Lila,
Wat at je vanavond?

En zij zei:

Mijn eten is kaf
Ik slaap achter in de tent

Het was haar neef die dit vroeg. Toen ze geantwoord had vloog hij weg:

Wee mijn moeder
Wee mijn vader
Wee deze tent aan de rand van het dorp.

De volgende dag kwam hij terug.

Lila, Lila,
Wat at je vanavond?

Mijn eten is kaf
Ik slaap achter in de tent

Aryaz-enni ɪṛuḥ yegga mɪsem ḏas-yenna lefqɪh. Qaɛ ɪsɪwanen tcɪn, swɪn, ferfren. Iṭareḥ ɣɪr yɪdjen, ur ɪzɪmɪr aḏ ɪferfer. Netta aḏ ɪɛuq mmɪs ɛ ɛemmɪs l l ɪla yeḏren. Ttuɣa ḏɪn ɪct n terbat akeḏ ṭɪnnɪḏɪn ṭeẓṛa ṭnayen n tzermumyyɪn tmenɣant. Ict ṭeɣleb x ṭennɪḏen ṭeḏren-teṭ. Amɪ tet-teẓṛa amenni ṭruḥ ṭekkes ɪct n terbɪɛṭ ṭḥekk-as anzaren zzɪs ḏ nettaṭ a tfaq. Ṯarbat-enni ṭegga amenni ɪ mmɪs ɛ ɛemmɪs l Lɪla ḏ netta aḏ ɪfaq. Yɪwey-ṭ yebb°as ḏ yemmas axxam. Yuḏef yenna ɪ yebb°as ḏ yemmas:

- Ur ḏa ɣɪr aḏ awyeɣ ṭayḏɪṭ-u.

Dɪ wneggar qeblen. Yenna ɪ yemmas:

– Sewjeḏ aman yeḥman bac tayḏɪṭ a teṣṣɪreḏ.

Cgɪn urar. Ayetca nnes ṭɪsmeɣṭ tɪwy-asen lefṭuṛ ṭennexleɛ ḏ nettaṭ a teffeɣ ttazzel tesɣuyyu Ṯesḥuf kulleɪ:

– Sɪḏɪ ḏ yur lalla t tazɪrɪ.

Qaɛ ddumḵṭ ṭeqqɪm ṭesseqsu mɪsem ṭeṣra.

Yekker ɪdjen yenna-asen:

– Ur ḏa ɣɪr aḏ awyeɣ ṭayḏɪṭ nneɣ.

Iwɣɪn-as-teṭ. Ayetca nnes ṭɪsmeɣt ṭruḥ a ḏasen-tawey lefṭuṛ. Ṯeffeɣ ṭesɣuyyu:

– Sɪḏɪ yemmuṭ lalla ṭeṭṭs-as ḏɪ lgacuc.

De man deed wat de schoolmeester zei. Alle adelaars aten en dronken en vlogen weer weg – op één na: die kon niet meer naar boven komen. Hij braakte de neef van Lila uit en die bleef bewusteloos liggen. Er was daar een meisje samen met haar vriendinnetjes en die zag twee hagedissen vechten. De ene won van de ander en sloeg hem bewusteloos. Toen plukte de hagedis het een of andere kruid en wreef het in de neusgaten van de ander. Die kwam weer bij. Het meisje deed hetzelfde bij de neef van Lila en hij kwam weer bij. Zijn vader en zijn moeder brachten hem naar huis. Toen hij weer thuis was zei hij tegen zijn vader en moeder:

– Ik wil met de hond trouwen.

Uiteindelijk stemden ze toe. Hij zei tegen zijn moeder:

– Maak heet water klaar voor de hond om zich te wassen.

Ze vierden de bruiloft. De volgende dag kwam de slavin het ontbijt brengen. Ze schrok verschrikkelijk, ze rende naar buiten, ze schreeuwde, ze liet alles vallen:

– Mijn meester is mooi als de maan, mijn meesteres schoon als het maanlicht.

Iedereen vroeg haar wat er gebeurd was.

Op een dag zei iemand:

– Ik wil met onze hond trouwen.

Ze brachten hem haar. De volgende dag kwam de slavin het eten brengen. Ze rende naar buiten en riep:

– Mijn meester is dood, mijn meesteres slaapt op zijn lijk.

Ṯḥajiṯ n Ḍḍawya ḏ umas

Ḥajit-ek.

Idjen ziḵ ttuɣa ɣres ṭnayen l lxalaṭ. Ict ɣres idj n werba ḏ ict n terbat. Ṯarbat-enni qqaṛenn-as Ḍḍawya. Idj n wass lxalaṭ-enni nnant i weryaz nsent:

– Ṛuḥ ṣɣ-aneɣ-d cway n ḍḍufṯ a ḏaḵ-negg idj ujellab l lmecta.

Iwa iṛuḥ ssuq yeṣɣ-asent ḍḍufṯ. Ayetca nnes lxalaṭ-enni ṛuḥent iɣẓeṛ aḏ ssirḏent ḍḍufṯ-enni yeṣɣa weryaz. Ict zzisent ṭeẓṛa x ṯṯerf n yiɣẓeṛ cway n ṛṛbiɛ ḏ aziza yuɛla, nettaṭ a tini i ṭeḵna nnes:

– Qqel i ṛṛbiɛ-u ɛemra y iṣbeḥ! Lukan cem ɣa cebḍeɣ zi ṭḥezzamt inu ḏi weɛrur a ddewleḏ t tafunasṭ a tetceḏ ṛṛbiɛ-u a ddewleḏ ɛaweḏ t tameṯṯuṭ.

Iwa ṭenna-as:

– Waxxa.

Ṯewṯ-it zi ṭḥezzamt ṭeḏwel t tafunasṭ. Ṯetca ṛṛbiɛ-enni.

TWEE Het verhaal van Dawia en haar broer

Er was eens een man en die had twee vrouwen. Een van hen had een zoon en een dochter. Het meisje heette Dawia. Op een dag zeiden de vrouwen tegen hun man:

– Koop voor ons wol, dan maken we er een winterjas van.

Hij ging naar de markt en kocht de wol. De volgende dag gingen de vrouwen bij de rivier de wol wassen die hun man voor hen had gekocht. Een van hen zag op de oever van de rivier wat groen gras staan. Ze zei tegen de andere vrouw:

– Kijk eens wat een mooi gras daar groeit! Als ik je op je rug sla met mijn ceintuur dan verander je in een koe en kun je het gras opeten. Daarna word je weer gewoon een vrouw.

Zij zei:

– Oké.

Ze gaf haar een klap met de ceintuur en ze veranderde

Amn ṯkemmel ṭuḥḥel ṭṛaja a teɛqeb ṯ tameṯṯuṯ sɛa ṯṯareḥ amenm. Ṯeɛqeb axxam. Aryaz nnes ur yufi misem ɣa ḏas-yegg

Iḏ-u ayetca iḏ-u ayetca al idj n uɛecci ṭameṯṯuṯ nniḏen, ma ɣer ttuɣa ulaḥ l lbeẓẓ, tenna i weryaz nnes:

– Malla texseḏ a xneɣ iferrej Ṛebbi ixeṣṣ a neɣṛes i ṯfunaṣṯ-u.

Yenna-as: – Aweddi qa ḍ yemmas l lwaɣec nu.

Ṯuḥḥel ḏis, ur yexs aḏ yeɣreṣ i ṯfunaṣṯ-enni. Idj n uɛecci akeḏ umensi ṭṛuḥ ṭuley ḏegg idj n ssehb. Ṯeqqim teqqaṛ:

– A yerṣ-as a trebḥeḏ a yerṣ-as a trebḥeḏ.

Ḍ weryaz a ḏas-isel. Ha yeɣreṣ i tfunaṣṯ-enni. Ṯekker ṭmeṯṯuṯ nnes ṭessenw aysum n tfunaṣṯ-enni ṭeteca amensi-nni. Aṛṛaw n tfunaṣṯ ṭarḥen yessin iɣessan n yemmaṭsen. Nehnin aḏ ṛuḥen mtun-ṭen. Idj n yumayen temɣey ḏin ict n tceɟṛett n tiym. Ḍḍawya ḍ umas qqimen ṭuhen kull yum din, kullma llaẓen qqarenn-as:

– Hwa-d a ṭiceɟṛett n yemmaṭneɣ hwa-d, hwa-d a ṭiceɟṛett n yemmaṭneɣ hwa-d.

Ṭiceɟṛett-enni tḥuf ḍi ṭmurṭ. Iwa ileqq-enni aḏ teen al ɣa djawnen a taley ḍi wjenna.

 Ṭarḥen amenm. Ameṯṯut n bb°aṭsen ṭedja ict n terbat.

in een koe. Ze at het gras op, en toen ze klaar was begon ze te wachten tot ze weer een vrouw zou worden, maar ze bleef zoals ze was. Ze ging weer naar huis en haar man wist ook niet wat hij eraan moest doen.

Een tijdje later zei de andere vrouw, die geen kinderen had, tegen haar man:

– Als je wilt dat de Heer ons zegent moet je de koe slachten.

– Het is de moeder van mijn kinderen.

Ze drong bij hem aan, maar hij wilde de koe niet slachten. Op een avond tegen etenstijd ging ze op een heuveltje staan en ze begon te roepen:

– Slacht haar en je wordt rijk, slacht haar en je wordt rijk!

De man hoorde het en slachtte de koe. De vrouw bereidde het vlees van de koe en at het bij het avondeten. De kinderen van de koe haalden de botten van hun moeder bij elkaar en begroeven ze. Een dag of twee later groeide op die plek een dadelpalm. Iedere dag als ze honger kregen gingen Dawia en haar broer daarheen en zeiden:

– Boom van moeder, kom naar beneden! Boom van moeder, kom naar beneden!

De boom boog zich dan naar de grond. Ze aten tot ze genoeg hadden gehad en dan ging de boom weer omhoog.

Een tijdje later kreeg de vrouw van hun vader een

Tarbat-u ttareḥ cḥal ur texs a temγer. Iwa ɪdj umur tenna ɪ Ḍḍawya ḏ umas:

– Mayen ttettem? Qqleṭ ɪ welmaṯwen cḥal teḍɛɛf, awyem-teṭ akɪḏwem ṯucɪm-as mayen ttettem.

Nnan-as nehnɪn: – Netcɪn nettett γɪr ɪbeɛɛac t tzermemmay ḏ mayen nufa.

Tenna-asen: – γɪr awyem-teṭ akɪḏwem ṯucɪm-as a tetc.

Ḍḍawya ḏ umas ɪwyen-teṭ akɪḏsen. Iwa qqɪmen nɪ γa y afen cra ubeɛɛuc neγ-ḏ cra n tzermemmuyṭ tcɪtcin-as-t. Ṭṭebbel bhal ṯaxrɪṭṭ. Iwa tenna-asen:

– Ṯeẓrɪm welmaṯwem ṯus-d tedjɪwen.

Ayetca nnes teṣbeḥ-d temmuṭ. Yemmas tennefgeɛ. Iwa teḍfer ɪrbɪben nnes. Mɪ ten-teẓra ttetten zɪ tceɪrett-ennɪ ṭruḥ a t-tqess. Mɪ γa ṯqess ɪdj ḷ lferɛ yetnakkar wennɪḍen. Amennɪ amennɪ ḏ ɪdjen yekka ssennɪ. Tenna-as:

– Malla ṯqessed ṯiceɪrett-u a ḏaḵ-uceγ mayen texsed.

Iwa ɪqess-ɪt. Netta aḍ yerm abrɪḍ nnes. Ḍḍawya ḏ umas ḍefren-ṭ. Gguren gguren, umas n Ḍḍawya yeffuḏ. Yeẓra ɪct n tɪṭ n waman yenna ɪ welmas:

– Ḍḍawya welma ffuḏeγ.

Tenna-as:

dochter. De tijd verstreek maar het meisje wilde maar niet groeien. Op een keer zei haar moeder tegen Dawia en haar broer:

– Wat eten jullie eigenlijk? Kijk eens hoe zwak jullie zusje is. Neem haar mee en geef haar het eten dat jullie eten.

– We eten alleen maar insecten en hagedissen en wat we zo tegenkomen.

– Neem haar mee en geef haar te eten.

Dawia en haar broer namen haar mee. Als ze een insect of een hagedis vonden gaven ze die aan haar. Ze werd zo rond als een kruik vol water. Toen zei haar moeder:

– Zien jullie wel! Jullie zusje heeft haar buikje volgegeten.

De volgende ochtend was ze dood. Haar moeder was ziek van verdriet. Ze volgde haar stiefkinderen, en toen ze hen zag eten van de boom probeerde ze hem om te hakken. Maar zodra ze een stuk had afgehakt groeide er ergens anders weer een stuk aan. Zo bleef ze bezig tot er een man langs kwam. Ze zei:

– Als u deze boom omhakt, krijgt u wat u maar wilt.

Hij hakte hem om en ging weer verder. Dawia en haar broer gingen achter hem aan. Ze liepen en liepen en liepen. De broer van Dawia kreeg dorst. Toen hij een bron zag zei hij tegen zijn zus:

– Dawia, mijn zusje, ik heb zo'n dorst.

Maar zij zei:

– A uma ṭiṭ-u sessen zzis lewḥuc. Malla ṭeswiḍ zzis a ddewleḍ ḍ azɛuq.

Rnm gguren gguren al mi iwḍen ict n tiṭ nniḍen. Ɛaweḍ yenna-as:

– Ḍḍawya welma ffuḍeɣ.

Ṯenna-as: – A uma malla ṭeswiḍ zi ṭiṭ-u a ddewleḍ ḍ leɣzal.

Yuḥḥel yeṣber ur izmir. Ɣir Ḍḍawya ṭerra azellif nnes aɣirin yeswa zi ṭiṭ-enni, netta aḍ yeɛqeb ḍ leɣzal. Ḍḍawya ṭeqqim ṭessḥufa imeṭṭawen ṭeggur, leɣzal-enni awerras. Idj n wass ḥufen ḍegg idj l leqṣer. Leqṣer-enni n weryaz-enni iqessen ṭiceǰrett n yemmaṭsen, zix netta ḍ lmalik. Ɣir yeẓra Ḍḍawya yeɛqel-teṭ, yercel-teṭ. Ttuɣa ɣres lxalaṭ ya. Ḍḍawya yegg-it ḍegg idj l leqṣer weḥḍes, leɣzal-enni iṭareḥ akeḍ welmas.

Idj n wass lmalik yeffeɣ. Lxalaṭ nnes xsent aḍ ẓṛent Ḍḍawya, laɣant-as. Ḍḍawya ṭeffeɣ ɣersent ṭruḥ akiḍsent, staṛḥen-teṭ x ict n tjerbeyṭ. Ami d-tusa a ṭṭareḥ ṭegga iḍarren nnes x tjerbeyṭ nettaṭ a thuf ḍegg ict n tesrafi ttuɣa ḍis ṭnayen l lewḥuc qqaṛenn-asen Haṛus ḍ Baṛus. Lxalaṭ-enni tlaɣr-asent qa ṭruḥen aḍ tcen Ḍḍawya. Ami d-yeɛqeb lmalik yesseqsu lxalaṭ nnes:

– Mani ṭruḥ Ḍḍawya?

Nnant-as: – Qaɛ ur neẓri ṭameṭṭuṭ-u mani teṭ ɣa nẓeṛ?

– Broertje, uit deze bron drinken de beesten. Als jij eruit drinkt word je een ezelsveulen.

Ze liepen verder en verder tot ze bij een volgende bron aankwamen. Hij zei opnieuw:

– Dawia, mijn zusje, ik heb zo'n dorst.

– Broertje, als je uit deze bron drinkt word je een gazelle.

Hij hield het niet meer uit. Toen Dawia even haar hoofd omdraaide dronk hij uit de bron. Hij veranderde in een gazelle. Huilend liep Dawia verder met de gazelle achter zich aan. Op een dag kwamen ze bij een paleis. Het paleis was van de man die de boom van hun moeder had omgehakt, dat was namelijk een koning. Hij herkende Dawia onmiddellijk en trouwde met haar. Hij had al andere vrouwen, maar hij liet haar alleen in een paleis wonen en de gazelle bleef bij zijn zusje.

Op een dag ging de koning uit. Zijn vrouwen wilden Dawia zien en riepen haar. Ze kwam naar buiten en ging mee. Ze boden haar een tapijt aan, maar toen ze erop wilde gaan zitten en haar voeten op het tapijt zette viel ze in een kuil. Daarin woonden twee beesten, Haroes en Baroes; de vrouwen dachten dat die Dawia wel zouden opeten. Toen de koning terugkwam vroeg hij zijn vrouwen:

– Waar is Dawia heen?

– We hebben die vrouw niet gezien. Waar zouden we haar moeten zien?

Nnant-as ɛawed.
– Leɣzal-enni yeshelk-aneɣ azellif ixeṣṣ a das-tɣerseḍ

Iwa yenna-asent:
– Awyemt-eyyi-d lmus.
Ileqq-enni leɣzal-enni yessiwel. Yenna-as:

Ḍḍawya a xit-i
l-eɣzal wlid mm°-ek ɣadi medbeḥ
l-gdur yentebxu
w l-mm°as yengeṭɛu.

Ḍḍawya teqqar-as zi tesraft:

S-selṭan a s-selṭan
Leḥsen w Lḥusin fi ḥejr-i
w Haṛus w Baṛus bɣaw yaklu-na.

Ḍḍawya ttuɣa-t zi wɛeddis ami ṯḥuf di tesraft, rnin ɣres ikniwen tsemma-ten Leḥsen d Lḥusin. Ami das-yesla lmalik yeqqim itteqqel manis d-yettas wawal-enni. Iruh ɣer idj uwessar, ɛawd-as lqaḍiyyet nnes. Iwa yenna-as:

– Ṛuḥ leqser tyerseḍ i tnayen ihewhiyyen. Mder-ten di tesraft l leqser qa dis tnayen l lewḥuc. Mi ɣa qqimen ttetten ihewhiyyen mder idj n wesɣun tjebded.

En verder:

– We krijgen hoofdpijn van die gazelle. U moet hem slachten.

Hij zei:

– Breng me een mes.

Toen begon de gazelle te praten en zei:

Dawia mijn zusje
Gazelle het kindje van je moeder wordt geslacht
De ketels worden klaargezet
De messen worden geslepen

Dawia antwoordde vanuit de kuil:

Sultan, Sultan,
Lahsen en Hoesein zitten op mijn schoot
Haroes en Baroes willen ons eten

Dawia was zwanger toen ze in de kuil viel en ze had een tweeling gekregen die ze Lahsen en Hoesein had genoemd. De koning hoorde haar en hij begon te zoeken waar de stem vandaan kwam. Hij ging naar een oude man en vertelde hem zijn probleem. Die zei:

– Ga naar het paleis en slacht twee rammen. Gooi ze in de kuil van het paleis. Daar wonen twee beesten. Terwijl ze aan het eten zijn gooit u een touw naar beneden en trekt eraan.

Iwa iṛuḥ yegga misem ḏas-yenna uwessar-enni. Ṯuley Ḍḍawya ḏ waṛṛaw nnes. Yenna-as lmalik:

–Misem ḏam-ṭeṣṛa?

Ṯɛawḏ-as zi wmezwar. Yiwey leɣzal-enni ɣer ṯiṭ n bnaḍem yeḏwel ḏ bnaḍem. Lxalaṭ-enni yexsen aḏ nɣent Ḍḍawya qaɛ yenɣ-iṭent. Ḍḍawya ḏ umas ṭarḥen ḏi leqṣer ḏ waṛṛaw-enni ḏewlen ḏ iryazen.

Hij deed wat de oude man hem had aangeraden. Dawia en haar kinderen kwamen naar boven. De koning zei:

– Wat is er met je gebeurd?

Ze vertelde hem het hele verhaal vanaf het eerste begin. Hij bracht de gazelle naar een mensenbron en hij veranderde weer in een mens. De vrouwen die Dawia hadden willen doden doodde hij allemaal. Dawia en haar broer bleven in het paleis wonen en de kinderen werden volwassen mannen.

TLATA Ṯḥajiṯ n Ḥemmu Lḥrami

Ḥajıt-ek.

Idjen zıḳ ɣres sebɛa n warṛaw ḏ yıct n telɣemt t tamellalt. Idj n wass yenna-asen:

– A wladı yalḷaheṯ a nagg°eǰ zı ṭmurt-u mam ttıh lɣula.

Iwa ıuḥen gguren gguren. Idjen zı waṛṛaw nnes yenna-as

– A yebb°a uḥḥleɣ seny-eyyı x ṯelɣemt ṯamellalt.

Yenna-as yebb°as. – May ḏaḳ ɣa ggeɣ a memmı? A tahhleḏ a tɛezzeḏ ur tɛezzıḏ bḥal ṯalɣemt ṯamellalt.

Iwa yenna-as memmıs:

– Bna-yı ıct n tberṛakṯ ṯedjıḏ-eyyı ḍa.

Yebna-as yebb°as ṯaberṛakṯ. Yedj-ıṯ ıruh Ḏ lɣula a d-tas awerras akeḏ yellıs tɛmt arba-nmı. I waɣec nmḍen ṯarḥen akeḏ bb°aṯsen. Idjen nmḍen yuḥḥel ɛaweḏ.

Yenna ı bb°as:

38 – A yebb°a y uḥḥleɣ seny-eyyı x ṯelɣemt tamellalt.

DRIE Het verhaal van Slimme Hammoe

Er was eens een man en die had zeven zonen en een witte kameel. Op een dag zei hij tegen hen:

– Kinderen, we gaan weg uit dit land waar de menseneetster woont.

Ze liepen en liepen en liepen. Een van de kinderen zei:

– Papa, ik ben moe. Laat me op de witte kameel zitten.

– Wat moet ik met je aan nu je moe bent? Ik hou van je maar niet zoveel als van mijn witte kameel.

Toen zei zijn zoon:

– Bouw een hutje voor mij en laat me daar achter.

Zijn vader bouwde het hutje. Hij liet hem achter en ging weer verder. De menseneetster en haar dochter kwamen achter hem aan en aten de jongen op. De andere kinderen bleven bij hun vader.

Weer was er eentje die tegen zijn vader zei:

– Papa, ik ben moe. Laat me op de witte kameel zitten.

Yenna-as yebb°as: – A memmi a tahḥleḏ a tɛezzeḏ ur tɛezziḏ bḥal ṯalγemt ṯamellalt.

Yenna-as: – Iwa bna-yi ɪct n tberṛakt

Yebna-as ṯaberṛakt yedj-ɪṯ. Ḥus-d awerras lγula ḏ yellis tɛmt-t.

Lḥaṣul qaɛ uhhlen ɪdjen awerra y ɪdjen. Ami yuḥḥel wen aneggar yenna ɪ yebb°as.

– Bna-yi ɪct n tberrakṯ zi wuzzal.

Yebna-as yebb°as ṯaberṛakt zegg wuzzal. Ami d-tusa lγula ḏ yellis tarhent zzaṯ ɪ ṯberṛakṯ-enni.

Zzaṯ ɪ ṯberṛakṯ-enni ɪct n tizɪt ḏ yɪct n teɪya n waman. Kull ṣsbeḥ ziḵ akeḏ lefjer lγula-nni ttlaγa x weɪba-nni·

– Kker kker yaḷḷeh a nelqeḏ ṯazarṯ!

Yeqqaṛ-as netta:

– A ḥenna y aqrab mu yeqqeṛṣ qa txeyyḍeγ-ṯ

Lγula-nni a tekker a tesseγṛeṣ aqrab nnes ɛaweḏ a t-txeyyeḏ. Ileqq-enni arba-nni yetteffeγ, nettat a tili ṯelha. Yettekkes ṯazarṯ. Mi ya tkemmel lγula ttlaγa-as ɛaweḏ ṯeqqaṛ-as:

– Ma ṯkemmleḏ aqrab nneḵ?

Yeqqaṛ-as netta: – Kkseγ ṯazarṯ djɪγ-am γɪr lmunniḍ.

– Nu je moe bent: ik hou van je maar niet zoveel als van mijn witte kameel.

– Bouw voor mij een hutje.

Hij bouwde het hutje en liet hem achter. De mensenetster en haar dochter kwamen achter hem aan en aten hem op.

Zo werd de één na de ander moe. Toen de laatste moe werd zei hij tegen zijn vader:

– Bouw voor mij een hutje van ijzer.

Zijn vader bouwde een hutje van ijzer. Toen de menseneetster en haar dochter aankwamen gingen ze naast de hut zitten.

Naast de hut waren een vijgenboom en een slootje met water. Elke ochtend riep de menseneetster de jongen en zei:

– Sta op, we gaan vijgen plukken!

Hij antwoordde dan:

– Omaatje, mijn zak is stuk, ik ben hem aan het naaien.

De menseneetster scheurde van woede haar eigen zak stuk en moest hem weer naaien. Op dat moment ging de jongen naar buiten. Terwijl zij nog bezig was plukte hij de vijgen. Wanneer ze klaar was riep de menseneetster hem weer en zei:

– Ben je al klaar met je zak?

– Ik heb alle vijgen geplukt. Alleen de rotte heb ik laten hangen.

Ayetca nnes ɛaweḍ amenni ɣa twaṣṛa. Ttlaɣa-as lɣula a kiḍes yelqeḍ ţazarţ. Yeqqaṛ-as·

– Aqrab inu qa yeqqeṛṣ qa ɛeddleɣ-ţ.

Ţeqqaṛ-as:

– Yaḷḷeh a d-nayem aman!

Yeqqaṛ-as:

– Ţacibuţţ inu ţeqqeṛṣ al teţ ɣa ɛeḍleɣ.

Lɣula ttṛuḥ a tesseɣṛeṣ ţacibuţţ nnes Ileqq-enni netta yetṛuḥ yettayem. Mi ḍas ɣa ţini:

– Yaḷḷeh a d-nayem!

Yeqqaṛ-as:

– Uymeɣ, djiɣ-am ɣir lxeṛwiḍ.

Lɣula ţeẓṛa arba-nni ḍ aḥili. Ţsemma-ţ Ḥemmu Lḥrami.

Lɣula ttuɣa ɣres idjen n wezɛuq, yetnay xxes Ḥemmu Leḥrami. Ţuḥḥel ur ţufi nisem ḍas ɣa ţegg. Al idj n wass yekka ssenni idj n bucṛaweţ. Ţlaɣa-as lɣula. Ţenna-as.

– Aweddi ɣri idj n wezɛuq yetnay-eyyi xxes yidj n weḥram. Misem ḍas ɣa ggeɣ?

Yenna-as: – Ṛuḥ qqel i yidj n uwessar bḥal netc. Enɣ-it, kks-as lmuxx nnes ddehneḍ zzis aɛrur n wezɛuq. Qa y aḥram-enni ɣir a xxes yeny a ḍin yelṣeq.

I ɣula-nni ţenɣa bucṛaweţţ-enni ya Ţetc-it, ţegga lmuxx nnes x wezɛuq. Ami xxes yenya Ḥemmu Lḥrami yelṣeq ḍin. Ţeţţef-ţ lɣula Iwa ţenna-as:

De volgende dag gebeurde dan weer hetzelfde. De menseneetster riep hem om met haar samen vijgen te plukken, maar hij zei:

– Mijn zak is stuk, ik ben hem aan het maken.

Dan zei ze:

– Kom, we gaan water putten.

En hij:

– Mijn kruik is stuk, ik moet hem eerst maken.

De menseneetster scheurde haar eigen kruik stuk. Op dat moment ging hij water putten. Als zij dan weer zei:

– Kom, we gaan water putten,

antwoordde hij:

– Ik ben al klaar. Alleen de modder heb ik laten staan.

De menseneetster merkte dat de jongen slim was en daarom noemde ze hem Slimme Hammoe.

De menseneetster had een ezelsjong, waar Slimme Hammoe telkens op ging zitten. Ze kreeg er genoeg van, maar ze wist er niets tegen te doen. Op een dag kwam er een marskramer voorbij. Ze riep hem en zei:

– Ik heb een ezelsjong waar de een of andere kwajongen steeds op gaat zitten. Wat kan ik daaraan doen?

– Zoek een oude man uit zoals ik. Dood hem, haal zijn hersenen eruit en smeer de rug van het ezelsjong ermee in. Als de kwajongen erop gaat zitten zal hij blijven plakken.

De menseneetster doodde de marskramer en at hem op. Ze smeerde de hersenen op de rug van het ezelsjong en toen Slimme Hammoe erop ging zitten bleef hij plakken. Ze pakte hem en zei:

– Iḍ-u a c-tceɣ.

Yenna-as Ḥemmu Lḥrami:

– A ḥenna, mayen ḍi ɣa ṭetcɛḍ? Qqel. ḍeɛfeɣ wessxeɣ. Malla tucɪḍ-eyyɪ mayen ɣa tceɣ, fisseɛ aḍ ṣeḥḥeɣ tetcɪḍ-eyyɪ.

Iwa ṭeqqɪm lɣula ttcɪtc-as aḍ yetc al mi yeqwa. Yenna ɪ lɣula:

– Ileqq-u ula malla ṭetcɪḍ-eyyɪ beɛḍa qa ṣeḥḥeɣ Beṣṣeḥḥ ṛuḥ laɣa ɪ yessmam ḍ yessɪṭsent bac a kɪḍem tcent

Lɣula ṭenna-as: – Wah.

Ṭenna ɪ yellɪs:

– Ma a tzemreḍ a t-tenɣeḍ a t-tessenweḍ bɪn mma ruḥeɣ a d-laɣɪɣ x yessma?

Ḥemmu Lḥrami yenna ɪ yellɪs l lɣula:

– Ṛwaḥ a nemmenɣ a nemɛabbaz.

Yegga ɪma nnes ɪḥuf ḍi ṭmurṭ. Lɣula ṭenna·

– Iwa ɣɪr yellɪ a t-tessenw a t-tessewjeḍ.

Ṭṛuḥ ɣer yessmas. Ṭedj-ɪṭen. Ɣɪr ṭruḥ ḍ Ḥemmu meggez x yellɪs l lɣula. Yenɣ-ɪt zegg ɪct n teḳṭɪ x uzellɪf. Yɪsɪ ɪhelwac nnes, acenkuk nnes t tɪt nnes. Yellɪs l lɣula-nni ttuɣa-t t taḍerɣalt. Yegga ɪḥelwac-enni, netta aḍ yegg ɪma nnes ḍ yellɪs l lɣula. Yessenw aysum nnes. Ami d-tusa lɣula ḍ yessmas ɪsellem xsent yeqqɪm ɪzeɛɛef-ṭent. Lɣula ṭenna ɪ yessmas:

– Vandaag eet ik je op.

Slimme Hammoe zei:

– Wat valt er aan mij nou te eten? Ik ben zwak en vies. Als u me wat te eten geeft word ik snel weer sterker en kunt u me opeten.

De menseneetster gaf hem te eten tot hij dik was geworden. Toen zei hij tegen haar:

– Nu kunt u me opeten, nu ben ik weer aangesterkt. Maar roep eerst uw zusters om bij u te komen eten.

– Goed.

Ze zei tegen haar dochter:

– Kun jij hem slachten en koken, terwijl ik mijn zusters roep?

Slimme Hammoe zei tegen de menseneetster:

– Kom, we gaan vechten en worstelen.

Hij deed alsof hij op de grond viel en de menseneetster zei:

– Mooi, mijn dochter kan hem doden en koken.

Ze ging naar haar zusters en liet hem achter. Ze was nog niet weg of Slimme Hammoe sprong bovenop de dochter van de menseneetster. Met één klap op het hoofd doodde hij haar. Hij verwijderde haar kleren, haar haar en haar oog – ze had maar één oog. Hij trok haar kleren aan en deed alsof hij de dochter van de menseneetster was. Hij maakte haar vlees klaar. Toen de menseneetster en haar zusters kwamen groette hij ze en begon hij ze lastig te vallen. De menseneetster zei tegen haar zusters:

– Yelli qa ṭzeɛɛef-ḳemt zi lweḥc.

Iwa tɔmt. Ḥemmu Lḥrami iruḥ yuḍef ɣer ṭberṛaḳṭ nnes. Al mi tɔmt yeqqim yesɣuyyu:

– A ṭetɔa yellis qqel ḍi ṭraḳna mayen ḍis. A ṭetɔa yellis qqel ḍi ṭraḳna mayen ḍis.

Ami ṭeqqel lɣula ḍi ṭraḳna ṭufa iḍarren ḍ ifassen n yellis. Iwa ileqq-enni ṭekker a teṛz ṭaberṛaḳṭ sɛa u ḍas-ṭezmir. Yenna-as Ḥemmu Lḥrami:

– Malla ṭexseḍ a ḍi-ṭenɣeḍ ixeṣṣ a truḥeḍ akeḍ yessmam a tyerwemt iceḥlaf ṭeggemt leafiḳṭ ḍi ṭberṛaḳṭ nu.

Iwa ṛuḥent yerwent iceḥlaf rrun. Ḥemmu Lḥrami iruḥ yuyem aman yeɛqeb. Ggint leafiḳṭ x ṭberṛaḳṭ. Uzzal yeqqim yettezwiɣ. Mi ɣa yeḍwel ḍ azegg°aɣ zi leafiḳṭ yetmaṭṭaṛ xxes ɔway n waman yeqqaṛ i lɣula:

– A ḥenna sḥes ṣḥes ṭu ḍ ddunt nu qa ṭfessiɣ.

Ami ṭexsey leafiḳṭ yenna-as:

– Qa ɛaḍ ur nmuṭeɣ. Malla ṭexseḍ aḍ nmṭeɣ ṛuḥ akeḍ yessmam ɣer lagg°ej, ṭeggemt fus ḍi wfus, ṭeṛwaḥemt zi ṭazzla, meḍremt ima nḳemt x ṭberṛaḳṭ. Mi ɣa ṭḥuf ṭtfimt-eyyi ṭetɔmt-eyyi.

Lɣula ḍ yessmas ggint misem ḍasent-yenna Nehnint aḍ ṛɣent. ḥerqent. Iwa ileqq-enni Ḥemmu Lḥrami yeffeɣ. Netta aḍ yeḍhenna zi lɣula ḍ yessmas.

– Ze is zo lastig omdat ze alleen is geweest.

Ze gingen eten. Slimme Hammoe ging naar zijn hutje. Toen ze klaar waren met het eten begon hij te schreeuwen:

– Ze heeft haar dochter opgegeten! Kijk eens wat er onder het tapijt ligt! Ze heeft haar dochter opgegeten! Kijk eens wat er onder het tapijt ligt!

De menseneetster keek onder het tapijt en vond daar de handen en voeten van haar dochtertje. Ze probeerde de hut open te breken, maar dat lukte niet. Toen zei Slimme Hammoe:

– Als u mij dood wilt maken moet u met uw zusters hout sprokkelen en bij mijn hutje vuur maken.

Ze gingen hout sprokkelen. Slimme Hammoe putte wat water en ging weer terug. Ze maakten vuur aan bij de hut. Het ijzer begon te gloeien. Toen het rood gloeide van de hitte gooide hij er wat water op en zei tegen de menseneetster:

– Ssss, ssss, mijn vet is aan het smelten.

Toen het vuur weer uit was zei hij:

– Ik ben nog niet dood. Als u me dood wilt, moet u met uw zusters met een lange aanloop hand in hand op het hutje afrennen en u er tegenaan werpen. Als het is ingestort kunt u me pakken en opeten.

De menseneetster en haar zusters deden wat hij hun zei. Ze verbrandden. Toen kwam Slimme Hammoe naar buiten. Hij zou nooit meer last hebben van de menseneetster en haar zusters.

Ṯhajiṯ n wawmaṯen

Ḥajıt-ek.

Ict n tmeṯṯuṯ ttuγa γres ıdj n werba ḏ ıdj n werbıb. Arbıb-ennı ḏ ameqq°ṛan x memmıs. Yemmas ṯemmuṯ yercel yebb°as ṯameṯṯuṯ-ennı. S ṯnayen ıṯsen ṣeḫḥen, ḏ ıryazen. Ḥaca ur ṯferṛqeḏ jarasen, ttemcabahen.

Ṯameṯṯuṯ-ennı ur ṯferṛeq jar memmıs ḏ werbıb. Iwa ṯruḥ ṯeqqel ı yıct n twessarṯ ṯenna-as:

– Mısem γa ggeγ aḏ ısneγ memmı?

Ṯawessarṯ-ennı ṯenna-as:

– Mı γa ṛuḥen aḏ ṣeyyḍen sewjeḏ cway l lḥennı. Mı γa ɛeqben axxam g ıma nnem ṯhelḵeḏ. Mı cem γa ẓṛen amennı ıdjen zzısen a γrem d-yas yettazzel. Wennıḍen al γa yekkes sserj x uyıs d γa yas. Wen amezwar ḏ memmım, wennıḍen ḏ arbıb nnem. Iwa ıleqq-ennı ɛellem memmım ḍı leḫwayej ḏ ıḥelwac, zı lḥennı teswejḍeḏ.

VIER Het verhaal van de twee broers

Er was eens een vrouw en die had een zoon en een stiefzoon. De stiefzoon was ouder dan de zoon; zijn moeder was gestorven en daarna was zijn vader hertrouwd. Ze waren allebei erg sterk, en je kon geen verschil zien tussen de twee, zoveel leken ze op elkaar.

Ook de vrouw kon het verschil niet zien tussen haar zoon en haar stiefzoon. Op een dag ging ze naar een oude vrouw en vroeg:

– Wat moet ik doen om mijn zoon te kunnen herkennen?

De oude vrouw zei:

– Als ze gaan jagen moet je wat henna klaarzetten. Als ze weer thuiskomen doe je net alsof je ziek bent. Als ze dat merken rent er één direct op je af. De ander haalt eerst het zadel van zijn paard en komt dan. De eerste is je zoon, de tweede je stiefzoon. Dan moet je de kleren van je zoon markeren met de henna die je klaar hebt staan.

Ayetca nnes awmaṭenn-enni ṛuḥen aḍ ṣeyyḍen. Ṯegga i memmis aɣṛum n yirḍen ḍ amellal, ṭegga i werbib aɣrum n siḍi imendi ḍ aberḵan. Ami lluẓen wawmaṭenn-enni ṭarḥen zzaṭ i yict n tiẓiṭ kksen aɣrum Wen ameqq°ran yeẓṛa y aɣṛum n yirḍen ɣer umas. Yenna-as:

– A uma, yemmaḵ ɛemmer u ma ṭegga lfeɪz jaraneɣ al iḍ-u. Ixeṣṣ aḍ ṛuḥeɣ a uma.

Yuḥhel ḍis umas·

– Ḥareḥ, a netc aɣṛum mu ḍ weɣṛum nneḵ

Yenna-as:

– Ur ḍa ɣir aḍ ṛuḥeɣ.

Iwa yuḥḥel ḍis umas, akeḍ uneggai iṛuḥ. Yenna-as.

– A uma, ma ḥedd tizit-u ṭedder qa qla-yi ɛaḍ ddreɣ. Mi ɣa ṭazeɣ iwa qa nmuṭeɣ.

Iṛuḥ yedja umas. Ṛuḥen akiḍes yiḍan nnes. Yeqqim yeggur yeggui al mi ihuf ḍegg idj n ulinti. Alinti-nni kun nnhai yettett-as wuccen ict n texsi. Iwa yenna-as:

– Aweddi, malla ṭenɣiḍ uccen yellan yettett lebhayem mu a ḍaḵ-uceɣ qaɛ izmaren ɣa djent asegg°as-u.

Iwa netta aḍ yenɣ uccen. Yenna i wlinti-nni:

– Qa tṛuḥeɣ Mi ɣa ssa kkeɣ aḍ awyeɣ izmaren.

Yeqqim yeggui yeggur, netta aḍ iḥuf ḍegg idj n uwessar yetras ifunasen. Awessar-enni yenna-as.

De dag daarop gingen de broers jagen. Ze gaf haar zoon witbrood van korenmeel en haar stiefzoon zwart roggebrood. Toen ze honger kregen gingen ze bij een vijgenboom zitten en haalden hun brood te voorschijn. De oudste broer zag dat de ander witbrood had meegekregen. Hij zei:

– Tot op de dag van vandaag had je moeder nog nooit verschil tussen ons gemaakt. Nu moet ik gaan.

Zijn broer praatte op hem in:

– Blijf toch, we zullen het brood samen delen.

Maar hij zei:

– Ik moet gaan.

Zijn broer bleef aandringen, maar hij ging toch. Hij zei:

– Zolang deze vijgenboom leeft ben ik in leven. Als hij verdort ben ik dood.

Hij ging op weg en het zijn broer alleen achter. Zijn honden nam hij met zich mee. Hij liep en liep tot hij een herder tegenkwam. Een wolf at elke dag een schaap van deze herder. De herder zei:

– Als je de wolf doodt die mijn dieren opeet, krijg je alle lammeren van dit jaar.

Hij doodde de wolf en zei tegen de herder:

– Ik ga nu weg, maar als ik terugkom neem ik de lammeren mee.

Hij liep verder en verder tot hij een oude man tegenkwam die zijn koeien aan het hoeden was. De oude man zei:

– Aweddi, malla ṭenɣiḍ ifis yellan yettett ifunasen inu a ḏaḵ-uceɣ arraw ɣa djen asegg°as-u.

Iwa yenɣa ifis-enni. Yenna-as i uwessar-enni·

– Al d ɣa ɛeqbeɣ aḍ awyeɣ iyenduzen t tyenduzin inu.

Yerni yeggur yeggur yuḥḥel ur ssineɣ ċhal yuyur. Yelluẓ, netta aḍ iṣeyyeḍ idj n weqnenney yeċwa-ṭ. Ḏ yiċt n tmeṭṭuṭ ṭeqqim ttlaɣa:

– A mul n-nar ɛṭi-m wahed l-ɛud bac neċɛel.

Ileqq-enni yenna-as: – Rni-d.

Ṯenna-as: – Gg°deɣ iḍan nneḵ Aɣ-aḵ idj n ucenkuk, qqen-ṭen zzis!

Iwa yettef acenkuk-enni yeqqen iḍan T tmeṭṭut-enni a teṛni. Ɣir ṭiweḍ ɣres tetṭef-t nettaṭ a t-tesreḍ.

Umas-enni yedja y awerras ttuɣa yetruḥ kun innhar ɣer ṭiẓiṭ-enni mani nferqen. Idj n wass yufa-t ṭuzeɣ, iwa yisin belli umas yemmuṭ. Iruh a xxes yerzu Yiwey iḍan nnes yeggur yeggur al ni yufa idj n ulinti. Alinti-nni yenna-as:

– Ṯusid-d, aqqa-ḵ izmaren nneḵ.

Yenna-as: – Ileqq a d-ɛeqbeɣ ɣersen.

Yisin belli umas yekka ssenni. Yeqqim yeggur yeggur iḥuf ḏegg idj n uwessar yenna-as·

– Ṯusid-d, aqqa-ḵ iyenduzen nneḵ.

Yenna-as· – Ileqq a ɣersen d-ɛeqbeɣ.

– Als je de hyena doodt die mijn koeien opeet krijg je alle kalveren van dit jaar.

Hij doodde de hyena en zei tegen de oude man:

– Als ik terugkom neem ik de kalveren mee.

Hij liep verder en verder, ik zou niet weten hoe ver hij gelopen had, tot hij moe werd en honger kreeg. Hij ving een konijn en roosterde het. Toen riep er een vrouw:

– Hé jij daar met dat vuur, geef me wat om mijn vuurtje mee aan te steken.

– Kom maar.

– Ik ben bang voor je honden. Hier heb je een haar om ze mee vast te binden.

Hij pakte het haar en bond zijn honden vast. De vrouw kwam dichterbij en toen ze bij hem was pakte ze hem vast en vrat hem op.

Zijn broer, die hij had achtergelaten, ging iedere dag naar de vijgenboom waar hun wegen zich gescheiden hadden. Op een dag zag hij dat hij verdord was en hij wist dat zijn broer was gestorven. Hij ging hem zoeken; hij nam zijn honden mee en liep en liep tot hij een herder tegenkwam. De herder zei:

– Daar ben je. Hier zijn de lammeren.

– Ik kom straks voor ze terug.

Hij wist nu dat zijn broer hier langs was gekomen. Hij liep verder tot hij een oude man tegenkwam. Die zei:

– Daar ben je. Hier zijn je kalveren.

– Ik kom straks voor ze terug.

Yerni yeggur yeggur al mi yuḥḥel. Yelluẓ, iṭareḥ zzaṭ i yict n teẓṛuṭ yegga lɛafiḵṭ aḏ yegg mayen γa yetc. Ict n teqnennekṭ ṭus-d γres, ṭenna-as:

– Uc-eyyi cway, a ḏaḵ-xebbṛeγ. A ḏaḵ-iniγ ict l lḥajeṭ.

Yuc-as cway. Iwa ileqq-enni ṭenna-as:

– Ict l lγula qa ṭṛuḥ a γreḵ d-tas a ḏaḵ-ṭini: 'Uc-eyyi idj n uqeccuḏ aḏ ggeγ lɛafiḵṭ.' A ḏaḵ-ṭini: 'Gg°ḏeγ zegg yiḏan nneḵ, ax-aḵ idj n ucenkuk' G ima nneḵ ṭeqqneḏ iḏan, ṭiniḏ-as: 'Rni-d'. Mi γa ṭerni sekker ḏis iḏan, ṭiniḏ-asen: 'Ḥawleṭ x uɛeddis.' Qa ḏis idjen yetcabah ḏiḵ ur yettili γir ḏ umaḵ.

Iwa yegga misem ḏas-ṭenna ṭeqnennekṭ-enni. T̲us-d lγula yenna-as:

– Rni-d.

Yessekker iḏan ḏis, ur lqifen aɛeddis. Ami yeqqel ḏi wɛeddis-enni yufa ḏis umas yeḏren. Netta y amenni ḏ idj n tnayen n tzermemmay qqiment tmenγant al mi y ict ḏisent ṭeḏren. T̲enniḏen ṭṛuḥ ttazzel ṭekkes ict n terbiɛṭ ṭḥekk-as zzis anzaren t tenni a tfaq. Iwa ami yeẓṛa ṭarbiɛṭ-enni iṛuḥ yegga i umas amenni. Iḥekk-as anzaren, netta aḏ ifaq. Iwa yenna-as:

– A uma, ileqq-u a ṛṛuḥ a ṛṛewweḥ.

Hij liep verder en verder totdat hij moe werd en honger kreeg. Hij ging zitten bij een steen en maakte een vuurtje aan om wat te eten te bereiden. Toen kwam er een konijn, dat zei:

– Als je me ook wat geeft, zal ik je iets vertellen.

Hij gaf het wat. Toen zei het:

– Er komt straks een menseneetster en die zegt: 'Geef me wat om mijn vuurtje mee aan te maken.' Dan zegt ze: 'Ik ben bang voor je honden, hier heb je een haar.' Je moet doen alsof je je honden vastbindt en dan moet je zeggen: 'Kom maar.' Als ze komt stuur je je honden op haar af en zegt tegen ze: 'Wees voorzichtig met haar buik.' Er zit daar iemand in die zó op je lijkt dat het wel je broer moet zijn.

Hij deed wat het konijn zei. Toen de menseneetster kwam zei hij:

– Kom maar.

Hij joeg zijn honden op haar af, maar ze kwamen niet aan haar buik. Hij keek in de buik, en daar vond hij zijn broer, bewusteloos. Toen hij daar zo stond waren twee hagedissen aan het vechten, zolang tot een van hen bewusteloos raakte. De ander rende weg en plukte het een of andere kruid. Hij wreef het in de neusgaten van de andere hagedis en die kwam weer bij. Toen hij het kruid zag deed hij hetzelfde bij zijn broer. Hij wreef het in zijn neusgaten en hij kwam weer bij. Hij zei:

– Kom broer, nu gaan we terug.

Yenna-as: – A uma, cekk ṛuḥ, netc ur ṭruḥeɣ. Ṛuḥ awey ɪzmaren ḏ ɪyenduzen, besslama ehk.

Iwa yedj-ɪṭ, ɪṛuḥ. Kull ɪdjen yeṭṭef ɪdj n webrɪḏ. Wen ameqq°ṛan yeqqɪm yeggur yeggur, al ɪdj n wass ttuɣa ṭfuyt yɪweḍ zzaṭ ɪ yɪct n tɪṭ n waman ḏɪs ɪct n terbat ṭṭareḥ bḥal mɪ ttṛaɣa cra ḥ ḥedd, zzaṭes ɪct n tebqɪḵṭ n ṭṭɛam lqeddac. Yenna-as:

– Mayen ḏa tteggeḏ weḥḏem?

Tenna-as: – A sɪḏɪ, ur ḏa ṭṭɪrɪḥeḏ! Lemɛɪḏeṭ mu t tazɪrarṭ.

Yenna-as: – ɣɪr mɪ-yɪ.

Iwa ɪleqq-enmɪ ṭenna-as:

– A sɪḏɪ, ṭɪṭ-u n waman ɪḥeṭṭa-t ɪdj n wemẓɪw, ḏ lɣul. Kun nnhar yettett ɪct n terbat ḏ yɪct n tebqɪḵṭ n ṭṭɛam bac a ḏaneɣ-yedj a zzɪs nsew. Iḏ-u qa ḏ ttur mu.

Iwa yesla ɪ terbat-enmɪ, yenna-as:

– Beɛḍa qa lluẓeɣ.

Yetca ṭṭɛam-enmɪ. D yellɪs l lmalɪk, tarbat-enmɪ, ɣɪr ṭenmɪ ay ɣer bb°as. Cway ṭarbat-enmɪ tḥuf-as yɪct n tneqqɪṭṭ n ɪmeṭṭawen.

I ɣul-enmɪ yus-d zɪ lagg°ej. Amɪ yɪweḍ, aryaz-enmɪ yemmelqa-ṭ zɪ ssɪf, netta a t-yeɣ. Iwa yenna ɪ yellɪs l lmalɪk:

– Ṛuḥ a ṭrew wḥeḏ.

Amɪ ṭeɛqeb ɣer leqser qaɛ ddunek̲ṭ qqɪmen sɣuyyun:

– Yellɪs l lmalɪk ṭeṛwel.

– Ga jij maar. Ik ga met. Neem de lammeren en de kalveren maar mee. Tot ziens!

Hij het hem achter. Ze namen allebei een andere weg. De oudste hep en hep tot hij op een zonnige dag aankwam bij een bron. Daar zat een meisje alsof ze op iemand zat te wachten, met naast haar een enorme schaal koeskoes. Hij vroeg haar:

– Wat doe je daar zo alleen?

– Ach, meneer, u kunt beter met blijven, mijn verhaal is erg lang.

– Vertel maar.

Toen zei ze:

– Deze bron wordt door een menseneter bewaakt. Elke dag moet hij een meisje eten en een schaal koeskoes, anders geeft hij ons niets te drinken. Vandaag ben ik aan de beurt.

Toen hij hoorde wat het meisje hem vertelde, zei hij:

– Ik heb honger.

Hij at de koeskoes op. Het meisje was de enige dochter van de koning. Even later druppelde er een traan op de grond.

Van heel ver weg kwam de menseneter. De man wachtte hem op met zijn zwaard en doodde hem. Tegen de prinses zei hij:

– Ga maar weer naar huis.

Ze kwam in het paleis en iedereen begon te joelen:

– De prinses is gevlucht!

Tenna-asen:

– Aweddı ha mısem ṯwaṣṛa.

Ula ḏ ıdjen ur teṯ-yumm. Sɛa ami ṛuḥen aḏ qqlen ufan lɣul-enni yemmuṯ. Ufan zzaṯes lbeɛḏ ıherkas ḏ yıct n txaṯemt. Yısı-ṯen lmalık yenna ı lɛıbad:

– Iherkas-u t txaṯemt-u a ḏaneɣ-sseḵnen manıs wu ḏ bab nsen. Zzısen ɣa naf wen yenɣm lɣul ttuɣa ıṛuhen aḏ yetc qaɛ yessıṯneɣ. Wen mumi d-usm aḏ yawey yellı.

Qaɛ ɛebbṛen iherkas t txaṯemt-enni, ur d-usm ula ı yıdjen. Ḏegg ict n teṛḵent ttuɣa ıṭareḥ ıdjen, ulaḥ ɣres n ıherkas, ɣr ḏ lmeskm, a tmiḏ ḏ metter. Yeẓṛ-ıṭ lmalık yenna-as:

– Hı cekk, ur ttɛebbṛeḏ iherkas-u t txaṯemt-u?

Yen ḏm ttuɣa qqmen ḏḍeḥḵen nnan-as:

– Imetter-u ɛaweḏ aḏ yenɣ lɣul!?

Ami ıɛebbeṛ usm-as-d mcan. Qaɛ nbeḥḍen. Iwa lmalık yuc-as yellıs. Iṭareḥ ḏı leqṣer.

Al ıdj n wass lmalık yehleḵ. Bac aḏ yeggenfa nnan-as ıxeṣṣ-ıṭ ṭateffaḥt l Lɛalya bent Lmenṣur lh Cegg Sebɛ Bḥuṛ.* Ula ḏ ıdjen ur ızmır a ḏas-teṯ-d-yawey. Qaɛ ddunekṯ ṯeqqm ṯettru. Iwa ıleqq-enni aryaz n yellıs yenna-asen:

Zij zei:

–Dit en dit is er gebeurd!

Niemand wilde haar geloven, maar toen ze gingen kijken zagen ze dat de menseneter dood was. Naast hem vonden ze een paar schoenen en een ring. De koning nam ze mee en zei tegen zijn lakeien:

–Deze schoenen en deze ring zullen ons tonen van wie ze zijn. Hiermee kunnen we uitvinden wie de menseneter die al onze dochters op wou eten heeft gedood. Wie ze passen, zal met mijn dochter trouwen.

Iedereen probeerde de schoenen en de ring, maar niemand pasten ze. Ergens in een hoek zat een man zonder schoenen, een armoedzaaier, je zou zeggen een bedelaar. Toen de koning hem zag zei hij:

–En jij, ga jij de schoenen en de ring nog niet proberen?

De mensen die erbij stonden moesten verschrikkelijk lachen:

–Jaja! Zo'n bedelaar doodt een menseneter!?

Hij probeerde ze en ze pasten hem precies. Iedereen stond versteld. De koning gaf hem zijn dochter als vrouw en hij kwam in het paleis wonen.

Op een dag werd de koning ziek. Om weer beter te worden had hij de appel nodig van Alia de dochter van Mensoer die voorbij de Zeven Zeeën woont.* Er was niemand die hem kon brengen, en iedereen moest huilen. Toen zei de man van zijn dochter:

– Ucɪt-eyyɪ qaɛ ṯɪxutam nwen ḏ ɪḏuḍan nsent *

Qaɛ ucm-as tɪxuṯam ḏ ɪḏuḍan. Iwa netta a d-yawey tateffaḥt-enni. Imalɪk yeggenfa cwɪya, sɛa ɪṯareḥ ɛaḏ yehleḵ.

Yenna-asen:

– Ixeṣṣ-eyyɪ ḥlɪb l-lbɪya fi jeld mm-ha.

Ɛawed yekker weryaz n yellɪs a xxes yerzu. Iruḥ ɪṣeyyeḍ sebɛa n tseḵrɪm. Yenna ɪ nnser:

– Malla tɪwyɪḏ-eyyɪ ɣer ujenna ssabeɛ a daḵ-ucɛɣ ṯseḵrɪm-u.

Kullma ɣa yaḍef ajenna yetcɪte-as ṯasekkurṯ. Ḏɪ wneggar ṯḥuf-as ɪct, yekkes tɪfeḏnett nnes yuc-as-t. Nnser yenna-as:

– Ṯasekkurṯ-u ṯemleḥ.

Yenna-as weryaz-enni: – Aweddɪ, qa ɣɪr zɪ ṯɪḏɪ.

Ami yɪweḍ ajenna yufa ṯalɣemt-enni ɣa yeẓẓey ṯeṯṯes. Iɣeṛs-as, yekks-as aɣɪ, yeɛqeb. Ami yɪweḍ yeẓɪ-ɪṯ nnser yeseukkuz. Yenna-as:

– Ma ɪ ḏaḵ-yeṣṛan?

Yenna-as: – Aweddɪ, ṯasekkurṯ ḏaḵ-ucɪɣ ḏɪ wneggar qa d cwɪya zɪ wḍar mu. Shufeɣ ṯasekkurt gg°deɣ. Netc aḏ kkseɣ ṯɪfeḏnett mu.

Nnser yerr-as ṯɪfeḏnett nnes, yeqqɪm ur yeseukkuz. Yuca y aɣɪ ɪ Imalɪk yeggenfa. Ami yemɣer Imalɪk yeɛqeb netta ḏɪ wemḵan nnes.

– Geef mij al jullie ringen met de vingers erbij.*

Ze gaven hem de ringen en de ringvingers. Hij haalde de appel en de koning werd weer wat beter, maar hij bleef ziek.

Toen zei hij.

– Ik moet de melk van het kamelenjong hebben in de huid van zijn moeder.

Zijn schoonzoon ging weer op zoek. Hij ving zeven patrijzen. Toen zei hij tegen een adelaar.

– Als je me naar de zevende hemel brengt krijg je deze patrijzen.

Bij elke nieuwe hemel gaf hij hem een patrijs, maar op het einde liet hij er één vallen. Hij sneed zijn teen af en gaf die. De adelaar zei:

– Deze patrijs is zout.

– Dat komt van het zweet.

Hij kwam in de hemel en zag dat de kameel die hij moest melken aan het slapen was. Hij slachtte haar en haalde de melk eruit. Toen ging hij weer terug. De adelaar zag hem mank lopen en zei:

– Wat heb jij nou?

– De laatste patrijs die ik je gaf was een stuk van mijn been. Ik had de patrijs laten vallen en ik was bang. Daarom heb ik mijn teen afgesneden.

De adelaar gaf hem zijn teen terug en hij hoefde niet meer mank te lopen. Hij gaf de melk aan de koning en die werd weer helemaal beter. Toen de koning oud was geworden kwam hij in zijn plaats te regeren.

XEMSA

Ṯhajiṯ n wen ma γer sebɛa n terbaṭin

Ḥajıt-ek.

Idjen γres sebɛa l lwaγcaṯ. Ṯametṯuṯ nnes ṭemmuṯ, yıwey ıct nmiḍen. Ṯenna-as ıdj n wass:

– Ileqq-u yeγleb xneγ lḥal. Mahmi neṭṭef qar yessıḵ? Ruḥ telleɛ-ṭent!

Iwa yegga ṛray nnes yıwey-ṭent ıct n tmurṭ. Yıwey akıḍes ıdj n weqzın Ami yıweḍ ṭammurṭ-enni yenna-asent:

– Ruḥemt a tchelfemt, netc qa qla-yı ḍa maḥedd aqzın-u yetzu

Iwa ruḥent lwaγcaṯ-enni. Ɣir ṛuhent bb°aṭsent yesmeḥ ḍisent. Ami d-dewlent ur ṭ-ufint ufant γır aqzın Ẓṛınt ıct l lɛafiḵṭ γer lagg°ej

Ruḥent γres ufant-teṭ l lγula. Ṯessıḍef-ṭent nsınt akıḍes Ḏegg ıḍ ṭekker ṭegga aman aḍ nwen bac a ṭent-tetc. Ṯen ṭameqq°ṛant ḍisent ṭbeddel yessmas ṭegg-ıtent ḍı weblaṣ n yessıs l lγula. Lγula ṭekker ṭegga aman x yessıs tlaγr-as t

VIJF Het verhaal van de man met de zeven dochters

Er was eens een man en die had zeven dochters. Zijn vrouw was gestorven en hij was met een andere vrouw getrouwd. Op een dag zei zij tegen hem:

– Er is niet genoeg te eten. Waarom houden we toch ook die dochters van je bij ons? Zet ze het huis uit!

Hij deed wat ze wilde en hij bracht hen naar de een of andere plek. Hij had de hond bij zich en toen ze aankwamen zei hij:

– Gaan jullie hout sprokkelen. Zolang de hond blaft ben ik hier.

De meisjes gingen weg en onmiddellijk vertrok hun vader en liet hen achter. Toen ze terugkwamen was hij er niet meer; alleen de hond was er nog.

In de verte zagen ze een licht. Ze gingen erheen en het bleek van een menseneetster te zijn. Ze liet hen binnen en ze bleven slapen in haar huis. In de nacht stond ze op om water te koken om hen op te eten. Het oudste meisje

tirbaṭin-enni, sɛa nehninti ḍ yessis. Lwaɣcaṭ-enni ttuɣa ṛewlent ya. Ṛuḥent al ict n tmurṭ ṭarḥent ḍis iwa ggint iryazen ggint arṛaw. Al idj n wass bb°aṭsent iṛuḥ ṭammurṭ-enni aḍ yetter. Ict zzisent ṭɛɛqel-ṭ ṭegga-as amensi yetca. Yesseqsu-t memmis yenna-as:

– A yemma, misem ḍam-ṭeṣṛa ṭusid-ḍ ṭammurṭ-u? Ur ɣrem la ḍ umam la ḍ yemmam la ḍ bb°am?

Iwa ileqq-enni ṭeqqim tɛawḍ-as. Yebb°as yeqqim yettaḍef ṭammurṭ al aneggar ṭṭarḥ-as ɣir ṭmarṭ. Ṯekker yellis ṭezzr-as ṭmarṭ ṭenna-as:

– Ṛuḥ a bb°a a c-yegg Ṛebbi ḍ ari x ṭewrar am ḍaneɣ-ṭmeḍreḍ netc ḍ yessma.

verwisselde haar zusters met de dochters van de menseneetster en legde hen op hun plaats. De menseneetster gooide het water over haar dochters; ze dacht dat het die meisjes waren, maar het waren haar dochters. De meisjes waren toen al gevlucht. Ze liepen en liepen en liepen tot ze ergens aankwamen waar ze verder bleven. Ze trouwden en kregen kinderen.

Op een dag kwam hun vader daar bedelen. Een van hen herkende hem. Ze maakte eten voor hem klaar. Toen hij het op had vroeg haar zoon aan haar:

– Mama, hoe komt het dat je hier in dit land bent komen wonen? Heb je dan geen broer of moeder of vader?

Toen vertelde ze hem het hele verhaal. Haar vader zakte in de grond tot alleen zijn baard nog over was. Zijn dochter plukte zijn baard uit en zei:

– Ga, vader, moge God je maken tot helmgras op de heuvels, zoals je ons verworpen hebt, mij en mijn zusters.

SETTA Ṯḥajiṯ n tawmaṯin

Yenna-aḵ zɪḵ ttuɣa ḏegg ɪct n tmurṯ ṯnayen n tawmaṯm. Ict yemmas ṯedder, ṯenmḏen yemmas ṯemmuṯ, t tayujilt. Ṯekker yemmas n terbat-enni ṯenna ɪ weryaz nnes:

– Ur ḏa ɣɪr a xxɪ ṯbeɛɛḏeḏ yelliḵ-u yemmas ṯemmuṯ. Ṯedj-eyyɪ-t ḏɪ wzellɪf.

Yuḥḥel weryaz:

– Aweddɪ qa ḏ yellɪ, mɪsem ḏas ɣa ggeɣ?

Yuḥḥel. Akeḏ uneggar yenna-as:

– A yellɪ, yaḷḷeh akɪḏɪ.

Ḳuḥen. Yɪwey akɪḏes ɪdj n weqzɪm. Amɪ ɪwḏen ɪct l lɣabeṯ yenna-as:

– A yellɪ, ɛem ṛuḥ a tɛḥelfeḏ, netɛ qa qla-yɪ ḏa tteddzeɣ arɪ-yu. Maḥedd tsellɪḏ ɪ weqzɪm yetzu ḏ netɛ tteddzeɣ arɪ qa qla-yɪ ɛaḏ ḏa.

Iwa ṯruḥ ṯerbat-enni a tɪrew iceḥlaf. Ɣɪr ṯbeɛɛeḏ cway, bb°as yeqqen aqzɪm-enni ḏegg ɪct n tɛejrett Yeḵres ɣer

ZES Het verhaal van de twee zusjes

Eens, heel lang geleden, waren er ergens in het een of andere land twee zusjes. Een van hen had nog een moeder, van de ander was de moeder gestorven, ze was wees geworden. De moeder van het andere meisje zei tegen haar man:

–Je moet dat meisje waarvan de moeder is gestorven van me weg houden. Ze laat alles op mij neerkomen

Haar man antwoordde iedere keer:

–Het is is mijn dochter, wat kan ik met haar doen?

Maar uiteindelijk zei hij:

–Kom mee, dochtertje.

Ze gingen op pad en hij nam de hond mee. In het bos zei hij tegen haar:

–Jij gaat hout sprokkelen. Ik ben hier helmgras aan het stampen. Zolang je de hond hoort blaffen en mij het helmgras hoort stampen, weet je dat ik er nog ben

Het meisje ging hout sprokkelen. Toen ze een beetje verder weg was bond haar vader de hond vast aan een

uzellif nnes ɪdj n wezḍuḍ. Aṣemmuḍ yettawey azḍuḍ-enni yettcaṭ aqzɪn ɣer uzellif yesɣuyyu. Iwa ṭarbat-enni tlaɣr-as bb°as qa-ṭ ḍɪn. Al aɛeccɪ ṭṛuḥ a teqqel ur ḍɪn t-tufi. Iwa ṭṭareḥ zzaṭ ɪ ṭqettunt n ɪceḥlaf-enni Yekka ssenni ɪdj n umuççç qqaṛenn-as Mesɛuḍ, yennmas ttlaɣa-as Mesɛuḍ. Ami yeẓṛa ṭarbat-enni yenna-as:

– Uc-eyyɪ cway zɪ mayen ttetteḍ.

Yebb°as ttuɣa yegg-as mayen ɣa ṭetc. Ṭekks-as cway ṭuc-as. Iwa ɪṭareḥ yeṭṭes akɪḍes. Ayetca nnes ṭus-d yennmas ɪn Mesɛuḍ ṭufa-ṭ ḍɪn. Ami ṭekker ṭerbat-enni a ṭṛuḥ yenna-as umuççç-enni:

– Ṛuḥ malla ṭessɪwleḍ awal nnem ḍ llwɪz, malla ṭruḍ ɪmeṭṭawen nnem ḍ anẓar, malla ḍḍeḥḵeḍ aḍḥaḵ nnem t tfuyṭ.

Iwa ṭṛuḥ a ṭṛegg°eḥ. A teɛqeb axxam n bb°as. Ami ṭɪweḍ axxam ṭenna-as ṭmeṭṭuṭ n bb°as·

– Mahɪnɪ d-ṭṛegg°ḥeḍ?

Nettat a tessɪwel ḍ wawal nnes yeḍwel ḍ llwɪz. Ami t-teẓṛa y amenni ṭenna-as:

– Mami cem ttuɣa? Aḍ azneɣ welmam ḍɪn.

Ṭenna ɪ weryaz nnes:

– Ṛuḥ awey yellɪ mami ṭɪwyeḍ yellɪḵ.

Iwa yɪwey-teṭ. Al ḍegg ɪḍ ɪṛuḥ ɣres Mesɛuḍ yenna-as:

boom. Hij bond de stamper vast bij zijn kop. Door de wind sloeg de stamper de hond op de kop. Die blafte en het meisje dacht dat haar vader er nog was. Tegen de avond ging ze weer kijken, maar hij was er niet meer. Ze ging naast haar bundel hout zitten. Er kwam een kat langs die Mes'oed heette, zijn moeder noemde hem Mes'oed. Toen hij het meisje zag zei hij:

– Mag ik wat van wat je eet?

Haar vader had haar wat te eten meegegeven. Ze gaf er hem wat van. Toen bleef hij bij haar slapen. De volgende dag kwam de moeder van Mes'oed en vond hem daar zo. Toen het meisje weg wilde gaan zei de kat:

– Ga! Als je spreekt wordt je woord een goudstuk. Als je huilt worden je tranen regen. Als je lacht wordt je lach de zon.

Ze ging terug naar het huis van haar vader. Toen ze aankwam zei de vrouw van haar vader:

– Waarom ben je teruggekomen?

Toen ze iets wilde zeggen werden haar woorden goudstukken. De vrouw zag dat en zei:

– Waar ben je geweest? Ik zal je zusje er ook heen sturen.

Ze zei tegen haar man:

– Breng mijn dochter naar waar je je dochter hebt gebracht.

Hij bracht haar daar. Die nacht kwam Mes'oed bij haar en zei:

– Uc-eyyı cway zı leɛwın nnem.

Tenna-as:

– Ṣṣeb xxı a yuc-aḵ Ṛebbı leyṣeb.

Iwa ıṛuḥ Meseuḍ γer yemmas yettru. Tenna-as yemmas:

– Akeḍ ṣṣbeḥ ṛuḥ γer ṭerbat-ennı rr-as lxır nnes.

Iṛuḥ γres yenna-as:

– Ṛuḥ malla tessıwleḍ t tıyetcawın ḍ ıfiγṛan, malla ṭruḍ ḍ ıḍammen, malla ḍḍeḥkeḍ t tallesṭ.

Iwa amı ṭruḥ a ṭregg°eḥ, γır ṭıweḍ ṭruḥ a tını i yemmas ur ssıneγ maɛna wenni, t tıyetcawın ḍ ifiγṛan tteffγenn-as zı wqemmum.

Tarbat-ennı ṭayujılt γres ṭnayen n wawmaṭen ṭruḥen qqaṛen. ıdj n wass nnan ı lefqıh:

– A lefqıh, qa γerneγ welmaṭneγ mı γa ṭessıwel llwız yetteffγ-as zı wqemmum.

Iwa lefqıh-ennı yenna-t ı lmalık. Iṛuḥ lmalık γer bb°as yenna-as:

– Uc-eyyı yellıḵ.

Yenna-as: – Cekk ḍ lmalık. Malla ṭexseḍ yellı awey-teṭ.

Tekker ṭmeṭṭuṭ n weryaz-ennı amı lmalık yegga urar ṭuzn-as yellıs. Tarbıbṭ nnes ṭegg-as ıct n teṣṣmeft ḍi wzellıf, nettaṭ a teɛqeb t tasekkurṭ. Tasekkurṭ-ennı ṭruḥ γer wurṭu l lmalık ṭbedd ḍegg ıdj n wexlij uγanım. Yekker lmalik yuzen ı yayeṭmas yenna-asen:

– Mag ik wat van wat je bij je hebt?

Zij zei:

– Weg, rotbeest!

Mes'oed ging huilend naar zijn moeder. Toen zei zijn moeder:

– Ga morgenochtend naar het meisje en geef haar wat ze verdient.

Hij ging naar haar toe en zei:

– Ga! Als je spreekt zijn het wormen en slangen. Als je huilt is het bloed. Als je lacht is het duisternis.

Ze ging weer terug naar haar moeder. Toen ze iets wilde zeggen kropen de wormen en slangen uit haar mond.

Het weesmeisje had twee broertjes die op school zaten. Op een dag zeiden ze tegen de schoolmeester:

– Meester, we hebben een zusje, en als ze wat zegt dan komen er goudstukken uit haar mond.

De schoolmeester zei het tegen de koning. De koning ging naar haar vader en zei:

– Ik wil met je dochter trouwen.

– U bent de koning. Als u mijn dochter wilt, kunt u met haar trouwen.

Toen de koning de bruiloft wilde vieren stuurde de vrouw van de man hem haar dochter. Haar stiefdochter stak ze een naald in het hoofd en zij veranderde in een patrijs. De patrijs vloog naar de akkers van de koning en bleef wonen in een rietbosje. De koning zond iemand naar haar broers en zei:

– Mahmu xxi teskeḏbem?

Yenna i lefqih:

– Wt-iten.

Qqimen kullma γa ffγen zi ljameε ttekken zzat i wγanim-enni. Teqqaṛ-asen tsekkurt-enni:

– A imeḫḫeḏa, mayen yegga lmalik i Eisa ḏ Musa?

Qqaṛen: – Yewt-iten yuzen-ten aḏ ṛegg°ḫen.

– Rut akiḏi, a lemḫayen ḏi lebḫuṛ.

Iḏ-u ayetca iḏ-u ayetca, al idj n wass yettef lmalik awmaten yessetc-iten yessiṛeḏ-ten yuzen-ten aḏ ṛegg°ḫen. Ami kkin zzat i wγanim tenna-asen tsekkurt:

– A imeḫḫeḏa, mayen yegga lmalik i Eisa ḏ Musa?

Nnan-as: – Yessetc-iten yessiṛeḏ-ten

Tenna-asen: – Ḏeḫkemt akiḏi a ticejṛa, ḏeḫket akiḏi a lemḫajer ḏeḫket akiḏi a lemḫayen ḏi lebḫuṛ.

Ttuγa din lbeεḏ ixeddamen tqessan γanim slin-as. Ruḫen γer lmalik nnan-as:

– Ha mayen nesla.

Iṛuḫ yettef tasekkurt-enni yessekk-as x uzellif, yufa diɣ tissmeft-enni das-tegga timettut n bb°as. Yekks-as-t, iwa teḏwel t tameṭṭuṭ. Iwa ileqq-enni εaḏ yekker yuzen γer yebb°as yegga urar. Ha tenni yiwey amezwar yettef-tet iγeṛs-as. Yuzen aysum nnes i yemmas akeḏ isemγan.

– Waarom hebben jullie me voorgelogen?

Hij zei tegen de schoolmeester:

– Sla ze.

Telkens als ze van school kwamen liepen ze langs het rietbosje. Daar zei de patrijs:

– Scholiertjes, wat heeft de koning met 'Isa en Moesa gedaan?

– Hij heeft ze geslagen en naar huis gestuurd.

– Huil met mij, o smarten der zee.

Dat ging zo dag in dag uit dag in dag uit, tot op een dag de koning de broertjes te eten gaf en mooie kleren gaf en ze weer naar huis stuurde. Toen ze langs het riet kwamen zei de patrijs:

– Scholiertjes, wat heeft de koning met 'Isa en Moesa gedaan?

– Hij heeft ze gespijzigd, hij heeft ze gekleed.

– Lacht met mij, o bomen, lacht met mij, o vreemde landen, lacht met mij, o smarten der zee.

Er waren daar een paar arbeiders riet aan het snijden. Ze hoorden haar en vertelden de koning:

– Dit is wat we hebben gehoord.

Hij ving de patrijs en aaide haar over de kop. Daar voelde hij de naald die de vrouw van haar vader erin had geprikt. Hij haalde hem eruit en ze veranderde weer in een vrouw. Toen zond hij iemand naar haar vader en hield hij een bruiloft. Het meisje waarmee hij eerst was getrouwd sneed hij de keel door. Haar vlees liet hij zijn slaven brengen aan haar moeder.

Yellis uṛuḥani

Ḥajıt-ek.

Idjen zıḳ ttuγa γres rrezq, γres ıdj n werba. Yenna-as:

– A memmı, qa xseγ aḍ ṛuḥeγ aḍ ḥijeγ. Ttenhella ḍı rrezq-u ṭlıḥḍ ḍ aryaz.

Amı ıṛuḥ lḥıj memmıs yeqqım yettırar leqmer. Qaɛ rrezq-enmı yessexser-ṭ, ṭeqqım ḍıs ṭefqeɛt. Yısı ıct n tejwıjt yexs aḍ yenγ ıma nnes. Ileqq-enmı yeffeγ-d akıḍes ıdj uṛuḥanı yenna-as:

– Mahmı ṭexseḍ a tenγeḍ ıma nneḳ?

Yenna-as: – Aweddı ha mısem ha mısem.

Yenna-as uṛuḥanı-nnı:

– Malla a kıḍı tegged leahed a xxeḳ debbṛeγ.

Yenna-as: – Waxxa.

Iwa aṛuḥanı-nnı yenna-as:

– Ṛwaḥ γrı ḍı weḍrar ınu. Qbel γa d-taseḍ ṛuḥ ɛemmeṛ

ZEVEN De dochter van de geest

Er was eens een man die veel geld had. Hij had een zoon en op een dag zei hij:

– Ik wil op bedevaart gaan. Zorg goed voor het geld en wees een man.

Terwijl hij op bedevaart was speelde zijn zoon de hele tijd kaart. Het hele kapitaal joeg hij erdoor, en alleen de ellende bleef. Toen pakte hij een geweer om zich dood te schieten. Plotseling kwam er een geest bij hem staan. Die zei:

– Waarom wil je zelfmoord plegen?

– Hierom en hierom.

Toen zei de geest:

– Als je een verbond met me sluit zal ik het voor je regelen.

– Goed.

De geest zei tegen hem:

– Je moet bij me komen op mijn berg. Voordat je komt

lebyut ḏi ttuγa rrezq n bb°aḵ zi weẓṛu. Dj-iṭent al ṣṣbeḥ, qa y a d-dewlent ḏ llwiz.

Iwa yegga amenni. Lebyut-enni ɛemmṛent zi llwiz. Yeɛqeb-d bb°as zi lḥij, yufa rrezq-enni am ṯ-yedja. Iwa yenna-as memmis:

– A bb°a, xseγ aḏ γabeγ qa ggiγ leahed akeḏ yidj uṛuḥani.

Yenna-as: – Ṛuḥ a mmi.

Yisi leɛwin nnes iṛuḥ. Ami yiweḏ ict n tmurṯ ḏis γir ict n tiṯ, ṯexla γir ḏ ssreḥreḥ, yejbed-d ɛway n weγṛum a ṯ-yetc. Netta yettett ammu ḏ lbeɛḏ n teḏbirin, sebɛa iṯsent, bḏant sessent zi tiṯ. Ṯiḏbirin-enni ḍ yessis uṛuḥani-nni ma keḏ yegga leaheḏ. Ami swint ssersent affriwen nsent ḏewlent ḏ lxalaṯ. Iṛuḥ netta γer waffriwenn-enni yisi idjen yeffer-ṯ. Ṯininni ufant affriwen nsent ḏewlent t tiḏbirin. Ṯenniḍen ṭṭareḥ t tameṯṯuṯ ur ṯufi affriwen nnes. Ṯessiwel ṯenna-as:

– Wen ḏi γa d-yerren affriwen inu yeγna-ṯ Ṛebbi.

Iwa yerr-as affriwen nnes. Ṯenna-as:

– Mani ttṛuḥeḏ?

Yenna-as: – Ha misem ha misem. Qa ggiγ leaheḏ akeḏ

moet je de kamers waar het geld van je vader lag vullen met stenen. Laat ze daar achter: de volgende ochtend zijn het allemaal goudstukken.

Hij deed wat de geest hem zei. De kamers raakten vol met goudstukken, en toen zijn vader van de bedevaart terugkwam zag hij dat zijn kapitaal was zoals hij het had achtergelaten. Toen zei zijn zoon:

– Vader, ik moet weg. Ik heb een afspraak met een geest.

– Ga maar.

Hij pakte wat proviand en ging op weg. Hij kwam in een land waar maar één bron was. Verder was het leeg en niets dan woestijn. Hij haalde zijn brood tevoorschijn en begon te eten. Hij was daar zo aan het eten toen er een paar duiven, zeven stuks, begonnen te drinken uit de bron. Het waren de dochters van de geest met wie hij het verbond had gesloten. Toen ze hadden gedronken deden ze hun vleugels af en veranderden ze in vrouwen. Hij liep naar de vleugels, nam er een van weg en verstopte hem. De vrouwen die hun vleugels konden vinden veranderden weer in duiven. De laatste kon haar vleugels niet vinden en bleef een vrouw. Ze zei:

– Wie mij mijn vleugels teruggeeft, God zal hem rijk maken.

Hij gaf haar haar vleugels. Zij zei:

– Waar ga je heen?

– Het zit zo en zo. Ik heb een verbond gesloten met

yidjen yenna-yi: 'A γri d-taseḏ, qa ẓeḏγeγ ḏegg idj n weḏrar'. Netta ḏ aṛuḥam. Seḵn-eyyi mani d-yusa weḏrai-u.

Ṯenna-as: – N netcinti ḏ yessis umeddukel nneḵ

Ṯegga akiḍes leaheḏ ṭenna-as:

– A c-ɛawneγ a ḍi-ṭawyeḏ.

Yenna-as. – Waxxa.

Ṯesseḵn-as aḏrar-enni. Iwa iṛuḥ al ani yiweḏ γer uruḥam Yeffeγ γres. Yessiḍef-ṭ axxam yessens-iṭ. Al ṣṣbeḥ yiwey-ṭ idj n weḏrar niḍen yenna-as:

– Ixess a t-treyybeḏ.

Arba-nni yeqqim yetxemmem misem γa yegg i weḏrar-enni. Ṯus-d γres yellis uruḥam-ni ma keḏ yegga leaheḏ, ṭenna-as:

– Qqen aṭṭawen neḵ.

Ani ten-yeṛẓem yufa y aḏrar-enni ireyyeb. Ṯenna-as:

– Awayya-k a t-tiniḏ i bb°a.

Ani iṛuḥ uṛuḥam-ni aḏ yeqqel i weḏrar yufa-t ḏ lewta. Ayetca nnes yiwey-ṭ γer yidj n weḏrar niḍen. Yenna-as:

– Ixess a tekkseḏ qaɛ lγabeṭṭ-u a t-teẓẓuḏ ḏ ejjeṛ niḍen.

Yeqqim werba-nni yetxemmem. Ṯus-d γres terbat-enni ṭiwy-as-d matca Ṯenna-as:

– Γu etc a c-ɛawneγ.

iemand die zei: 'Je moet bij me komen. Ik woon op een berg.' Het gaat om een geest. Kun je me vertellen waar die berg ligt?

– Wij zijn de dochters van je vriend.

Hij maakte een afspraak met haar. Zij zei:

– Ik help je en jij trouwt met me.

– Afgesproken.

Ze toonde hem de berg. Hij ging erheen en kwam bij de geest. Die liet hem binnen en hij bleef daar slapen. De volgende ochtend bracht hij hem naar een andere berg en zei:

– Je moet hem egaliseren.

De jongen begon te piekeren wat hij met die berg moest doen. Toen kwam de dochter van de geest met wie hij het verbond had gesloten en zei:

– Sluit je ogen.

Toen hij ze weer opendeed was de berg geëgaliseerd. Zij zei:

– En niets vertellen aan mijn vader!

Toen de geest bij de berg kwam kijken zag hij dat het een vlakte was geworden. De volgende dag bracht hij hem naar een andere berg en zei:

– Je moet het woud rooien en er andere bomen planten.

De jongen piekerde en piekerde. Het meisje kwam hem eten brengen en zei:

– Eet maar lekker, ik zal je helpen.

Tenna-as:

–Qqen aṭṭawen nnek ṭṛeẓmed-ten.

Ami ten-yeṛẓem yufa y aḍrar-enni yeẓẓu ḍis ejjeṛ ɛla kull lwan. Ami ıṛuḥ uṛuḥami-nni yufa y aıba-nni yegga ma ı ḍas-yenna. Aṛuḥami-nni ıṛuḥ ɣer ṭmeṭṭuṭ nnes yenna-as.

–Aryaz-u ḍis leɛjeb.

Tenna-as:

–Lla, qa ḍ yellik ay ṭ-yetɛawanen.

Yekker bb°as yeqqen x yellis. Iṛuḥ ɣer werba-nni yıwey-ṭ ıct n tmurṭ. Yıwey akiḍes ıdj n weɣṛm n rrıc. Ami ḍin ıwḍen ızelleɛ rrıc yıwey-ṭ uṣemmiḍ. Yenna-as:

–Ixesṣ a tjemɛeḍ rrıc-u a t-tegged ḍı weɣṛm.

Misem ɣa yegg werba-nni? Iṛuḥ ıdj n wejḍiḍ ɣer ṭerbat-enni ma x yebleɛ bb°as ıxebbṛ-as. Turı-yas ḍegg waffrıwen ṭṛeẓm-as. Iṛuḥ ɣer werba-nni yeqqım meqqb-as ḍı weɣṛum. Yeṭṭef-ṭ yekks-as rrıc yegg-ıṭ ḍı weɣṛm al nn ṭ-ıɛemmeṛ. Yıwey-ṭ ıṛuḥ ɣer uṛuḥami. Yenna-as uṛuḥami-nni ı ṭmeṭṭuṭ nnes:

–Ileqq-u manıs wu ḍas-yesseknen?

Iwa yeṛẓem ı yellis. Aṛuḥami-nni yenna ı werba-nni:

–Ileqq-u ṭtarḥ-ak yıct. Malla ṭıwyed-d ıct n tteffaḥt zı lweṣṭ l lebheṛ a ḍak-uccɣ ıct zı yessı.

Ze zei:

– Doe je ogen dicht en daarna weer open.

Hij deed ze weer open en op de berg waren nieuwe bomen van allemaal verschillende soorten geplant. De geest kwam weer en zag dat de jongen de opdracht had uitgevoerd. Hij ging naar zijn vrouw en zei:

– Die jongen is verbazingwekkend.

Maar zij zei:

– Nee, je dochter helpt hem.

De vader sloot zijn dochter op. Hij bracht de jongen ergens heen en nam een zak met veren mee. Toen ze aankwamen gooide hij de veren in de lucht. Alles werd meegenomen door de wind. Toen zei hij:

– Je moet de veren weer bij elkaar brengen en in de zak doen.

Wat moest de jongen doen? Een vogel kwam naar het meisje dat was opgesloten door haar vader en berichtte haar. Ze schreef iets op zijn vleugels en liet hem weer los. Hij ging naar de jongen en begon in zijn brood te pikken. Hij pakte hem, plukte de veren en deed ze in de zak tot hij weer vol was. Hij bracht hem naar de geest. Toen zei de geest tegen zijn vrouw:

– En wie heeft het hem nu getoond?

Hij liet zijn dochter weer vrij. De geest zei tegen de jongen:

– Nu hoef je nog maar één ding te doen. Je moet me een appel van het midden van de zee brengen en dan krijg je een van mijn dochters.

Iṛuḥ werba ɣer lebḥeṛ ur yezmir a ṭ-yeẓwa. Ṯlehḥeg-ṭ ṭerbat-enni ṭufa-ṭ yetxemmem x ṭṭerf Ṯenna-as:

—Ɣers-eyyi. Mi ɣa ḏi-ṭɣeṛṣeḏ senw-eyyi qbala al ɣa ṭarḥen ɣir ɪɣessan inu Rṛwa inu zelleɛ-ṭ ḏi lebḥeṛ.

Ur yezɛimi. Nettaṭ a tisi lmus ṭeɣreṣ i ima mmes. Ami teṭ-yessenw yegga rṛwa ḏi lebḥeṛ ḏ lebḥeɪ-enni aḍ yejmeḍ. Iwa yezwa-ṭ iṛuḥ yiwey-d ṭateffaḥṭ. Ami yuley akeḍ weḍrar yegga ddṛuj bḥal ssellum zi ɪɣessan n terbat-enni. Iwa ami d-yehwa yiwey-d ṭateffaḥṭ yekkes ɪɣessan-enni, netta aḍ yettu idj ɪɣess n tfeḍnett. Iṛuḥ ɣer uruḥam-nni yiwy-as ṭateffaḥṭ. Yenna-as uɪuḥam-nni.

—Ileqq-u qa tɪuḥeɣ aḍ ṣeṭṭreɣ yessi A ḏaḳ-qqneɣ aṭṭawen: ṭen ma x ɣa ṭessersed fus t tenni ɣa ṭawyeḍ

Ṯus-d terbat-enni ma keḍ yegga leaheḍ tenna-as:

—Mi ɣa ṭekkeḍ zzaṭneɣ netc ḏ yessma, ṣafa-yaneɣ iḍaɪren. Ṯen ma ɣer ulaḥ n tteḍnett t tenni ɣa ṭixḍareḍ.

Iwa yegga y amenni ṯḥuf t tenni ɣa yawey. Yuc-as-t bb°as.

Qqimen iḍ-u ayetca al idj n wass yenna-as·

—Ixeṣṣ-aneɣ a ɪɪuḥ a nesruggeb x lehl inu.

Ṯenna-as. —Waxxa.

82 Ṛuḥen x yict n tserḍunt. Ami qerṛben aḍ awḍen ṭenna-as ṭmeṭṭuṭ nnes:

De jongen ging naar de zee, maar hij kon er niet overheen. Het meisje ging achter hem aan. Ze zag hem daar staan piekeren aan het strand. Toen zei ze:

– Je moet me slachten. Als je me geslacht hebt moet je me helemaal kapotkoken tot alleen mijn botten nog over zijn. De saus gooi je dan over de zee.

Hij durfde het niet en zij pakte het mes en slachtte zichzelf. Hij kookte haar en gooide de saus over de zee, en de zee werd onmiddellijk stijf. Hij ging eroverheen en haalde de appel. Bij het bestijgen van de berg had hij sporten gemaakt als van een ladder van de botten van het meisje. Hij ging weer naar beneden met de appel en nam de botjes weer mee, maar hij vergat het kootje van een teen. Hij ging naar de geest en bracht hem de appel. Toen zei de geest:

– Ik zal mijn dochters op een rij zetten. Dan word je geblinddoekt en degene die je aanwijst wordt je vrouw.

Het meisje waarmee hij de afspraak had gemaakt zei:

– Als je langs mij en mijn zusters loopt moet je aan onze voeten voelen. Degene die een teen mist moet je kiezen.

Hij deed dat en kwam bij het meisje waarmee hij wilde trouwen. Haar vader gaf haar aan hem.

Een tijdje later zei hij:

– We moeten eens bij mijn familie gaan kijken.

– Goed.

Ze gingen op weg met hun muildier. Toen ze er bijna waren zei zijn vrouw.

– Netc a c-ŗjıγ ḏa al γa d-tɛɛqbeḏ. Ɛlem ı lchl nneḵ ţɛɛqbed-d γrı a kıḏeḵ ŗuḥeγ. Beşşeḥḥ γreḵ a xxeḵ isellem cra ḥ ḥedd zı wqemmum! Sellem γır zı wfus: qa malla ısellem xxeḵ cra ḥ ḥedd zı wqemmum qa ţruḥeḏ a ḏı-ţettuḏ. Ḥḍa ıma nneḵ!

Iwa yıweḏ axxam n bb°as yeqqim yetsellem γır zı wfus al aneggar ţus-d yıct n twessarţ, ıct ɛ ɛemtıs, ur teţ-yeẓŗı, ţsellem xxes zı wqemmum. Iwa ha yettu ţameţţuţ nnes. Iţareḥ ḏın. Nettaţ ttŗaja ttŗaja, aryaz nnes qaɛ ur d-yeɛɛqıb. Ha ţefhem bellı qa ısellem x cra ḥ ḥedd zı wqemmum.

Amı ur d-yusı ţekker ţerra ţaserḏunt-ennı ḏ lbıt-ennı ţegg-ıţ t tḥanett. Qqımen mıdden ttasen-d ţḥanett-ennı. Ṣṣayen ssennı ssekk°er ḏ watay ḏ ... Kull ıdjen ḏısen yeqqaṛ ḏı wzellıf nnes:

– Lukan ḏı γa ţexs ţmeţţuţ-u a t-awyeγ.

Qaɛ ḍemɛɛn ḏıs, beşşeḥḥ ula ḏ ıdjen ma yirar xxes. Al ıdj n uɛɛccı yus-d weryaz nnes. Ɣır ţeẓŗ-ıţ nettaţ a t-tɛɛqel. Netta ur xxes yeɛɛqıl. Yeqqım akiḏes al mı yessulles lḥal. Ḏı wneggar iŗuḥ lḥal. Ţenna-as:

– Ax-aḵ lmaɛun-u n waman, mḍer-ţen.

Iŗuḥ beŗŗa aḏ yemḍer lmaɛun-ennı yuḥḥel yetmaţţar ḏıs, netta ıleşşeq ḏıs. Amennı amennı al mı yuḥḥel. Ţenna-as:

84 – Malla ţexseḏ ur ḏıḵ ıleşşeq, qess fus nneḵ ţedjed-t ḏın akeḏ lmaɛun.

– Ik wacht hier tot je terugkomt. Breng je familie op de hoogte en kom dan weer hier, dan ga ik met je mee. Maar let goed op dat niemand je groet met een zoen, groet alleen met de hand. Want als iemand je zoent zul je mij direct vergeten. Kijk uit!

Hij ging naar het huis van zijn vader en gaf iedereen alleen maar een hand. Helemaal op het eind kwam er een oude tante van hem die hij niet had gezien en gaf hem een zoen. Meteen vergat hij zijn vrouw. Hij bleef daar. Zij wachtte en wachtte, maar haar man kwam niet terug. Ze begreep dat iemand hem een zoen had gegeven.

Toen hij maar niet kwam veranderde ze het muildier in een kamer en begon daar een winkel. De mensen kwamen naar de winkel om van alles te kopen: suiker, thee, wat dan ook. Iedereen zei bij zichzelf:

– Als zij het wil, trouw ik met haar.

Ze deden allemaal hun best maar niemand bereikte wat bij haar. Op een avond kwam haar man. Ze zag hem en herkende hem meteen. Hij herkende haar niet. Hij bleef bij haar tot het donker begon te worden. Na een tijdje zei zij:

– Kun je deze bak met water even weggooien?

Hij ging naar buiten om het weg te gooien, maar hoe hard hij ook zijn best deed, de bak bleef aan hem vastzitten. Hij probeerde en probeerde, tot hij er genoeg van kreeg. Toen zei ze:

– Als je wilt dat hij niet meer blijft plakken moet je je hand afhakken, en aan de bak laten zitten.

Ṯajiṯ n Mqidec

Ḥajit-ek.

Idjen zik ttuγa γres sebɛa l lxalaṯ ḏ sebɛa n tɛewdiwɪn qaɛ ur ttiṛwent. Aryaz-enni iṛuḥ γer yidj n uwessar, yenna-as:

– Aweddi neṭc γri sebɛa l lxalaṯ ḏ sebɛa n tɛewdiwɪn qaɛ ur ttiṛwent. Misem γa ggeγ?

Awessar-enni yuc-as sebɛa n tteffaḥɪn ḏ sebɛa n izellaḍen. Yenna-as:

– Uc ict n tteffaḥṯ i kull ict zi lxalaṯ, teṛziḏ idj uzellaḏ x kull tyallett.

Iwa yeɛqeb axxam nnes. Yemmelqa ḏi wbriḍ lbeɛḏ n yiḍan (hacak) kkren ḏis. Yeṭṭef idj uzellaḏ yewṭa zzis idj n weyḍi. Azellaḍ-enni yeṛṛez. Anni yiweḏ axxam yuca titeffaḥɪn-enni i ṭmeṭṭuṭ ṭamezwaretṭ Ṭameṭṭuṭ-enni teṭca nnesṣ n yict n tteffaḥṭ. Ayetca aryaz yuca ict n tteffaḥṭ i kull ict zi lxalaṯ, ṭen taneggaṛṯ yuc-as γir nnesṣ. Yeṛza ɛaweḏ idj uzellaḏ x kull tyallett, ṭen ṭaneggaṛṯ yeṛza xxes nnesṣ. Iwa ṭarḥen amenni al mi lxalat-enni t tyallin-enni

ACHT Het verhaal van Mkidesj

Er was eens een man en die had zeven vrouwen en zeven merries. Geen van allen kon kinderen krijgen. Hij ging naar een oude man en vroeg:

– Ik heb zeven vrouwen en zeven merries, en geen van allen krijgt kinderen. Wat moet ik doen?

De oude man gaf hem zeven appels en zeven stokken en zei:

– Geef aan iedere vrouw een appel en breek op de rug van iedere merrie een stok.

Hij ging weer naar huis. Op weg werd hij aangevallen door een stel honden. Hij pakte een stok en sloeg er een van de honden mee. De stok brak. Toen hij thuiskwam gaf hij de appels aan zijn eerste vrouw. De vrouw at de helft van een van de appels. De volgende dag gaf de man aan elke vrouw een appel. Aan de laatste gaf hij de halve. Een tijdje later werden de vrouwen en de merries zwanger. De vrouwen brachten allemaal een jongen ter

isint aɛeddis. Lxalaṭ-enni djint qaɛ arba y arba γir ṭen yetcin nneṣṣ n tteffaḥṭ ṭedja idj n werba γir ḍ nneṣṣ n bnaḍem, γir ḍ muqlil. Qqimen tlaγan-as Mqidec. Tiγallin-enni ɛawed djint ijḍeɛ ijḍeɛ al ṭen ṭaneggarṭ ṭedja γir nneṣṣ n yijḍeɛ. Iwa lwaγecc-enni ḍ ijeḍɛen qaɛ meγren. Mqidec ucin-as nneṣṣ uyis-enni.

Idj n wass ani meγren xsen aḍ ṛuḥen aḍ ḥewwsen. Nyin x iyisan nsen, nehnin aḍ ṛuḥen. Di webriḍ nmelqan ict n tmeṭṭuṭ. Tenna-asen:

– A ferḥi b wlad xt-i gaɛ jaw icufu-ni.

Tiwey-ṭen axxam ṭessiḍef-ṭen. Tuca lum i iyisan. Mqidec yenna-as:

– A xalti yis inu ur yettett lum, yettett γir rremleṭ.

Tameṭṭuṭ-enni mi γa ṭegg lum i iyisan a t-tsessew zi wγi nnes, zegg feffan nnes. Tuca i yis n Mqidec rremleṭ. Ami ṭḥuf ṭallesṭ ṭenna-asen:

– Iwa ur γerwen mani γa ṭruḥem. Ṭarḥeṭ a teṭṭṣem ḍa.

Nettaṭ a tekker γersen ḍegg iḍ. Teqqim ṭeqqar:

– A ferḥi b wlad xt-i gaɛ regdu, a ferḥi. A ferḥi b wlad xt-i gaɛ regdu.

Yenna-as Mqidec:

– Γir Mqidec a xalt-i, γir Mqidec a xalt-i.

Iwa ṭenna-as: – Malek a Mqidec, a weld xt-i?

wereld, maar de laatste bracht maar een half jongetje ter wereld; zo klein en zwak was het. Ze noemden hem Mkidesj. De merries brachten allemaal een veulen ter wereld, de laatste maar een half veulen. De kinderen en de veulens werden groot en Mkidesj kreeg het halve paard.

Op een dag wilden ze een tochtje maken; ze stegen te paard en gingen op weg. Op de weg kwamen ze een vrouw tegen. Zij zei:

– O wat een geluk! De kinderen van mijn zuster komen me bezoeken!

Ze bracht ze naar haar huis en liet ze binnen. Aan de paarden gaf ze stro. Mkidesj had echter gezegd:

– Tante, mijn paard eet geen stro. Hij eet alleen maar zand.

De vrouw gaf de paarden stro en liet ze drinken uit haar eigen borst. Het paard van Mkidesj gaf ze alleen maar zand. Toen het donker werd zei ze:

– Jullie kunnen nu niet meer weggaan. Blijf hier maar slapen.

Die nacht ging ze bij hen kijken:

– O wat een geluk, de kinderen van mijn zuster liggen allemaal te slapen! O wat een geluk, de kinderen van mijn zuster liggen allemaal te slapen!

Maar Mkidesj zei:

– Behalve Mkidesj, behalve Mkidesj!

– Wat is er, Mkidesj, mijn neefje?

Yenna-as: – A xaltı u ḍı-d-yusı yiḍes. Iyyaẓıḍen mmem u ḍı-djm.

Ṯekker γer ıyyaẓıḍen qaɛ ṭetc-ıṯen. Ṯegga ma mmes ṭeɛqeb γer yiḍes. Cwıya nettaṭ a tekker:

– A seɛdı b wlad xt-ı gaɛ regdu, a seɛdı b wlad xt-ı gaɛ regdu.

Yenna-as Mqıdec: – Γır Mqıdec a xalt-ı, γır Mqıdec a xalt-ı.

– Malek a Mqıdec a weld xt-ı ma bγıt c tergŭd?

Yenna-as. – A xalt-ı ḍak j-jbel ra-h ra-h fin, ma xella-nı c nergŭd.

Ṯekker ṭmeṭṭuṭ-ennı, ṭısı ıdj uyezzım ḍ yıct l lbaḷa. Ṯegga ıfeffan mmes ssa ḍ ssa, x ṭyeṛḍın, ṭruḥ γer weḍrar-ennı ṭeshuf-ıṯ. Amı ṭruḥ Mqıdec yessekker ayeṭmas. Yenna-asen:

– Kkreṭ, a xla darkum, qa qla-aneγ γer lγula!

Iwa kkren aḍ ṛuḥen x ıyısan nsen. Amı d-teɛqeb lγula ur ṭufi hedd. Iwa ṭeqqım ttlaγa:

– A ḷḥib Ɛısa w Musa aḍ yessebreḵ ıyısan.

Idj uyıs yebreḵ. Ɛawed lγula ṭenna y amenm ḍ yıdj uyıs nmḍen yebreḵ. Amenm y amenm al nı qaɛ berḵen. Iṭareḥ γir yıs n Mqıdec. Qaɛ awmaṭen n Mqıdec nyın akıḍes x uyıs mmes. Qqımen gguren gguren al nı y ıwḍen ıdj n wanu. Nnan ı Mqıdec:

– Tante, ik kan niet slapen door uw kippen.

Ze ging naar de kippen en at ze op. Ze deed weer net alsof ze ging slapen. Even later stond ze weer op:

– O wat fijn, de kinderen van mijn zuster liggen allemaal te slapen! O wat fijn, de kinderen van mijn zuster liggen allemaal te slapen!

– Behalve Mkidesj, behalve Mkidesj!

– Wat is er, Mkidesj, mijn neefje? Wil je niet slapen?

– Ach tante, die berg daar houdt me uit de slaap

De vrouw pakte een hak en een schop. Ze deed haar borsten over haar schouders en ging naar de berg om hem af te graven. Toen ze weg was wekte Mkidesj zijn broers:

– Sta op, we zijn bij een menseneetster.

Ze namen hun paarden en gingen weg. Toen de menseneetster terugkwam trof ze niemand meer aan in huis. Ze begon te roepen.

– De melk van 'Isa en Moesa laat de paarden knielen.

Één paard knielde. De menseneetster herhaalde haar woorden en een ander paard knielde neer. Zo ging het door tot alle paarden waren geknield, behalve dat van Mkidesj. De broers van Mkidesj gingen bij hem op het paard zitten. Ze reden en reden tot ze bij een put kwamen. Toen zeiden ze tegen Mkidesj

– A Mqidec, neffiḍ. Dḍer ḍi wanu-yu cekk ţefsuseḍ.

Yeḍḍer ḍi wanu, swin ayeţmas. Ami ḍasen-yenna:

– Meḍriţ-eyyi ţaṣṛent uyis a d-alyeɣ.

ur xsen. Djin-ţ ḍin, nyin x uyis, ṛuḥen. Iwḍen ɣer yidj n ṣṣeffaḥ ḍ uyis-enni a ţen-iṣelkeḍ ḍin, netta aḍ yerqeb ɣer bab nnes al anu. Imeḍr-as ţaṣṛent yessiley-ţ. Yenya netta aḍ ṛuḥ, ilehḥeg x yayeţmas. Nnan-as:

– Seny-aneɣ akiḍeḳ.

Ur yexs. Iṛuḥ yedj-iţen. Yiweḍ axxam. Ayeţmas ţarḥen chal awerras ɛaḍ ay iwḍen. Iwa nnan i bb°aţsen:

– Qa yedj-aneɣ ur yexs a ḍaneɣ-yisi.

Yuḥḥel Mqidec ḍi bb°as:

– Aweddi ha nisem ţeṣṛa.

Sɛa bb°as ur ţ-yumin. Nnan-as:

– Ixeṣṣ a ṭruḥeḍ a d-tawyeḍ ţajerbeyţ l lɣula.

Mqidec ur yufi nisem ɣa yini. Yirew yerru n tzekk°arţ iṛuḥ. Yedja al ni ţeffeɣ lɣula netta aḍ yaḍef axxam nnes. Yemḍer ţazekk°arţ-enni x ţjerbeyţ, netta aḍ yeffeɣ. Aɛeccı ami d-tusa lɣula ţwerreḳ x ţjerbeyţ ţeqqim ţneɣɣez-teţ, nettaţ a t-temḍer. Yisi-t Mqidec yiwey-teţ i bb°as ḍ yayeţmas. Iwa ileqq-enni nnan-as:

– Mkidesj, we hebben dorst. Daal jij in de put af, jij bent het lichtst.

Hij daalde af in de put en gaf zijn broers te drinken. Toen zei hij:

– Gooi de teugel van mijn paard naar beneden, dan kan ik naar boven komen.

Ze weigerden. Ze lieten hem achter en klommen op zijn paard. Toen ze bij een groot rotsblok kwamen gooide het paard hen van zich af en ging terug naar zijn baas, bij de put. Hij gooide zijn teugel naar beneden en bracht hem naar boven. Mkidesj ging op het paard zitten en reed naar zijn broers. Zij zeiden:

– Laat ons bij je zitten!

Maar hij weigerde. Hij liet hen achter en ging naar huis. Zijn broers kwamen pas een hele tijd later aan. Tegen hun vader zeiden ze:

– Hij heeft ons zomaar achtergelaten, hij wou ons niet meenemen.

Mkidesj vertelde steeds maar weer aan zijn vader

– Het is zó gegaan!

Maar hij geloofde hem niet. Ze zeiden:

– Je moet het tapijt van de menseneetster halen

Mkidesj wist niet wat hij daarop moest zeggen. Hij verzamelde een heleboel stekelige jujube-vruchten en ging op weg. Toen de menseneetster uit was gegaan ging hij het huis binnen, strooide de jujube-vruchten over het tapijt, en ging weer weg. De menseneetster kwam die

– Ileqq-u ixeṣṣ a ḏaneɣ-d-tawyeḏ lɣula b-ḏat-ha.

Ur yufi Mqidec ma ḏasen ɣa yini. Iṛuḥ yeṣya idj n weɣyul (ḥacak), yeṣya idj n ssenduq ḏ ameqq°ṛan, yegga ima nnes ḏ bucṛaweṭ. Yeɛqeb ɣer lɣula. Ami yiweḏ axxam nnes yeqqim yeqqaṛ:

– A ckun yecri ɛliya haḏ s-senduq, a ckun yecri ɛliya haḏ s-senduq.

Lɣula ṭeffeɣ. Ɣir ṭeẓṛ-iṭ ṭenna-as:

– Ttawyeḏ ḏegg idjen ssneɣ-ṭ.

Yenna-as: – Bnaḏem yettemcabah.

Ṭenna-as: – Cḥal i ssenduq-u, cḥal zi t-tezznuziḏ?

Iwa yenna-as: – Beɛḏa ɛebbeṛ ma a ḏam-d-yas. Aḏef ḏis teqqleḏ.

Lɣula-nni ṭuḏef ḏi ssenduq-enni, netta a xxes yeblɛɛ. Yegga ssenduq-enni x weɛrur n weɣyul, yiwey-ṭ axxam. Ami yiweḏ yenna-asen:

– Ha aqqa lɣula ṭexsem, qa ṭruḥ qaɛ a ḏaneɣ-ṭetc.

Nnan-as:

– A c-ṭetc ɣir cekk ḏ amezwar. Ixeṣṣ a kiḏes ṭeṭṭseḏ ileqq-u.

96 Mqidec yeqqim yetxemmem misem ɣa yegg. Iṛuḥ yirew qaɛ iɣḏen n tfuqan. Yenna i yemmas:

avond weer thuis en ging op het tapijt zitten. Het prikte en prikte en ze gooide het tapijt naar buiten. Mkidesj pakte het op en bracht het naar zijn vader en zijn broers. Toen zeiden ze:

– Nu moet je de menseneetster zelf hier halen.

Mkidesj wist niet wat hij daarop moest zeggen. Hij kocht een ezel en een grote kist. Hij deed alsof hij een marskramer was. Hij ging weer naar de menseneetster en bij haar huis begon hij te roepen:

– Wie wil er deze kist van me kopen? Wie wil er deze kist van me kopen?

De menseneetster kwam naar buiten. Toen ze hem zag zei ze:

– Je lijkt op iemand die ik ken.

– Mensen lijken soms op elkaar.

– Hoeveel kost die kist? Voor hoeveel wil je hem verkopen?

– Probeert u eerst of u er wel in past. Gaat u er maar in zitten om te proberen.

De menseneetster stapte in de kist. Hij deed hem dicht. Hij zette de kist op de rug van de ezel en bracht hem naar huis. Toen hij aankwam zei hij:

– Hier is de menseneetster. Ze gaat ons allemaal opeten.

Maar zij zeiden:

– Jou gaat ze eerst opeten. Je moet nu bij haar slapen.

Mkidesj begon te piekeren wat hij moest doen. Hij verzamelde de as van de haard en zei tegen zijn moeder:

– A yemma uc-eyyi iqerḍac nnem.

Ami ṯessulles yeṛẓem ssenduq-enni. Lɣula ṯeqqim thedda xxes. Kullma xxes ɣa ṯhedd a t-tetc yetmaṭṭar-as cway n yiɣden x waṭṭawen, yesḍaffar-as ict n teḵṯi zi wqerḍac ɣer uɣembu. Ayetca nnes ɬɣula-nni ṯeṣbeḥ-d ṯemmuṯ. Iwa ileqq-enni ayeṯmas nbehḍen. Nnan-as:

– Mahmi ṯ-teniɣiḍ?

Yenna-asen: – Gg°deɣ a ḍi-ṯetc.

Iwa lḥaṣul xsen a zzis ḍhenman. Nnan-as:

– Ileqq-u qa neṭruḥ a c-neṣṣeṛɣ.

Yerwen iceḥlaf, ggin leafiḵṯ. Mqidec yenna-asen:

– Ay ayeṯma zzaṯ ḍi ɣa ṯherqem djiṯ-eyyi aḍ ṛuḥeɣ aḍ ssariɣ x uyis mu.

Djm-ṯ iṛuḥ aḍ yessara. Mqidec yenya x uyis nnes, iṛuḥ yettazzel ɣer leafiḵṯ-enni. Netta a teṯ-meggez. Leafiḵṯ-enni ṯeɛqeb ḍ llwiz ḍ ddheb. Iwa ileqq-enni ɛaḍ ay ṯ-djm, qqimen tweqqren-ṯ, ḍ bb°as a ṯ-yegg netta ḍ lemxiyeṛ ḍi warṛaw nnes.

– Mag ik al je kaarden lenen?

Toen het donker werd deed hij de kist open. De menseneetster wilde zich op hem werpen, maar telkens als ze hem bijna te pakken had gooide hij wat as in haar ogen en gaf hij haar een klap in het gezicht met de kaarde. De volgende ochtend was ze dood. De broers waren met stomheid geslagen:

– Waarom heb je haar gedood?

– Ik was bang dat ze me op zou eten.

Nu wilden ze echt van hem af, en ze zeiden:

– We gaan je verbranden.

Ze haalden hout bij elkaar en maakten een vuur. Mkidesj zei:

– Voordat jullie me verbranden wil ik nog een beetje op mijn paard rondrijden.

Ze vonden het goed dat hij nog wat zou rijden. Mkidesj sprong op zijn paard en galoppeerde naar het vuur. Hij sprong eroverheen en het vuur veranderde in zilver en goud. Sindsdien lieten ze hem verder met rust. Voor zijn vader werd hij de meest geliefde zoon.

Ṯḥajiṯ n Nima

Ḥajit-ek.

Idj l lmalik zik ttuɣa ɣres idj n werba ḏ yict n terbat. Arba-yenni yetṛuḥ kull yum iwerreḏ yis mmes ḏegg ict n tiṭ. Idj n wass ṭruḥ ḏin welmas ṭesrey ḏin acenkuk mmes. Ṯruḥ a ṭregg°eḥ. Ayetca mmes iṛuḥ umas aḏ yewreḏ yis mmes sɛa ur yufi ḏi ṭiṭ-enni ula t taneqqiṯṯ n waman. Yuḥḥel yetteqqel:

– Ya Ṛebbi, misem ṭeṣṛa i ṭiṭ-u? Ɣir iḍemaḏ ttuɣa ḏis aman.

Yuḥḥel, yeqqim yetteqqel ḏi lɛunṣer netta aḏ iẓeṛ ict l lḥajeṭ. Yejbed-teṭ yufa-t ḏ anẓiw ucenkuk. Ḏ anẓiw-enni zix ay ttuɣa yeqqmen ṭiṭ-enni. Iwa ami yejbeḏ aman qqimen ttazzlen. Anẓiw-enni ḏ aberḵan ammu ay yettegg a timiḏ ḏ leḥrir. I ta iwa ileqq-enni yenna-as:

– Welleh ya lal ucenkuk-u ɣir ma iwyeɣ-teṭ waxxa a tili ḏ welma Nima.

Iwa yejmeɛ qaɛ lxalaṭ n tmurṭ-enni yenna-asent:

– Ha misem ha misem! Ṯen mumi d ɣa yas qedd qedd wenẓiw-u akeḏ ucenkuk nmes qa y a t-awyeɣ.

NEGEN Het verhaal van Nima

Er was eens een koning en die had een zoon en een dochter. De jongen liet elke dag zijn paard drinken bij een bepaalde bron. Op een dag waste zijn zuster daar haar haren en ging weer naar huis. De volgende dag ging haar broer weer met zijn paard naar de bron, maar hij vond er geen druppel water. Hij keek en keek:

– Wat is er met de bron gebeurd? Gisteren was er nog volop water!

Hij keek en hij keek in de bron. Toen zag hij iets. Hij haalde het eruit en het was een haar. Dat ene haar had de hele bron afgesloten; toen hij het weghaalde begon het water weer te stromen. Het haar was pikzwart en leek wel van zijde. Toen zei hij:

– Ik zweer te trouwen met het meisje van wie dit haar is, al is het mijn zuster Nima.

Hij bracht alle vrouwen van het land bijeen en zei:

– Het zit zo en zo. Ik wil trouwen met de vrouw bij wie dit haar precies past.

Qaɛ lxalaṭ ɛebbṛent anẓiw-enni, ṭṭareḥ ɣir Nima. Yenna-asent:

– Laɣamt i Nima.

Laɣant-as, iwa ɣir ṭekkes x uzellif nnes iban ya ḍ wenni n netta. Yenna-as:

– Ileqq-u netc djulleɣ. Ixeṣṣ a cemm-awyeɣ.

Ṯuḥḥel yemmas yuḥḥel yebb°as:

– Aweddi ma a tawyeḍ welmaḵ?

Yenna-as:

– Walu ur ḍa ɣir a t-awyeɣ. Djulleɣ, ixeṣṣ a t-awyeɣ.

Iwa ur ufin misem ɣa ggen. Ha qeblenn-as, swejden iceḥlaf, ɣerṣen, ɛerḍen ɛibadellah, Nima ɣir ṭettru. Ḍurent xxes lwaɣcaṭ, ṭiqrinin nnes. Yenna-as ict zzisent:

– Ṛwaḥ a ḍam-mecḍeɣ, ṛwaḥ.

Iwa ṭeqqim ṭmeccḍ-as, nettaṭ a teṭṭef ict n teṣṣineft ṭegg-as-teṭ ḍi wzellif. Ha ḍ Nima ṭeḍwel t tasekkurṭ, ṭferfer, ṭuca idj n weḍrar yurla. Ḍi weḍrar-enni tasekkurṭ-enni ḍḍaffar ilintan ḍ lebhayem nsen. Mi d ɣa yas ɣersent cra n wuccen ṭeqqaṛ-iṭ i ilintan ttazzlen xxes. Nettaṭ ttṛuḥ ttett leftat n weɣṛum nsen. Iwa iḍ-u ayetca iḍ-u ayetca, ilintan-enni iḥar-asen lamer yenna-asen idjen:

– Amenteḷḷah ila t tu ḍ yellis l lmalik.

Ṛuḥen ɣer lmalik nnan-as-ṭ. Iṛuḥ akiḍsen. Yenna i ṭsekkurṭ-enni:

– Nima a yelli yaḷḷeh axxam.

Alle vrouwen probeerden het en alleen Nima bleef over. Hij zei:

– Roep Nima.

Ze riepen Nima en het was direct duidelijk dat het om haar ging. Hij zei:

– Ik heb er een eed op afgelegd. Ik moet met je trouwen.

Zijn vader en moeder probeerden hem op andere gedachten te brengen, maar hij zei:

– Ik zal met haar moeten trouwen. Ik heb het gezworen, er zit niets anders op.

Er viel niets aan te doen, dus ze gaven toe. Ze sprokkelden hout, ze nodigden mensen uit, en Nima deed niets dan huilen. De meisjes van haar leeftijd liepen om haar heen. Een van hen zei:

– Kom, ik wil je haar kammen.

Terwijl ze haar haar kamde stak ze een naald in haar hoofd. Nima veranderde in een patrijs. Ze vloog weg naar een hoge berg en begon daar de herders en hun kudde te volgen. Als er een wolf aankwam zei ze het tegen de herders. Die renden er dan op af en zij at hun broodkruimels op. Zo ging dat dag in dag uit, dag in dag uit. De herders begonnen ongerust te worden en een van hen zei:

– Misschien is het wel de prinses.

Ze gingen naar de koning en vertelden het hem. Hij ging met ze mee en zei tegen de patrijs:

– Nima, mijn dochter, ga mee naar huis.

Ṯenna-as:
– Zɪḵ ttuɣa-c ḏ bb°a ɪḍ-u ḏ amɣar.

Iṛuḥ ṯeɛqeb ɣres yemmas. Ṯenna-as:
– Nɪma a yelli hwa-d a ṭṛuḥeḏ axxam.

Ṯenna-as: – Zɪḵ ttuɣa-cem ḏ yemma ɪḍ-u ṭ tamɣarṭ.

Ɛaweḏ yus-d umas. Yenna-as:
– Nima a xɪti ḍḍer-d a ṭṛuḥeḏ axxam.
– Zɪḵ ttuɣa-c ḏ uma ɪḍ-u ḏ aryaz.
Ɛaweḏ welmas, umas nmiḍen, ḥemmas, qaɛ ṯeqqaṛ-asen:

– Ur hekk°ɪɣ zɪ wedrar-u.
Ṯṛuḥ ɪct n twessarṭ ɣer lmalik ṯenna-as:
– A sɪḏɪ, n netc ɣa ɪṛuḥen ɣres.
Yenna-as lmalik:
– Malla ṭɪwyɪḏ-eyyɪ-d yelli a ḏam-uceɣ mayen texseḏ.

Ṯṛuḥ ṯwessarṭ-enni ṭṭareḥ zzaṭ ɪ yɪct n tazarṭ. Ṯegga ima nnes ttegg ṭṭɛam. Ṯeqleb ṭṭbeg, aren qaɛ ɪzellɛ-as. Iwa ṭus-d ɣres ṯsekkurṭ-enni ṯenna-as:

– A lalla, macɪ amenni ɣa ṯeggeḏ.
Ṯenna-as ṯwessarṭ-enni:
– A yelli ur ẓeṛṛeɣ Cem t tameẓẓyant, hwa-d
 ɛawɪn-eyyɪ.

Zij zei:

– Vroeger was je mijn vader, nu ben je mijn schoonvader.

Hij ging weg en haar moeder kwam langs:

– Nima, mijn dochter, kom naar beneden en ga naar huis.

– Vroeger was je mijn moeder, nu ben je mijn schoonmoeder.

Toen kwam haar broer:

– Nima, mijn zusje, kom naar beneden en ga naar huis.

– Vroeger was je mijn broer, nu ben je mijn man.

Zo ook haar zuster, haar andere broer, haar oma, tegen iedereen zei ze.

– Ik kom niet van deze berg.

Er kwam een oude vrouw naar de koning, die zei:

– Meester, ik zal naar haar toe gaan.

De koning zei:

– Als je mijn dochter terugbrengt geef ik je wat je maar wilt.

De vrouw ging bij een vijgenboom zitten. Ze deed alsof ze koeskoes bereidde, maar ze stootte de mand om en al het meel ging over de grond. De prinses kwam op haar af en zei:

– Mevrouw, dat doet u verkeerd.

De oude vrouw zei:

– Ach, dochtertje, ik kan niet zien. Jij bent nog jong.

 Kom naar beneden en help me een beetje.

Tenna-as tsekkurt:

– Ur zemmrey. Cem tusid-d yir a di-tettfed. Ur dim laman.

Nettat a tferfer yer yidj n wedrar nnıden ttılı dis ict n teqbilt. Tedja dın tawessart-enni. Adrar-enni mam truh dis idj wexlij n uyamm. Axlij-enni l lmalik yegg-as ixeddamen ttekksen-t. I tsekkurt-enni a dın truh. Teqqim teqqar i icewwalenn-enni, ixeddamenn-enni:

– Acewwal ay acewwal hawel x tfednin isebhent zi lhenni. Acewwal ay acewwal hawel x tfednin isebhent zi lhenni.

Yesla-as nnis l lmalik ttuya ibedd aked ixeddamenn-enni. Yisin belh t tenni t tarbat-enni ma x yesla lexbar das-rrin zi tmura yigg°jen. Iruh zzates yettef-tet yessekk-as x uzellif yufa dın tissnefț. Yedj-it dın Iruh yer yemmas. Yenna-as:

– A yemma qa xsey ad ggey axxam nu.

Tefreh yemmas tenna-as:

– Manis tu texsed a tawyed?

Yenna-as: - Ad awyey ict n tsekkurt.

Tenna-as:

– A xla darek manis wu yettawyen qubee ami ya t-tawyed cekk?

Yenna-as: – Walu ur da yir ad awyey tasekkurt-u.

Iwa tegga-as yemmas lxater. Yiwey-d tasekkurt-enni

Maar de patrijs zei:

– Dat gaat niet. U bent alleen maar gekomen om me te vangen. Ik vertrouw u niet.

Ze vloog weer weg naar een andere berg, waar een ander volk woonde, en liet de oude vrouw achter. Op de berg waarheen ze was gegaan was een rietbosje. Het bosje was het bezit van een koning en die had daar arbeiders aangesteld om riet te snijden. De patrijs ging erheen en zei steeds weer tegen de rietsnijders, de arbeiders:

– Rietnijder, rietsnijder, wees voorzichtig voor de tenen die nog mooi zijn van de henna. Rietnijder, rietsnijder, wees voorzichtig voor de tenen die nog mooi zijn van de henna.

De zoon van de koning, die bij de arbeiders stond, hoorde haar. Hij begreep dat dit het meisje was waarover hij verhalen gehoord had uit een heel ver land. Hij ving haar en aaide haar over de kop. Hij vond de naald en liet hem zitten. Hij ging naar zijn moeder en zei:

– Moeder, ik wil een gezin stichten.

Zijn moeder was dolblij en zei:

– Met wie wil je trouwen?

– Ik wil met een patrijs trouwen.

Zij zei:

– Heb je ooit gehoord van iemand die met een vogel trouwt? En nu wil jij er met eentje trouwen?

– Ik moet en zal met deze patrijs trouwen.

Zijn moeder gaf hem zijn zin. Hij bracht de patrijs naar

axxam yercel-teṭ. Ayetca nnes ṭekker yemmas n werba ṭenna i lxadem:

– Ṛuḥ awey lefṭuṛ i siḍim, ṭiniḍ-as a xxes yessufeɣ qubeɛɛ-enni.

Ṭṛuḥ lxadem, ɣir ṭiweḍ ṭawwuṛṭ nettaṭ a teshuf lefṭuṛ ṭeɛɛqeb ttazzel:

– Lalla t tasliṭ, lalla t tcumɛett. Siḍi ḍ asli, siḍi ḍ yur. Ṭekker ɣres ṭmeṭṭuṭ l lmalik ṭenna-as:

– A leifeṭ, mani ṭeẓriḍ qubeɛ yeddakk°al t tasliṭ!?

Ṭenna-as: – A lalla, malla ur ḍi-ṭumineḍ ṛuḥ ina nnem.

Iwa ṭṛuḥ ṭqeṛqeb ḍi ṭewwuṛṭ ṭenna i memmis:

– Ma aḍ aḍfeɣ?

Yenna-as:

– Qqen aṭṭawen nnem ṭaḍfed-d. Sers lefṭuṛ ɣir ḍin.

Ami ṭuḍef yenna-as memmis:

– Iwa ileqq-u ṛẓem aṭṭawen nnem.

Ṭeṛẓem-ṭen nettaṭ a teslilew. Ṭeɛfes ḍi lefṭuṛ-enni ttuɣa d-tiwey i memmis zi lferḥeṭ. Ɛaḍ ṭekker ṭegga urar nniḍen. Ṭlaɣa qaɛ i leeṛc aḍ slen i ṭḥajiṭ n Nima.

Iwa kkiɣ-d ssenni.

huis en trouwde met haar. De volgende dag zei de moeder van de jongen tegen een bediende

– Breng het ontbijt naar je meester en zeg hem dat hij die vogel laat gaan.

De bediende kwam bij de deur, liet het ontbijt vallen en rende terug.

– Mijn meesteres is een bruid, mijn meesteres straalt als een brandende kaars! Mijn meester is een bruidegom, mijn meester is mooi als de maan!

– Heb je ooit een vogel gezien die in een bruid verandert?

– Meesteres, als u me niet gelooft, moet u zelf gaan kijken

Ze ging zelf, klopte op de deur en zei tegen haar zoon:

– Kan ik binnenkomen?

Hij zei:

– Doe je ogen dicht, kom binnen en laat het ontbijt daar staan

Toen ze binnen was zei hij:

– Doe nu je ogen maar open

Ze deed haar ogen open en begon vreugdekreten te slaken. Van vreugde trapte ze het ontbijt om dat ze haar zoon had gebracht. Ze hield nog een bruiloft. Ze nodigde iedereen uit zodat ze het verhaal van Nima konden horen.

Ik kom er net vandaan.

Mḥend Lhemm yennexleɛ yenna-as:

—Ṛuḥ tc alγemm-inni ḏihit ɛaḍ ṭetcɪḍ-eyyi ṭetceḍ yemmam.

Ṯijḏeɛṭ-enni ṭetca alγem ḏas-yenna. Ayetca ɛaweḍ:

—A Mḥend Lhemm iḍ-u a c-tceγ aḍ tceγ yemma.

Mḥend Lhemm yenna-as: —Ṛuḥ tc alγemm-inni ḏihit ɛaḍ ṭerwaḥed-d a ḏi-ṭetceḍ netc ḍ yemmam.

Ṯruḥ ṭetca alγemm-enni. Lḥaṣul ṭeqqim kun nnhar ttett idj n welγem al mi ur iṭareḥ ula ḍ idjen.

Iwa ileqq-enni ṭenna i Mḥend Lhemm:

—A Mḥend Lhemm iḍ-u a c-tceγ aḍ tceγ yemma.

Yenna-as: —Ṛuḥ tc yemmam ɛaḍ ṭetcɪḍ-eyyi.

Ṯijḏeɛṭ-enni ṭetca yemmas. Ami teṭ ttuγa ttett Mḥend Lhemm yuley ḏegg ict n tcejṛett. Amu γres ṭeɛɛqeb ṭuḥḥel ṭezzluza ṭicejṛett-enni, ur ɪḥuf Mḥend Lhemm. Nettaṭ a ṭruḥ. Mḥend Lhemm yeḍḍer zi ṭcejṛett-enni netta aḍ yeṛwel. Yeggur yeggur nnhar-u llilett-u nnhar-u llilett-u, al mi iḥuf ḏi ṭmurṭ n bb°as. Iruḥ γer yebb°as ḍ yemmas, ferḥen zzis. Ieawḍ-asen misem ḏas-ṭwaṣṛa. Yebb°as cḥal iru ami ṭ-yeẓṛa amenni. Ttuγa kull llileṭ yetnakkar ḏi lweqṭ-enni mayen ḏi yessekker memmis yeqqaṛ:

Mohammed Sores schrok. Hij zei:

– Eet eerst die kameel daar op en eet daarna mij en je moeder op.

Ze at de kameel op. De volgende dag zei ze weer,

– Mohammed Sores, vandaag eet ik jou op, vandaag eet ik moeder op.

– Eet eerst die kameel daar op en eet daarna mij en je moeder op.

Op die manier at ze elke dag een kameel, tot er geen één meer over was.

Toen zei ze tegen Mohammed Sores

– Mohammed Sores, vandaag eet ik jou op, vandaag eet ik moeder op.

– Eet eerst je moeder op en dan pas mij.

Het veulen at haar moeder op. Terwijl ze aan het eten was klom Mohammed Sores in een boom. Ze kwam terug en begon aan de boom te schudden, maar Mohammed Sores viel er niet uit. Ze ging weg, Mohammed Sores klom weer uit de boom en vluchtte. Hij liep en hij liep, dag en nacht, dag in dag uit, tot hij weer terug was in het land van zijn vader. Hij zocht zijn vader en zijn moeder op. Die waren erg blij, en hij vertelde hun wat hij had meegemaakt. Zijn vader had vreselijk moeten huilen toen hij zag wat er gebeurd was. Elke dag was hij opgestaan op de tijd dat hij normaal zijn zoon wekte en had gezegd:

Ṯḥajiṯ n Mḥend Lhemm

Ḥajıt-ek.

Idjen zıḳ qqaṛenn-as Mḥend Lhemm, yebb°as ttuɣa ɣres ıɛt l lɛewḍa ḏ ıleɣman rrun. Mḥend Lhemm yetras ıleɣman-enni Kull aɛeccı yetteṭṭeṣ zıḳ bac aḏ yekker akeḏ lefjer aḏ yessufeɣ aḏ yendeh ıleɣman. Iɛt l lhlet yebb°as yessekker-ṯ yenna-as:

– Kker a Mḥend l henm, kker; ṯfuyṯ qa ṯuley! Melnı ɣa ṯessufɣeḏ ıleɣman?

Mhend Lhemm yekker tlaɣr-as ḏ lefjer, yessufeɣ ıleɣman. Yeggur yeggur, ass ur yexs aḏ yaley. Yerni yeggur yettaḍef ṯammurṯ yetteffeɣ ṯammurṯ yettaḍef ṯammurṯ yetteffeɣ ṯammurṯ al mi yufa ıma nnes ḏegg ıɛt n tmurṯ ur ḏıs walu ɣır ssreḥreḥ. Ibedd ḏıs yeqqım ısess ɣır aɣı n tleɣmm.

Al ıdj n nnhar lɛewḍa-nni ṯedja ıɛt n teɟḏeɛṯ. Ḟṯareḥ ɣn lbeɛḍ l leyyam ṯemɣer. Idj n ssbeḥ ṯeṣbeḥ x Mḥend l hemm:

– A Mḥend Lhemm ıḍ-u a c-tɛeɣ aḏ tɛeɣ yemma.

TIEN Het verhaal van Mohammed Sores

Er was eens iemand die Mohammed Sores heette. Zijn vader had een merrie en een heleboel kamelen. Iedere avond ging hij vroeg slapen en met het ochtendgloren stond hij op om de kamelen naar de wei te brengen. Op een nacht werd hij door zijn vader gewekt:

– Opstaan, Mohammed Sores, opstaan! Het zonnetje is al op! Wanneer breng je nou de kamelen naar buiten?!

Mohammed Sores stond op. Hij dacht dat de dag al was aangebroken en hij voerde de kamelen naar buiten. Hij liep en hij liep, maar de zon kwam maar niet op. Hij liep verder, het ene land in, het andere land uit, tot hij in een land kwam met alleen maar woestijn. Hij bleef daar en leefde van kamelenmelk.

Op een dag kreeg het paard een veulen, een merrie. Een paar dagen later was ze al groot. Op een ochtend zei ze tegen Mohammed Sores:

– Mohammed Sores, vandaag eet ik jou op, vandaag eet ik moeder op.

Mḥend Lhemm yennexleɛ yenna-as:

—Ṛuḥ tɛ alγemm-inni ḏihit ɛaḏ teteɪḏ-eyyi teteɛḏ yemmam.

Ṯiḏeɛṯ-enni tetca alγem ḏas-yenna. Ayetca ɛaweḏ:

A Mḥend Lhemm ɪḏ-u a ɛ-tɛɛγ aḏ teeγ yemma.

Mḥend Lhemm yenna-as: —Ṛuḥ tɛ alγemm-inni ḏihit ɛaḏ ṭerwaḥed-d a ḏi-ṭeteɛḏ netɛ ḏ yemmam.

Ṯruḥ tetca alγemm-enni. Lḥaṣul teqqim kun nnhar ttett idj n welγem al mi ur ɪṭareḥ ula ḏ idjen.

Iwa ileqq-enni ṭenna i Mḥend Lhemm:

—A Mḥend Lhemm ɪḏ-u a ɛ-tɛɛγ aḏ teeγ yemma.

Yenna-as: —Ṛuḥ tɛ yemmam ɛaḏ teteɪḏ-eyyi.

Ṯiḏeɛṯ-enni ṭetca yemmas. Anni tet ttuγa ttett Mḥend Lhemm yuley ḏegg ɪet n teejṛett. Anni γres ṭeɛqeb tuḥhel ṭezzluza ṭɪcejrett-enni, ur ɪḥuf Mḥend Lhemm. Nettaṭ a ṭruḥ. Mḥend Lhemm yeḍder zi ṭeejṛett-enni netta aḏ yeṛwel. Yeggur yeggui nnhar-u lhilett-u nnhar-u lhilett-u, al mi ɪḥuf ḏi ṭmurṭ n bb°as. Iṛuḥ γer yebb°as ḏ yemmas, ferhen zzis. Ieawḏ-asen mmem ḏas-ṭwasṛa. Yebb°as cḥal iru ann ṭ-yeẓṛa amenni. I tuγa kull lhileṭ yetnakkar ḏi lweqṭ-enni mayen ḏi yessekker memmis yeqqaṛ:

Mohammed Sores schrok. Hij zei:

– Eet eerst die kameel daar op en eet daarna mij en je moeder op.

Ze at de kameel op. De volgende dag zei ze weer:

– Mohammed Sores, vandaag eet ik jou op, vandaag eet ik moeder op.

– Eet eerst die kameel daar op en eet daarna mij en je moeder op.

Op die manier at ze elke dag een kameel, tot er geen één meer over was.

Toen zei ze tegen Mohammed Sores:

– Mohammed Sores, vandaag eet ik jou op, vandaag eet ik moeder op.

– Eet eerst je moeder op en dan pas mij.

Het veulen at haar moeder op. Terwijl ze aan het eten was klom Mohammed Sores in een boom. Ze kwam terug en begon aan de boom te schudden, maar Mohammed Sores viel er niet uit. Ze ging weg, Mohammed Sores klom weer uit de boom en vluchtte. Hij liep en hij liep, dag en nacht, dag in dag uit, tot hij weer terug was in het land van zijn vader. Hij zocht zijn vader en zijn moeder op. Die waren erg blij, en hij vertelde hun wat hij had meegemaakt. Zijn vader had vreselijk moeten huilen toen hij zag wat er gebeurd was. Elke dag was hij opgestaan op de tijd dat hij normaal zijn zoon wekte en had gezegd:

ɣerrit-ni ya l-ɣerraṛ*
wlid waḥed ṣifeṭṭ-u bla ɛwin
jewweɛt lli ma ɛemṛ-u jaɛ u
cebbeɛt lli ma ɛemṛ-u cbeɛ.

Ṛuḥent leyyam al idj umur akeḏ uɛecci djmaɛeṭ qaɛ ṭṭareḥ. Ict n tmeṭṭuṭ tiweḏ ɣersen. qaɛ djmaɛeṭ teqqim tennebheḏ, tameṭṭuṭ-enni teṣbeḥ. Qqimen qqaṛen:

– Yiwy-aneɣ-d Ṛebbi tameṭṭuṭ.
Mḥend Lhemm yenna-asen:
– Aweddi, qa t tu ḏ lɣula i yetcin ileɣman ḏ yexsen a ḏi-ṭetc.
Djmaɛeṭ qaɛ nnan-as:
– Cekk daymen ḏiḵ ccekk! Qqel i tmeṭṭuṭ misem ṭegga; cekk teqqaṛeḏ... Ixeṣṣ a neqqel i wen teṭ ɣa yawyen.

Ṯenna-asen tmeṭṭuṭ-enni:
– Wen ḏi ɣa iɣelben a ḏi-yesḥuf a ṭ-awyeɣ.

Qaɛ teshuf-iten iṭarḥ-as ɣir Mḥend Lhemm. Ṯeshuf ima nnes ami kiḏes yemɛabbaz, iwa ṭenna-asen:

– Ḏ wu ɣa y awyeɣ.
Yiwey-teṭ, ggin urar. Ṭarḥen iḏ-u ayetca iḏ-u ayetca al mi ṭerni ɣersen ict n terbat.
Yebb°as n Mḥend Lhemm ttuɣa ɣres ict n tṣereufṭ l

Je hebt me bedrogen, bedrieger,*
Mijn enige zoon zond ik weg zonder leeftocht
Wie nooit had gehongerd heb je verhongerd
Wie nooit was verzadigd heb je verzadigd.

Op een avond, een tijdje later, waren alle mannen van het dorp bij elkaar toen er een vrouw aankwam. Ze keken hun ogen uit van de schoonheid van de vrouw en ze zeiden allemaal:

– Deze vrouw is ons door God gebracht.

Maar Mohammed Sores zei:

– Dat is de menseneetster die mijn kamelen heeft opgegeten en die nu mij wil opeten.

De anderen zeiden tegen hem:

– Jij hebt ook nooit eens ergens vertrouwen in. Moet je kijken hoe mooi die vrouw is en dan zeg jij weer... Laten we zien wie er met haar gaat trouwen.

Toen zei de vrouw:

– Ik zal trouwen met degene die me op de grond kan gooien.

Ze won van iedereen totdat alleen Mohammed Sores nog over was. Toen hij met haar ging worstelen ging ze zelf op de grond liggen. Ze zei:

– Met hem wil ik trouwen.

Hij trouwde met haar en ze vierden de bruiloft. Ze kregen een dochter.

De vader van Mohammed Sores had een paar stuks vee.

lebhayem. Kun mmar ttṣabbaḥ ict n texsi ur ţelli. Al idj n wass bb°as n Mḥend Lhemm yeqqim yetxemmem, yesseqsu tameţţuţ nnes ţenna-as:

– Ur ẓṛiγ c.

Iwa netta aḍ yiṛeḍ idj uxiḍus ḍ aberkan, yeţţes ḍi lweṣţ l lebhayem, ɣer umensi yegga ima nnes yeţţes. Cwiya t tmeţţuţ n Mḥend Lhemm a d-tas. Ţruḥ a tetc ict n texsi, nettaţ a tneggez x wemɣar nnes, ţeẓr-it ḍ ameqq°ṛan. Ileqq-enni yenna-as:

– Mayen ttegged a yelli?

Ţenna-as: – Ṭlaɣr-eyyi t tacibuţţ n waman, ffuḍeɣ, xseɣ aḍ sweɣ.

Iwa ileqq-enni yebb°as n Mḥend Lhemm yeɛqeb ɣer temɣarţ nnes yenna-as:

– Kker, zix ḍ lɣula, kker! Memmitneɣ ɣres ṣṣeḥḥ.

Ha kkren ţewlen djin kullci. Ayetca nnes Mḥend Lhemm ḍ lɣula-nni ur ufin ḥedd ḍi wexxam. Kun mmar lɣula-nni ţeqqaṛ i Mḥend Lhemm:

- Qa ṭruḥeɣ aḍ ṣeyyḍeɣ mayen ɣa tceɣ. Malla ţru yelli a c-tceɣ, malla ur ḍi-ţeswejded mayen ɣa tceɣ a c-tceɣ.

Kun mmar amenni al idj n wass yedj-it al mi ṭruḥ. Netta aḍ yirew icehlaf, yeɣza ict n tesraft,* yemḍer ḍis icehlaf. Netta aḍ yegg leafikţ zzaţ ɣa d-tas lɣula yesseɪs xxes ţjerbay. Ami d-teɛqeb yenna-as:

Iedere ochtend was er een schaap minder. De vader van Mohammed Sores begon hierover te piekeren, hij vroeg het aan zijn vrouw, maar die zei:

– Ik heb niets gezien.

Hij trok een zwarte mantel aan en ging tussen de beesten slapen. Bij het avondeten deed hij net of hij sliep. Even later kwam de vrouw van Mohammed Sores binnen. Ze wilde een schaap gaan eten en ze stortte zich op haar schoonvader die ze voor een groot schaap hield. Hij zei:

– Wat doe je nou, dochtertje?

– Ik dacht dat u een waterkruik was. Ik heb dorst, ik wilde wat drinken.

De vader van Mohammed Sores ging terug naar zijn vrouw en zei:

– Het is echt een menseneetster, onze zoon heeft gelijk!

Ze vluchtten en lieten alles achter. De volgende dag vonden Mohammed Sores en de menseneetster niemand meer in huis. Van toen af aan zei de menseneetster iedere dag tegen Mohammed Sores:

– Ik ga nu op jacht voor het eten. Als mijn dochtertje huilt eet ik je op. Als je niets te eten hebt klaargemaakt eet ik je op.

Op een dag wachtte hij tot ze was weggegaan. Hij sprokkelde hout en groef een diepe kuil.* Hij gooide het hout erin en stak het aan. Voordat de menseneetster weer terugkwam legde hij er een paar tapijten overheen. Toen ze terugkwam zei hij:

– Ṭareḥ ssa a lmexluqa, ṭareḥ, qa ṭuḥḥleḍ, ṭareḥ x ṯjerbay!

Ami d-tusa a ṯṭareḥ ṯḥuf ḏi lɛafiḵṯ. Ṯeqqim ṭeqqaṛ-as:

– A Mḥend Lhemm, rni lbeɛḍ iqecwaḍ aḍ ṛγeγ fisseɛ.

Netta yeqqaṛ-as:

– Eṛγ, bellati xxem am xxi ṭesyemḍeḍ lecɛayef.

Iwa ṭeṛγa.

Mḥend Lhemm yisi ṭarbat-enni iṭarḥen x ijiman, netta aḍ iṛuḥ. Yeggur yeggur al mi iḥuf ḏegg idj n wexxam ttuγa γersen ssabeɛ. Yetter ḍyaf Ṛebbi, ssiḍfen-ṭ. Bab n wexxam yenna-as:

– Aweddi awey-d yelliḵ, a teṯṯ-awyeγ akeḍ lmezyud.

Mḥend Lhemm yuc-as yellis. Ami yetca yeswa yenna i bab n wexxam:

– Aweyṭ-eyyi-d yelli.

Ucin-as-teṭ, yegg-it x ijiman, netta aḍ yuyur. Ami rnin cwiya ṭenna-as:

– A yebb°a, abẓiẓ-enni ẓṛiγ ɛemra i yeṣbeḥ. Tciγ-as ṭiḍarrin al ɛebbubuṭ! Ula ḏ cekk ṭimeǰǰin nneḵ ɛemra i ṣebḥent, tliqent γir i wγeẓẓi!

Iwa Mḥend Lhemm yefhem yenna-as:

– Wah, a yelli, al ḏihit, aḍ uceγ i yelli a tγeẓẓ ḏi lxaṭeṛ nnes.

– Ga daar toch zitten, je bent moe, ga toch op de tapijten zitten

Ze ging zitten en viel in het vuur. Ze bleef maar roepen:

– Mohammed Sores, gooi nog wat hout op het vuur, dan verbrand ik sneller

Maar hij zei:

– Verbrand maar lekker zó, het zal me een zorg zijn na alles wat je met mij hebt gedaan.

Ze verbrandde.

Mohammed Sores zette zijn dochter op zijn schouders en ging weg. Hij liep en liep tot hij bij een huis kwam waar men een geboorte vierde. Hij vroeg er gastvrijheid en werd binnengelaten. De heer des huizes zei tegen hem:

– Geef mij maar je dochter, dan zet ik haar bij de baby.

Mohammed Sores gaf hem zijn dochter. Hij at en dronk en zei toen tegen de heer des huizes:

– Breng mij mijn dochtertje maar weer.

Ze gaven haar weer aan hem, hij zette haar op zijn schouders en hij ging weer op weg. Even verderop zei zij:

– Papa, dat jongetje waar ik net was, dat was zó mooi. Ik heb zijn beentjes opgegeten tot bij zijn naveltje. Jouw oren zijn ook al zo mooi, ze zien er zo lekker uit om op te kauwen!

Mohammed Sores begreep wat er aan de hand was en zei

– Ja, meisje, als we straks dáár zijn zal ik mijn dochtertje zoveel geven als ze maar wil

Yenna-as:

– Eéhhh, xseγ ɛaḍ aḍ rebbiγ zi weẓwer l lγula!

Anni yiweḍ zzaṭ i yidj n ṣṣeffaḥ iṣelkeḍ-teṭ zi djehṭ ṭammurṭ. Iwa ha yeɛeqeb axxam nnes, ɛaḍ ay yeḍhenna zi lhemm nnes.

Maar bij zichzelf zei hij:

– Eéh! Heb ik even zin om het kind van een menseneetster groot te brengen...

Toen hij bij een grote platte steen aankwam gooide hij haar er met alle kracht tegenaan. Toen ging hij weer naar huis. Hij had een einde gemaakt aan zijn sores.

Ṯhajiṯ l lɣul bu sebɛa n izellaf

Yenna-aḵ, ḏi zzman n waman ami ttuɣa leḥya ḏ lhman, idj ujellid yessekker aberraḥ yeqqaṛ i ɛibadeḷḷah:

– Wen ɣa yenɣen amẓiw, lɣul bu sebɛa izellaf, a ḏas-uceɣ nneṣṣ n rrezq mu a ṯ-ggeɣ aḏ yeḥkem ḏegg wemḵan mu.

I ɣul-enni ttuɣa yexla ṭammurṯ. Kun nnhar iqeṭṭeɛ xsen aman yeqqaṛ-asen:

– Malla ṭeṣṣem aman, uciṯ-eyyi ict n terbat ḏ yict n tebqiḵṯ n ṭṭɛam.

Uḥḥlen rezzun ur ufin u ɣa ṯ-yenɣen. Iwa lmalik n tmurṯ-enni yessekker aberraḥ. Idj n sseyyed yesla-yas ḏegg ict n tmurṯ ṭigg°ej. Yenya x uyis nnes iwa yenna-as:

– Yaḷḷeh.

Al mi ɣa yaweḏ ṭammurṯ mami lɣul-enni. Iṛuḥ ɣer ṭiṯ n waman yufa ḏin ict n terbat ttṛaja, zzaṭes ict n tebqiḵṯ n ṭṭɛam. Yessers ssif nnes zzaṭes, yeqqen yis nnes ɣer ṭṭerf. Iwa yeqqim yetṛaja ula ḏ netta. Yetṛaja yetṛaja al mi yeẓṛa

ELF Het verhaal van de menseneter met de zeven koppen

Eens, heel lang geleden liet een koning een bericht uitgaan aan alle mensen:

– Wie de menseneter met de zeven koppen doodt krijgt de helft van mijn fortuin en zal regeren in mijn plaats.

De menseneter verwoestte het land. Elke dag sloot hij het water af en zei:

– Als jullie water willen moeten jullie me een meisje brengen en een schaal koeskoes.

Ze zochten en zochten, maar ze konden niemand vinden om hem te doden. Toen liet de koning het bericht uitgaan. Iemand in een land daar ver vandaan hoorde het. Hij steeg te paard en zei:

– Op weg!

Hij kwam in het land waar de menseneter woonde. Hij ging naar de bron en zag daar een meisje dat op iets wachtte. Naast haar stond een schaal met koeskoes. Hij legde zijn zwaard naast zich neer, bond zijn paard vast aan de rand en begon toen ook te wachten. Hij wachtte en

ict n tɛcjjajt yeḍfer-tet wenẓar ḍ usemmiḍ. Ddunikt tenneqleb. Tenna-as terbat-enni:

– A siḍi rwel! Qa yus-d, iḍ-u a ḍi-yetc a c-yetc.

Netta qaɛ ur iḥerrek. Al mi d-yiweḍ lɣul-enni yenna-as:

– Ha ammu ay ken-xseɣ! Ha yis ḍ bab nnes!

– Ih ammu ay ttegged, a mmis n teyḍit! Nnhar-u ḍ nnhar nnek malla teḥkem ḍik.

Iwa lɣul yexs aḍ iqerreb ɣer terbat-enni. Yesbedd-it weryaz-enni yenna-as:

– Ur tet-tḥiḍiḍ ɣi ma nemɛabbaẓ. Malla tɣelbiḍ-eyyi isi-t, malla ɣelbeɣ-c a t-awyeɣ.

Yenna-as: – Waxxa.

Yewt-it weryaz-enni yekks-as idj uzellif. Yewt-it ɛaweḍ yekks-as idj uzellif. Amenni y amenni al mi ḍas-yekkes qaɛ izellaf. Tarbat-enni teslilew. Iruḥ ɣres yenna-as:

– Uc-eyyi lmejdul nnem.*

Tuc-as-t. Yenna-as:

– Manis cem? Sekn-eyyi axxam nwen.

Tessekn-as-t zi lagg°ej. Iwa yessers iherkas nnes, netta aḍ yeny x uyis nnes. Iruḥ akeḍ terbat-enni yessiweḍ-tet. Bb°as u ḍas-tlaɣer qa ḍ wenni ay yenɣin lɣul. Yessekker aberraḥ:

wachtte tot hij een zandstorm zag, met regen en wind erachteraan. De hele wereld ging ondersteboven. Het meisje zei:

– Meneer, u kunt beter vluchten. Hij komt eraan en hij zal mij opeten en hij zal u opeten.

Hij bewoog zich niet van zijn plaats tot de menseneter er was. Die zei:

– Ha! Zo mag ik het zien. Een paard en zijn baas!

– Praat maar fijn, hondenzoon! Vandaag is de dag dat je geoordeeld wordt!

De menseneter ging op het meisje af. De man hield hem tegen en zei:

– Je komt niet dichterbij voor we hebben gevochten. Als je van me wint kun je haar meenemen. Als ik van jou win neem ik haar mee.

– Oké.

De man sloeg hem een hoofd af. Hij sloeg hem nog een hoofd af, enzovoort enzovoort, totdat hij alle hoofden had afgeslagen. Het meisje begon vreugdekreten te slaken. Hij ging naar haar toe en zei:

– Geef me je ceintuur.*

Ze gaf hem aan hem. Toen zei hij:

– Waar woon je? Laat me zien waar je huis is.

Ze liet het hem van een afstandje zien. Hij trok zijn schoenen uit, steeg te paard en bracht het meisje thuis. Haar vader had niet door dat hij het was die de menseneter had gedood. Hij liet een bericht uitgaan:

– Manɪs wu ḏas-yedjɪn ɪherkas nnes zzaṯ ɪ ṭɪṭ, a kɪḏes feṛqeɣ rrezq ɪnu.

Wen mma d ɣa yasen aḏ ɪɛebbeṛ ɪherkas-ennɪ u ḏas-d-ttɪsen. Ṭarḥen amennɪ al ɪdj n wass yeɛqeb ḏɪn weryaz-ennɪ, yɪṛeḏ lbeɛḏ n ddrabel. Ɪṛuḥ ɣer lmalɪk yenna-as:

– Aweddɪ netc qa ur ɛebbṛeɣ ɪherkas.

Iwa qaɛ ddumkṯ qqɪmen ḍḍeḥken:

– Imetter-u ɛaweḏ aḏ yenɣ lɣul?

Amɪ ɪɛebbeṛ ɪherkas usɪm-as-d nɪcan. Yefreḥ zzɪs lmalɪk. Yuc-as aḏ yeḥkem ḏɪ nneṣṣ n rrezq nnes. Ṯeẓṛ-ɪṯ yellɪs l lmalɪk-ennɪ. Ṯruḥ ṭenna-as:

– Uc-eyyɪ ḏar nnek.

Amɪ ḏas-yuca ḏar nnes ṭqess-as ɪct n tfeḏnett. Iwa ḏ yellɪs l lmalɪk ur yezmɪr a ḏas-yɪnɪ:

– Maɛna wu ḏɪ-ṭeggɪḏ?

Yessusem, ula ḏ ɪdjen ma ɣres lexbar n tfeḏnett-ennɪ, ɣɪr netta ḏ yellɪs l lmalɪk. Iwa ɪṭareḥ ḏɪ ṭmurṭ-ennɪ ɪḏ-u ayetca ɪḏ-u ayetca, al ɪdj n wass yekker lmalɪk-ennɪ yenna ɪ yellɪs:

– A yellɪ, netc meɣreɣ. Ileqq-u ɪxeṣṣ a teggeḏ axxam nnem.

Ṯenna-as: – Mɪsem ṭexseḏ a bb°a.

Iwa yenna-as: – A yelli, lqaɛɪdeṯ ɣerneɣ a ḏam-ggeɣ x waṯṯawen ɪct n tkettant, a d-layɪɣ qaɛ x ɪɛezɪyen. Wen ma x ṭessersed fus nnem ḏ wennɪ ɣa ṭrecleḏ.

– Met de man die zijn schoenen bij de bron heeft achtergelaten wil ik mijn rijkdom delen.

Niemand die de schoenen probeerde pasten ze. Op een dag kwam de man daar langs, gekleed in vodden. Hij ging naar de koning en zei:

– Ik heb de schoenen nog niet gepast.

Iedereen moest lachen:

– En die bedelaar zou een menseneter hebben gedood?

Hij probeerde de schoenen en ze pasten hem precies. De koning was dolgelukkig en liet hem regeren over de helft van zijn rijk. Toen de dochter van de koning hem zag zei ze:

– Geef me je voet.

Hij gaf haar zijn voet en ze sneed er een teen af. Het was de dochter van de koning, dus hij kon niet zeggen:

– Wat doe je nou?!

Dus hield hij zijn mond. Niemand wist van die teen behalve de prinses. Zo bleef hij een hele tijd in dat land. Op een dag zei de koning tegen zijn dochter:

– Ik begin oud te worden. Het wordt tijd dat je een gezin sticht.

– Zoals u wilt, vader.

– Volgens onze gewoontes zal ik je blinddoeken en alle jongemannen roepen. Degene die je aanwijst wordt je man.

Tenna-as:

– A bb°a, laγa x ɪɛezrɪyen ṭɪmḍ-eyyɪ mehm γa ḍa ɪlɪn.

Yenna-as: – A yellɪ, ayetca a ḍa ɪlɪn.

Iwa ṭruḥ γer weryaz mumɪ ṭqess ṭɪfeḍnett ṭenna-as:

– Ha mɪsem ha mɪsem. Ayetca ɪxesṣ a tɪlɪḍ akeḍ ɪɛezrɪyen.

Yenna-as: – Waxxa.

Ayetca nnes amɪ d-usɪn qaɛ yegg-as yebb°as ɪct n tḳettant x waṭṭawen. Iwa ṭeqqɪm wen mma γa ṭaweḍ ṭeqqaṛ-as:

– Kkes ɪherkas nneḳ.

Ttfafa ɪḍaɪren nnes. Al mɪ ṭɪweḍ γer weryaz-enm ṭfafa ḍar nnes ṭufa ulaḥ γɪes n tfeḍnett. Iwa tenna ɪ yebb°as:

– D wu γa y awyeγ a bb°a.

Iwa ha tɪwey aryaz-enm ha yellɪs l lmalɪk ha nneṣṣ l leḥkam.

Iwa ha kkɪγ-d ssenm.

Zij zei:

– Roep de jongens, en vertel me wanneer ze hier zullen zijn.

– Morgen zullen ze er zijn.

Ze ging naar de man van wie ze de teen had afgesneden en zei:

– De situatie is zus en zo. Je moet morgen bij de jongemannen zijn.

– Goed.

Toen ze er de volgende dag allemaal waren bond haar vader haar een lap voor de ogen. Telkens als ze bij iemand kwam zei ze:

– Trek je schoenen uit.

Ze voelde dan aan zijn voeten. Toen ze bij de man aankwam voelde ze aan zijn voeten en merkte ze dat hij een teen miste. Ze zei tegen haar vader:

– Met hem wil ik trouwen, vader.

Ze trouwde met de man en zo had hij de dochter van de koning en de helft van het rijk.

Ik kom er net vandaan.

Ṯhajiṯ l lγul ḏ uwessar

Ḥajit-ek.

Ziḵ idj uwessar yehjer ṭameṭṭuṭ nnes. Ur γres ttuγa la ḏ lwaγec la ḏ lwaγcaṭ. Yeggur yeggur al mi iḥuf ḏegg ict n tmurṭ ṭexla ur ḏis walu γir Ṛebbi ḏ ssreḥreḥ. Iṭareḥ ḏis al idj n wass yuḥḥel zi wṭareḥ weḥḏes. Yeffeγ zi ṭmurṭ-enni. Yeggur yeggur al mi yufa ima nnes zzaṭ i yidj n wexxam yigg°ej. Yenna:

– Welleh, γi ma y uḏfeγ ḏi wexxam-u.

Iqeṛqeb ḏi ṭewwuṛṭ. Yeffeγ γres bab n wexxam. Γir yeẓṛ-iṭ yeɛɛqel-ṭ ḏ lγul, beṣṣeḥḥ qaɛ ur yegg°iḏ. Yenna-as:

– Ḍif Ṛebbi.

Lγul-enni yefreḥ yeẓṛ-iṭ amenni zi ṭmarṭ. Yenna i ṭmeṭṭuṭ nnes:

– Yiwy-aneγ-d Ṛebbi al ḏa idj n weryaz.

Yessiḏef-ṭ. Yegg-iṭ weḥḏes ḏegg idj l lbit. Ami d-yiweḏ uɛecci lγul yessers amensi. Yessers-as idj uṭebsi n ṭṭɛam

TWAALF Het verhaal van de grijsaard en de menseneter

Er was eens een oude man die van zijn vrouw was weggelopen. Hij had geen dochters en geen zoons. Hij liep en liep en liep en hij kwam aan in een verlaten land met niets dan woestijn en de Heer. Daar bleef hij een dag, maar toen hij genoeg kreeg van het alleen zijn ging hij weer verder. Hij liep en hij liep tot hij aankwam bij een huis ver overal vandaan. Hij zei:

– Kom, ik heb zin om hier naar binnen te gaan.

Hij klopte op de deur. De heer des huizes kwam naar buiten. De oude man zag meteen dat het een menseneter was, maar hij werd niet bang. Hij zei:

– Ik vraag om gastvrijheid.

Toen de menseneter hem daar zo zag met zijn baard was hij dolblij. Hij zei tegen zijn vrouw:

– God heeft ons hier zomaar een man gebracht.

Hij liet hem binnen en gaf hem een kamer voor zich alleen. Tegen de avond zette de menseneter hem het eten

xxes nneṣṣ n weɣyul (ḥacak) neɣ ma maɛna wenni. Yeffeɣ lɣul-enni yedj-it weḥḍes. Ani yeffeɣ, awessar-enni yegga ṭṭɛam-enni qaɛ ḍegg idj n weḥfir ttuɣa-ṭ ḍi lbit-enni. Ani d-yeɛqeb lɣul-enni awessar-enni yegga ima nnes iserrey aṭebsi. Yenna-as lɣul:

– Ṯedjiwneḍ?

Yennexleɛ ani yeẓṛa aṭebsi yexwa. Yenna-as:

– Qa ɛaḍ cwiya, beṣṣeḥḥ qaɛ ur tmerṛṯeḍ ima nneḵ a ḍi-ṭeswejḍeḍ aṭebsi nniḍen.

Iṛuḥ lɣul-enni yettazzel ɣer ṭmeṭṭuṭ nnes:

– Wu ḍ ilef zix ḍ amziw. Qqel yetca qaɛ ma i ḍas-nuca, yenna-am ɛaḍ ur idjiwen.

Lɣul ttuɣa ɣres ict n ṭṣerɛuft l lebhayem ḍ izmaren. Awessar-enni ttuɣa yettaḍef ḍi lweṣṭ yetteffer. Yesḥessa mayen yeqqaṛ lɣul i ṭmeṭṭuṭ nnes. Yenna-as:

– Ixeṣṣ a ṭ-nessigg°ej xneɣ. Lhilett-u akeḍ ureccei mi ɣa yeṭṭes a xxes naḍef a xxes nḥuf zi wqeccuḍ al ɣa yemmeṭ.

Awessar-enni yesl-asen. Yufa ict n tyeccult yegg-it mani ttuɣa yeṭṭes, netta aḍ yaḍef akeḍ lebhayem. Lɣul t tmeṭṭuṭ nnes djin-ṭ al mi yeṭṭes, udfen xxes zi wqeccuḍ. Ayetca nnes tlaɣr-asen qa nɣin-ṭ, sɛa ṛwaḥ ani ṭen-yessekker ṣṣbeḥ zik nxelɛen. Yenna-asen:

voor. een schaal koeskoes met daar bovenop een halve ezel of zoiets. De menseneter liet hem weer alleen. Toen hij vertrokken was deed de oude man alle koeskoes in een gat in de kamer. De menseneter kwam terug en de oude man deed alsof hij bezig was het laatste van de schaal te eten. De menseneter zei:

– Heb je genoeg gehad?

Hij schrok toen hij zag dat de schaal leeg was.

– Ik zou best nog wel wat lusten, maar je hoeft niet de moeite te doen om nog zo'n schaal voor me te maken.

De menseneter reide naar zijn vrouw:

– Die man is een verschrikkelijke menseneter. Hij heeft alles wat we hem hebben gegeven opgegeten en hij zegt dat hij nog niet genoeg heeft gehad!

De menseneter had een paar stuks vee. De oude man was de stal in gegaan en had zich midden tussen het vee verstopt. Hij hoorde wat de menseneter tegen zijn vrouw zei:

– Hij moet hier weg. Vannacht als hij slaapt gaan we bij hem binnen en slaan we hem dood met grote stokken.

De oude man had het gehoord. Hij vond ergens een kruik en legde hem neer op de plek waar hij moest slapen, terwijl hij zelf bij de beesten ging liggen. De menseneter en zijn vrouw wachtten tot hij sliep en sloegen met hun stokken op hem in. De volgende dag dachten ze dat hij dood was, en toen hij ze die ochtend wekte schrokken ze verschrikkelijk.

– Izmaremn-u nwen u ḍi-djm aḍ ṭṭseγ llilett-u. Nsm gguren xxi. Ṭṭfem-ṭen cway.

Lγul yenna-as: – Misem ṭegga ssehhet nneḳ, zeɛma ma ṭellid mlih?

Awessar-enni yenna-as: – Ur ḍa ma ḍaḳ ya imγ. Izmaren nneḳ ḍebrin-eyyi.

Iwa amenni al idj n wass. Zzaṭ i wexxam ttuγa idj n weḍrar yuɛla, ḍegg ixef nnes sebɛa isenmiḍen. Yenna-as lγul:

– Ayetca a ṛṛuh γer weḍrar-enni a neqqel mamis wu zzineγ xxes γa izemren.

Awessar yenna-as: – Waxxa.

Ayetca nnes aked ssbeh ṛuhen. Lγul yiweḍ ḍ amezwar. Asemmiḍ ttuγa yetsuḍ ur ihuf cay. Γiek awessar-enni γir yuyur cway ammu ha yisi-ṭ usemmiḍ bhal idj uqubeɛ, yemḍer-ṭ zzaṭ i yict n terya ḍis idj n weγras n tzizwa. I γul dayi-as yeγleb awessar yeḍḍer zi weḍrar nezzu xxes bac a t-yetc. Sɛa y awessar ilaγa-ṭ·

– Qa qla-yi ḍa, a bureṣṣuḍ, ami iwḍeγ usawen ẓriγ idj n weyfi n tzizwa ḍefreγ-ṭ al ḍa mani ttwalid aqwiṛ nnes A tteeḍ cway n tamemt?

Yeṭṭef lmus yeqqim yetqessa zzis ṭamemt. I γul yeqqim yelha yettett ṭamemt ḍ uwessar-enni aḍ yemtu lmus. Ami ḍas-yenna:

– Die lammetjes van jullie hebben me uit mijn slaap gehouden. Ze zijn de hele nacht over me heen gelopen. Jullie moeten een beetje op ze letten.

– Hoe is het met je gezondheid? Voel je je wel goed?

– Ach, wat moet ik ervan zeggen? Die lammetjes hebben me wel pijn gedaan.

Zo ging alles door, tot op een zekere dag. Naast het huis stond een grote berg met op de top de zeven winden. De menseneter zei:

– Morgen gaan we naar de berg en dan kijken we wie van ons er het beste tegen kan.

– Goed.

De volgende dag gingen ze op pad. De menseneter kwam het eerst aan. De wind woedde, maar hij viel niet om. De oude man liep maar heel even of de wind pakte hem op alsof hij een vogeltje was. Hij kwam neer bij een sloot en daar stond een bijenkorf. De menseneter dacht dat hij van de oude man gewonnen had. Hij ging naar beneden om hem te zoeken en op te eten, maar de oude man riep:

– Hier ben ik, stinkerd! Toen ik op de top was zag ik een zwerm bijen. Ik ben erachteraan gegaan tot ik bij deze omheining aankwam. Wil je wat honing?

Hij pakte zijn mes en begon honing af te snijden. Terwijl de menseneter honing at begroef de oude man het mes. Toen hij vroeg:

– Mani lmus?

Yenna-as:

– U mayes uqila ami ttuɣa ttetteɣ ṯamemt serḍeɣ-ṯ.

Lɣul yennexleɛ yeqqim ɣir yetteqqel. Yenna-as:

– Yalleh a ṛṛewweḥ.

Qqimen gguren ḏi leɛri yenna-as lɣul:

– Yeṣmeḍ lḥal, ṛwaḥ a nekkes cway iceḥlaf mayen zi ɣa negg leafiḵṯ a neɣɣel.

Lɣul yeṭṭef ict n tcejṛett yeqleɛ-teṯ. Aryaz-enni yekkes ari, yeɛḏel idj n wesɣun. Yenna-as lɣul:

– Mayen ttegged?

Yenna-as: – Ur netṛuḥ a nawey ɣir aqeccuḍ-enni ṯekkseḍ. Ṭṭef asɣun-u ṯeawniḍ-eyyi. Qqen-ṯ akeḍ weḏrar ṯegged-t x weɛrur inu.

Lɣul yenna-as: – Lla ɣir ṯicejṛett-u a ḏaneɣ-ṯeḵfa.

Yisi-t netta aḍ iṛuḥ ɣer ṯmeṭṭuṯ nnes ṯenna-as:

– Misem ṯeggiḍ akiḏes?

Lɣul iɛawḍ-as kullci. Yenna-as:

– Ayetca aḍ mɛabbaẓeɣ akiḏes.

Aryaz yesl-as yeqqim yetxemmem misem ɣa yegg. Malla yeṛwel a ṯ-yeḍfer a ṯ-yetc. Ayetca nnes yekker ziḵ yeffeɣ berṛa. Ixemmel ajellab nnes, yeṭṭef idj n ssif zi wfus. Yegga bḥal ami yetṛaja ḥedd aḍ iḥuf zi wjenna.

– Waar is het mes?

Zei hij:

– O jee! Ik zal het wel hebben ingeslikt toen ik aan het eten was.

De menseneter schrok en begon voor zich uit te staren. Toen zei hij:

– Kom, laten we teruggaan.

Terwijl ze in het bos liepen zei de menseneter:

– Het is koud. Laten we wat hout meenemen. Dan kunnen we vuur maken om ons aan te warmen.

De menseneter pakte een boom en trok hem uit de grond. De oude man sneed wat helmgras af en maakte er een touw van. De menseneter zei:

– Wat doe jij nou?

– We kunnen niet aankomen met alleen maar dat houtje van jou. Pak het touw en help me even. Maak het vast aan de berg en zet het op mijn rug.

– Nee, nee, deze ene boom is wel genoeg.

Hij nam de boom mee en ging naar zijn vrouw.

– En, wat heb je met hem gedaan?

De menseneter vertelde haar alles. Hij zei:

– Morgen ga ik met hem vechten.

De man hoorde wat hij zei en begon te piekeren wat hij moest doen. Als hij zou vluchten zou hij achter hem aan gaan en hem opeten. De volgende dag stond hij vroeg op en ging naar buiten. Hij stroopte de mouwen van zijn jas op en nam zijn zwaard in de hand. Hij deed alsof hij wachtte tot er iemand uit de lucht viel.

I γul yekker yenna-as.

– Maɛna wenni ttegged?

Yenna-as: – Aweddi aked lefjer nmenγeγ aked yidjen wtiγ-t al ni iferfer di wjenna, qa traiγ-t a d-yehwa bac a das-ssidfeγ ssif-u di wɛeddis.

Lγul iruh yettazzel γer tmettut nnes yenna-as-t. Iwa ileqq-enni yenna-as.

– Yalleh a nerwel zzat daneγ γa yetc.

Anni thuf tallest rewlen. Djin kullci awerrasen. Qqimen gguren al ni uhhlen. Tarhen, ttsen. Awessar-enni yeffeγ awerrasen yeddaffar-iten. Anni ten-yezra ttsen iruh iwerrek zzat i lγul. Kull merra yeqqar-as.

- Lhem cwiya aγirin.

I γul yeqqim ilehhem ilehhem al ni ihuf zi jjdar yennuut. Awessar-enni yedwel γer wexxam I lγul yiwey qac mayen dis. Iwa ha ɛad a yedhenna zi lγul.

De menseneter vroeg hem:

– Wat ben je aan het doen?

– Vanmorgen vroeg was ik met iemand aan het vechten. Ik heb hem zo hard geslagen dat hij de lucht in vloog. Nu wacht ik tot hij weer naar beneden komt. Dan plant ik mijn zwaard in zijn buik.

De menseneter rende naar zijn vrouw en vertelde haar alles. Toen zei hij:

– Laten we vluchten voor hij óns gaat opeten!

Toen het donker werd gingen ze ervandoor. Ze lieten alles achter. Ze liepen en liepen en liepen totdat ze moe werden en gingen slapen. De oude man liep achter hen aan. Toen hij zag dat ze sliepen ging hij naast de menseneter zitten en zei keer op keer:

– Ga eens een beetje opzij.

De menseneter ging iedere keer een beetje opzij tot hij van de rots viel. Hij was op slag dood. De oude man ging terug naar het huis van de menseneter en nam alles mee. Nu had hij geen last meer van de menseneter.

Nawoord

1 TAAL

Het Berber is de moedertaal van ruim vijftien miljoen mensen. Het wordt naast varianten van het Arabisch in heel Noord-Afrika gesproken: van Zuid-Mauretanië tot de oase Siwa in Egypte, van de Middellandse-Zeekust tot de zuidelijke Sahara. De grootste groepen wonen in Marokko en Algerije. Bijna de helft van de Marokkanen en een derde van de Algerijnen spreekt Berber. Ook de Toearegs, de nomaden van de grote woestijn, spreken een Berber dialect.

In Marokko wordt Berber gesproken in het zuidwesten van het land, in het Atlas-gebergte en in het oostelijke deel van het Rif-gebergte, aan de Middellandse-Zeekust. Ook veel Marokkanen in Nederland en België spreken Berber. Er zijn geen statistieken over de moedertaal van allochtonen in Nederland, maar men schat dat ongeveer zeventig procent van de Nederlandse Marokkanen Berbertalig is. Voor België moet men aan vergelijkbare verhoudingen denken. Dit komt door de bijzondere geschie-

denis van de immigratie van Marokkaanse gastarbeiders. In de jaren zestig hebben Nederlandse en Belgische bedrijven hun arbeidskrachten voornamelijk geworven in het noordoosten van Marokko, het gebied rond Elhoceima en Nador, dat bijna uitsluitend Berbertalig is. Met de immigratie is de taalsituatie in de thuisregio overgebracht naar het nieuwe vaderland.

Het Berber heeft veel verschillende dialecten. De onderlinge verschillen kunnen zo groot zijn dat men geneigd is van verschillende Berbertalen te spreken. Iemand uit Agadir in Zuidwest-Marokko kan bijvoorbeeld iemand uit Nador in de Rif niet verstaan. Het verschil tussen deze twee dialecten is misschien te vergelijken met dat tussen Nederlands en Duits. Hoewel men elkaar op het eerste gehoor niet kan verstaan, is er wel veel herkenbaar, en men kan de andere taal betrekkelijk snel op een redelijk niveau leren beheersen.

Berbers noemen zichzelf vaak *imaziγen* en hun taal *tamaziγt*. Het woord 'Berber' komt uit het Latijn *barbarus*, wat weer uit het Griekse woord *barbaros* komt. Dit woord betekent in wezen 'buitenlander, iemand die een onverstaanbare taal spreekt'. In de klassieke cultuur kreeg dit begrip vanzelf een negatieve bijklank. Uiteindelijk is ons woord 'barbaar' van ditzelfde woord afgeleid. De associatie met het woord 'barbaar' maakt dat veel Berbers een afkeer hebben van het woord 'Berber'. Zij geven de voorkeur aan *imaziγen* en *tamaziγt*.

In dit boek houd ik desondanks het woord 'Berber' aan. In de eerste plaats heeft deze term in het Nederlands geen negatieve betekenis, en de associaties verwijzen eerder naar tapijten. Bovendien is 'Berber' nu eenmaal het Nederlandse woord. Ook in Frankrijk is het woord 'berbère' gangbaar, zelfs bij Berber organisaties.

Het Berber is slechts in de verte verwant aan het Arabisch. Het Nederlands is bijvoorbeeld nauwer verwant met het Russisch dan het Berber met het Arabisch. Doordat in Marokko naast het Berber al sinds duizend jaar Arabisch wordt gesproken, zijn er wel veel woorden uit overgenomen. Op dezelfde manier heeft het Marokkaans Arabisch weer veel overgenomen uit het Berber. Dit neemt niet weg dat de twee talen in structuur en basiswoordenschat totaal verschillend zijn. Iedere gedachte dat Berber een Arabisch dialect zou zijn is taalkundig gezien nonsens.

Terwijl het taalkundige verschil tussen Berber en Arabisch overduidelijk is, is het nauwelijks mogelijk een scheiding te maken tussen een 'Marokkaans-Arabische' en een 'Marokkaans-Berberse' cultuur. De 'hoge' cultuur, de cultuur van de schrijftaal en van de godsdienst, is voor de meeste Marokkanen verbonden met Klassiek Arabisch. Als we echter op meer plaatselijk niveau kijken naar de traditionele culturen van het Marokkaanse platteland zien we dat de verschillen eerder regionaal bepaald zijn dan bepaald door een tegenstelling Berber–Arabisch. Alleen in die

culturele regio's waar slechts een van beide talen wordt gesproken, lijkt er zo'n tweedeling op te treden.

De onderlinge banden tussen sprekers van het Arabisch en sprekers van het Berber kunnen goed worden geïllustreerd aan de hand van een stijlkenmerk van Oost-Marokkaanse sprookjes. In deze sprookjes komen vaak 'formules' voor, zinnen met een vaste tekst, die meestal op een speciale manier worden uitgesproken. In veel Berber sprookjes zijn deze formules in het Marokkaans Arabisch, in sommige Marokkaans-Arabische sprookjes uit hetzelfde gebied zijn de formules in het Berber!

Binnen Marokko heeft het Berber lange tijd geen enkele officiële status gehad. In officiële documenten werd het bestaan doodgezwegen en de ideologie was dat Berber eigenlijk niets anders was dan een van de vele varianten van de Arabische moedertaal. Berber werd nergens onderwezen en in principe was het zelfs ongewenst het als instructietaal bij het lager onderwijs te gebruiken. In augustus 1994 heeft koning Hassan II in een toespraak gewezen op het belang van het Berber (hij sprak toen over de 'nationale dialecten'). Hiermee werd een reeds lopende discussie naar een officieel niveau gebracht. Sindsdien bestuderen commissies de mogelijkheden om Berber op school in te voeren. Bovendien zijn er nu korte nieuwsbulletins in verschillende Berber dialecten op de televisie te zien.

Als geschreven taal heeft het Berber een opmerkelijke geschiedenis. Rond het begin van onze jaartelling werd in Noord-Afrika een inheemse taal geschreven met een speciaal alfabet, het Libische alfabet. Dit alfabet is een aanpassing van het Punische schrift. Het schrift geeft alleen de medeklinkers aan. Net als in het schrift waarvan het is afgeleid, worden de klinkers niet geschreven. Er zijn vele honderden inscripties in dit schrift bekend, maar de inhoud van deze teksten is meestal beperkt van inhoud. Het gaat bijna altijd om grafstèles en de inscriptie noemt vaak niet meer dan de naam van de overledene. Ondanks de schaarste aan taalkundige gegevens en de problemen met de interpretatie van een enkele langere tekst, wordt meestal aangenomen dat deze inscripties in een vroege vorm van het Berber zijn geschreven. Het Libische alfabet is bewaard door de Toearegs in de centrale Sahara, die korte mededelingen – graffiti, amuletten en liefdesverklaringen – in een aangepaste versie van dit schrift schrijven. In het Toearegs wordt het schrift *Tifinay* genoemd, wat waarschijnlijk 'de Punische (letters)' betekent. Buiten het Toareg-gebied is het *Tifinay* na de komst van de islam overal in onbruik geraakt.

Ten tijde van de dynastie der Almohaden (twaalfde-dertiende eeuw) beleefde het Berber als geschreven taal een renaissance. Dit keer werd het Arabische schrift gebruikt. Deze oudste Berber teksten in Arabisch schrift hebben een eenduidig spellingsysteem, wat erop wijst dat

de spelling op een bepaald moment bewust gecreëerd en ingevoerd is. Uit Arabische bronnen is bekend dat er in deze tijd meerdere religieuze teksten in het Berber geschreven zijn. Helaas is hier zo goed als niets van bewaard gebleven. Kort geleden is echter door het speurwerk van de Leidse berberoloog Nico van den Boogert een aantal afschriften van een groot Arabisch-Berber woordenboek uit deze tijd aan het licht gekomen. De studie van deze teksten belooft een grote hoeveelheid informatie over vroegere stadia van het Berber en over de geschiedenis van het geschreven Berber op te leveren.

Ook na de Almohaden is het Arabische schrift gebruikt om er Berber mee te schrijven. Vanaf de zestiende eeuw is er een geleerdencultuur in Zuidwest-Marokko, in de streek die de Sous wordt genoemd, die zich van het Berber bedient. De inhoud van deze teksten is religieus: het betreft vaak islamitische wetboeken, aansporingen tot goed gedrag en waarschuwingen tegen ketterij en on-islamitische gebruiken. Sommige teksten zijn heel aangrijpend, andere overstijgen niet het niveau van gedichten in een evangelisch jeugdblaadje. Er zijn geen aanwijzingen dat buiten de Sous het Berber regelmatig in Arabisch schrift is opgeschreven.

In de twintigste eeuw is het onder invloed van de kolonisatie gebruikelijk geworden om Berber in het Latijnse schrift te schrijven. Bijna alle wetenschappelijke en semi-wetenschappelijke publicaties over het Berber

gebruiken dit schrift. De Witte Paters in Kabylië (Algerije) hebben grote invloed gehad bij het op schrift stellen van het Berber, en het door hen ontworpen spellingsysteem heeft algemeen ingang gevonden. Tegenwoordig verschijnen er romans en dichtbundels die in deze spelling zijn geschreven.

Nu het gebruik van het Berber als schrijftaal steeds algemener wordt en er steeds meer aanwijzingen komen dat Berber ooit binnen het onderwijs een rol zal gaan spelen, wordt de vraag naar de keuze van een schriftsysteem steeds belangrijker. Daarover bestaan drie opvattingen. In de eerste plaats zijn veel pleitbezorgers van het Berber voor een aangepaste vorm van het *Tifinay*. Enkele tientallen jaren geleden heeft de Académie berbère een nieuw alfabet ontworpen, geïnspireerd op de tekens en de vormentaal van het *Tifinay*. Dit mengsel van oude en nieuwe elementen, het 'neo-*Tifinay*', wordt beschouwd als een moderne variant van het oorspronkelijke Berber schrift. Met een eigen schrift benadrukt men de eigenheid en de lange geschiedenis van het Berber als taal en cultuur. Hoewel veel mensen sympathie voelen voor dit schrift, wordt het in de praktijk weinig gebruikt. Als het wordt gebruikt is het vooral voor korte teksten: titelregels bij kranten, spandoeken en dergelijke. Naar mijn weten zijn er nog maar weinig boeken in uitgegeven.

Een andere mogelijkheid is het gebruik van het

Arabische schrift. Dit wordt vooral voorgestaan door intellectuelen in de Sous. Zij gebruiken al enkele tientallen jaren een zelf ontworpen spelling in Arabisch schrift. Dit nieuwe Sous-Berber in Arabische letters staat volkomen los van de oude islamitische traditie in hetzelfde gebied. In Zuidwest-Marokko wordt het nieuwe spellingsysteem (de zogenaamde Agadir-spelling) regelmatig gebruikt, voor dichtbundels, toneelstukken en sinds kort zelfs voor een krant. Ook voor andere Berber dialecten wordt soms het Arabische schrift gebruikt.

Vooralsnog lijkt de derde optie, het Latijnse schrift, de meest serieuze kandidaat. Er is al een groot aantal publicaties verschenen waarin Berber met dit schrift geschreven wordt. In Kabylië en in de Kabylische gemeenschap in Frankrijk wordt voornamelijk het Latijnse schrift gebruikt. De Kabylen zijn in veel opzichten voortrekkers van de Berberse culturele en taalkundige beweging en het valt te verwachten dat de keuzes die in Kabylië worden gemaakt in Marokko weerklank zullen vinden. Bovendien wordt het Latijnse schrift ook gebruikt in wetenschappelijke publicaties over het Berber.

In 1995 heeft een aantal onderzoekers en pleitbezorgers voor het Berber in Nederland besloten tot een standaardisering van de verschillende spellingsystemen voor het Rif-Berber, de belangrijkste Berber-taal in Nederland. In principe wordt de keus geboden uit een van de drie schriftvormen, *Tifinaγ*, Arabisch of Latijn. Binnen deze schriftvormen is een set standaardsymbolen afgesproken.

In deze bundel zijn twaalf sprookjes opgenomen. Ze zijn in het dialect van de Beni Iznassen (Tafoghalt, Beni Moussi El Aatache), de meest oostelijke groep van het Riffijns Berber, uit de regio van Berkane. Al deze sprookjes zijn opgetekend uit de mond van oudere vrouwen die bekend staan als goede verhalenvertellers.

In de islamitische wereld bestaan twee verschillende soorten sprookjes. Het eerste type kennen we uit de *Vertellingen van Duizend-en-één-nacht*. Het gaat hierbij om literaire verhalen, die door professionele vertellers in koffiehuizen en bij stadspoorten werden verteld. Hoewel een deel van het verhaalmateriaal mogelijk teruggaat op mondelinge overlevering, zijn deze verhalen literaire scheppingen. Het andere type zijn de volkssprookjes. Het zijn de verhalen die binnen de familie of het dorp van generatie op generatie worden doorverteld. Zij hebben geen schriftelijke overlevering: de beste vertellers kunnen vaak niet lezen of schrijven. De verschillen tussen de twee types sprookjes zijn legio, zowel in de manier van vertellen als in de keuze van de verhaalstof.

Sprookjes in het Berber behoren zonder uitzondering tot de mondelinge traditie. Mensen leren de verhalen van hun moeder of grootmoeder, die ze weer van hún moeder of grootmoeder hebben. De verhalen worden aan kinde-
149 ren verteld om ze in slaap te wiegen. Bij veel Marokkanen

roepen ze zoete herinneringen op aan de vroege kindertijd, toen oma sprookjes vertelde voor het naar bed gaan.

De sprookjes zoals die in de mondelinge traditie verteld worden zijn anders dan die uit de boeken van bijvoorbeeld Perrault (Moeder de Gans) en de gebroeders Grimm. In de mondelinge overlevering zijn sprookjes vaak 'wreder', Perrault en de gebroeders Grimm hebben naar hun gevoel al te onzachtzinnige passages afgezwakt. In moderne bewerkingen van deze sprookjes gaat deze afzwakking vaak nog verder.

Het is maar de vraag of afzwakking een verbetering is. De stijl van mondeling overgeleverde sprookjes is sterk gericht op de handeling. De held of heldin verricht bepaalde handelingen, de booswicht verricht bepaalde handelingen en de ontknoping van het verhaal is een handeling. Deze handelingen zijn extreem: kinderen worden alleen in de woestijn achtergelaten, meisjes worden in vogels omgetoverd, menseneters eten kinderen op. De 'afrekening' op het einde is navenant extreem: het kind van de menseneetster wordt door haar vader gedood, de stiefmoeder wordt gestraft door de dood van haar eigen dochter. De extreme handelingen maken het verhaal niet alleen intenser, zij scheppen ook afstand. In bepaalde opzichten leiden deze gruweldaden tot een vorm van abstractie die maakt dat de luisteraar geen poging meer doet zich de gebeurtenis voor te stellen. Het is heel goed

mogelijk dat de afstandelijke extreemheid van de monde-

linge sprookjes kinderen aanzet tot nadenken en fantaseren zonder zich persoonlijk bedreigd te voelen

De stijl van mondelinge sprookjes heeft meer kenmerken die in dit opzicht van belang zijn. Een van de meest opvallende dingen in deze verhalen is de totale afwezigheid van beschrijvingen. Nergens wordt ons verteld hoe iets of iemand eruitziet, nergens krijgen we een morele beschrijving. Niemand vertelt ons of iemand goed of slecht is. We worden gedwongen het sprookje zelf te interpreteren. We moeten ons zelf een beeld vormen van de mensen en landschappen waar het verhaal speelt, we moeten zelf onze sympathieen en antipathieen vaststellen. Dit geldt ook voor kinderen die het sprookje horen. Door deze beschrijvingsloze, abstracte stijl wordt de fantasie gestimuleerd. Door het gebrek aan morele uitspraken wordt het kind gedwongen zelf de verschillende personages te beoordelen.

In bewerkte versies van mondelinge sprookjes gaat veel van deze abstracte stijl verloren. De bewerkers vinden het vaak nodig om duidelijk te maken of iemand goed of slecht is ('wat een gemene wolf was dat!'), en een sprookjesboek voor kinderen zonder plaatjes is nauwelijks meer voorstelbaar. Dit ontneemt de sprookjes een deel van hun kracht, en de stimulans voor de kinderen om zelf te interpreteren en te fantaseren binnen een zeer duidelijk kader is minder sterk.

Deze overwegingen zijn van belang geweest bij de ver-

taling. Een vertaling van een mondeling overgeleverd sprookje moet aansluiten bij de mondelinge stijl. Ik zal hier een voorbeeld van geven. In Berber sprookjes wordt bijna nooit een oorzakelijk verband gelegd tussen twee zinnen. Woorden als 'omdat' of 'daarom' komen ternauwernood voor. Dit is geen toeval, en evenmin een teken van taalkundige armoede bij de verteller, maar een wezenlijk element van de stijl van de verhalen. Het wordt aan de luisteraar overgelaten wat de redenen voor een handeling zijn. In de Nederlandse vertaling moet men dan ook voorkomen dat een dergelijke causale relatie gelegd wordt.

Sprookjes zijn intercultureel. Zij kunnen zonder moeite begrepen worden door mensen uit een geheel andere omgeving in een geheel andere cultuur. Veel sprookjes zijn dan ook niet beperkt tot een land of gebied. In de traditionele culturen van Rusland tot Marokko en van Ierland tot Egypte vinden we dezelfde thema's en dezelfde verhalen terug. Uiteraard zijn de versies nooit helemaal identiek, maar de basis van de verhalen is vaak gelijk. Zo bestaan er Berber versies van Assepoester en Sneeuwwitje. Ook in dit boek kan de lezer verschillende verhalen herkennen die ook in Europa voorkomen. Het verhaal van Lila (verhaal een) is een uitgebreide versie van het Rapunzel-verhaal. In de figuur van Mkidesj (verhaal acht) herkennen we zonder al te veel moeite Klein Duimpje.

Een van de meest opvallende figuren in Berber sprookjes is de menseneter, *lγul* of *amγiw*. De vrouwelijke

pendant is de menseneetster, *lyula* of *tamza*. Het gaat hier om een groot vernietigend wezen. Menseneters kunnen veel verschillende vormen hebben. In sommige gevallen is hij nauwelijks van een gewoon mens te onderscheiden, in andere gevallen heeft hij zeven koppen. Soms heeft hij de macht om van gedaante te verwisselen, maar niet alle menseneters kunnen dat. Meestal zijn het onsympathieke wezens, maar een enkele keer geven ze onverwacht blijk van een tederheid jegens een geadopteerd kind, zoals in het verhaal van Lila (nummer een), waarin de menseneetster een klein meisje adopteert en haar zelfs nadat ze weggelopen is, nog goede raad blijft geven. Menseneters en menseneetsters zijn altijd sterk en ze hebben een voorliefde voor voor moslims verboden vlees: met name mensen en ezels staan op het menu.

De figuren van de menseneter en de menseneetster zijn ook in Europa bekend. Vooral in Frankrijk spelen de *ogre* en de *ogresse* een belangrijke rol. De 'heks' van Hans en Grietje is een typische menseneetster. Toch is 'heks' niet een passende vertaling van het woord 'menseneetster'. In de Nederlandse cultuur heeft de heks duidelijke associaties: ze draagt een puntmuts, roert in grote borrelende ketels, ze rijdt op een bezem door de lucht en heeft een zwarte kat bij zich. Er is een duidelijke associatie met zwarte magie. Geen van deze associaties vinden we bij de Berberse menseneetster.

Tot slot een opmerking over een bijzonder kenmerk

van Berber sprookjes en sprookjes in het algemeen. In veel sprookjes vinden we vaste formules die altijd dezelfde vorm hebben. Met name in de sprookjes van Grimm is dit kenmerk van orale stijl door de bewerkers overgenomen. We hoeven maar te denken aan 'knibbel knabbel knuisje...' of 'spiegeltje, spiegeltje aan de wand...'. Ook in Berber sprookjes vinden we dergelijke vaste elementen. Er zijn verschillende soorten formules. In de eerste plaats zijn er beginformules en slotformules. Deze begin- en slotformules hebben geen direct verband met het verhaal. Ze kunnen bij ieder willekeurig sprookje worden gebruikt. De meeste van de twaalf verhalen van deze verzameling beginnen met een Arabische beginformule: *ḥajit-ek*. Letterlijk betekent dat: 'ik heb je verteld'. Door middel van deze formule wordt duidelijk gemaakt dat de vertelling op dit moment begint. Het feit dat het om een fictieve vertelling gaat wordt benadrukt. In een uitgebreidere beginformule staat: 'hij zei tegen jou, in de tijd van het water toen er nog leven en vertrouwen was...'. Hier wordt door middel van de beginformule niet alleen het element van vertelling benadrukt ('hij zei tegen jou'), maar de hele handeling wordt in een mythisch verleden geplaatst toen de wereld beter was dan nu. Slotformules brengen de luisteraar terug uit de sprookjeswereld naar zijn eigen wereld: vaak eindigt het verhaal met de mededeling 'ik kom er net vandaan'. In verhaal zeven vinden we de uitgebreide variant:

Ik kom er net vandaan
Ik waadde door de rivier
en mijn sandalen werden nat
Ik heb ze weggegooid
en nu loop ik op blote voeten.

Ook binnen het verhaal komen formules voor. Deze formules hangen samen met het verhaal. Typisch voor Berber sprookjes uit Oost-Marokko is dat de formules vaak in het Marokkaans Arabisch zijn, terwijl de rest van het verhaal in het Berber verteld wordt. Zo is de hele dialoog tussen Mkideš en de menseneetster in het Arabisch (verhaal acht), evenals de dialoog tussen Lila en haar neef in het laatste deel van verhaal een Het gebruik van een andere taal wordt als stilistisch middel gebruikt om de formules nog meer van de hoofdtekst te onderscheiden.

De spelling van de sprookjes in deze uitgave volgt in grote lijnen de in 1995 afgesproken orthografie voor het Berber in Nederland

a	ا	[aa] als in [jaar] of [a] in Engels [man]
b	ب	[b] als in [boot]
c	ش	[sj] als in [sjaal], [sh] in Engels [sharp]
c		'dikke' [c]
d	د	[d] als in [doek]
d	ذ	Engelse [th] als in [that]
d	ض	'dikke' [d]
d	ظ	'dikke' [ḍ]
e		'stomme' [e] als in [bedaard]
f	ف	[f] als in [fiet]
g		[g] als in Engels [garden]
h	ه	[h] als in [haar]
h	ح	stemloze keelklank, geen Nederlands equivalent
l		[l] als in [hla]
j	ج	[j] als in [journaal]
j		'dikke' [j]
k	ك	[k] als in [kakelen]
kh		'zachte' Limburgse [ch] als in [Michiel] ('Ich-Laut')
l	ل	[l] als in [lief]

l̤		'dikke' [l] als in [bal]
m	م	[m] als in [moe]
n	ن	[n] als in [nacht]
q	ق	ver naar achter gesproken [k]
r	ر	'rollende' [r] als in [raak]
r̤		'dikke' rollende [r]
s	س	[s] als in [sier]
ṣ	ص	'dikke' [s]
t	ت	[t] als in [tante]
ṯ	ث	[th] als in Engels [think]
ṭ	ط	'dikke' [t]
u		[oe] als in [koek]
w	و	'volle' Surinaamse [w] als in [water]
x	ح	'harde' [ch] als in [chaos]
y	ي	[j] als in [jaar]
z	ز	[z] als in [bezeren]
z̤		'dikke' [z]
ɛ	ع	stemhebbende keelklank, geen Nederlands equivalent
γ	غ	'brouw'-[r] als in Haags/Limburgs [raam]

Blz 12/13 – bakplaat (tan) Een aardewerken bakplaat waarop brood wordt gebakken In de Rif bestaan twee soorten brood Het ene soort wordt in een oven gebakken, het andere soort op de bakplaat

Blz 58/59 - Aïsa de dochter van Mensoer die voorbij de Zeven Zeeën woont (Laalya bent Lmensur lli Cegg Seba Bhur) Een van de hoofdpersonen in een ander sprookje, dat niet in dit boek is opgenomen Het gaat om een krijgshaftige vrouw die op een eiland midden in de zee woont Een Marokkaans Arabische versie van dit sprookje is te vinden onder nummer 24 in de *Thèse d'État* van A Bezzazi

Blz 60/61 – jullie ringen met de vingers erbij (tsutam nwen d iduḍan nsent) In deze versie van het verhaal wordt niet duidelijk waartoe de ringen en de vingers dienen In andere versies wordt dit uitgelegd de koning stuurt er verschillende mensen op uit om de betreffende appel te halen De held verkleedt zich als een vreemdeling en biedt de anderen aan de appel voor hen te halen In ruil hiervoor vraagt hij hun ringen en de bijbehorende vingers Hij brengt hun de appels en zij strijken de eer op Als ze proberen de held bij de koning zwart te maken maakt hij aan de hand van de afgehakte vingers duidelijk dat hij de appel gehaald heeft en dat de anderen alleen maar opscheppen

Blz 86/87 - ik kom er niet van dan enz (kkiγ-d ssenni) Het slot van het verhaal is een traditionele slotformule, te vergelijken met het Nederlandse 'en toen kwam er een olifant met een hele grote snuit en die blies het verhaaltje uit' De formule heeft verder geen betrekking op de inhoud van het verhaal

Blz 114/115 – bedrieger (l-γerra) Volgens de vertelster gaat het hier om een ster die zoveel licht geeft dat men het idee krijgt dat de ochtendschemering niet meer lang op zich laat wachten

Blz. 116/117 diepe kuil (tasiaft): Het gaat hier om opslagplaatsen voor graan of andere zaken, die in de grond worden gegraven. Als ze zijn toegedekt met aarde is het vaak moeilijk om te zien waar ze zich bevinden.

Blz. 124/125 - je ceintuur (lmejdul mem): het gaat hier om een zijden ceintuur, die meestal rood is.

VERANTWOORDING VAN DE BERBER TEKST

De Berber tekst volgt de tekst zoals die is opgetekend door Abdelkader Bezzazi in zijn *Thèse d'État*. In overleg met de verzamelaar is een aantal verbeteringen in de transcriptie aangebracht. Bovendien is de transcriptie aangepast en is de *schrijving* van assimilaties anders dan bij Bezzazi. Afgezien van deze veranderingen is er slechts op één punt een ingreep gedaan in de tekst van Bezzazi. De variant van het Beni Iznassen dialect waarin deze teksten zijn opgeschreven, gebruikt bij de geattraheerde voornaamwoorden vormen met een 'l' aan het begin, b.v. 'a las-iniγ' – 'ik zal tegen hem zeggen'. In de meeste varianten van het Beni Iznassen, en in het Riffijns in het algemeen, worden vormen met een 'd' aan het begin gebruikt: 'a das-iniγ'. In dit boek wordt de algemene Beni Iznassen vorm met 'd' gebruikt.

VARIANTEN

Er bestaan marginale verschillen tussen de varianten van het Beni Iznassen dialect. De gepresenteerde teksten zijn in de variant van Beni Moussi Laâtach, in de omgeving van Tafoghalt. De voorlezer van de verhalen op cd is afkomstig uit een iets noordelijker streek, ten noorden van Berkane (Boughriba). De opvallendste verschillen tussen de geschreven tekst en de voorgelezen tekst zijn de volgende:

1. De voorlezer gebruikt 'mi' en 'al mani' – 'toen' en 'totdat', waar de tekst 'ami' en 'al mi' gebruikt.

2. De voorlezer gebruikt veelal voornaamwoorden van het lijdend voorwerp met een 'i' aan het begin waar de tekst geen 'i'-vormen heeft. Voorlezer: 'yessufγ-iten', tekst: 'yessufeγ-ten' – 'hij liet hen naar buiten'.

3. Een aantal woorden is anders:

Tèkst	*Voorlezen*	*Nederlands*
ayetca	ɣiwetca	morgen
aɣɣin	aɣeɣney	zak
ɣarbat	ɣarbatt	meisje
ttɣ	ɣttɣ	bron, oog

ASSIMILATIE

Het Berber kent veel assimilaties, zowel binnen het woord als tussen verschillende woorden. De belangrijkste zijn:

'ɣ' + 'ɣ' → 'tt'
'ḍ' + 'ɣ' → 'tt'
'ḍ' + 'ɣ' → 'ɣɣ'
'ḍ' + 'd' → 'ḍḍ'
'n', 'm', 'l' + 'ɣ' → 'nt', 'mt', 'lt'
'n', 'm', 'l' + 'ḍ' → 'nd', 'md', 'ld'
'n', 'm', 'l' + 'ḍ' → 'nḍ', 'mḍ', 'lḍ'

In deze uitgave worden met alle assimilaties geschreven. Wél geschreven wordt een assimilatie in de volgende gevallen:

1. Assimilaties binnen een woord, b.v. 'ɣalɣemt' i.p.v. 'ɣalɣemɣ' = 'kameliη'.

2. Assimilaties met het voorzetsel 'n' = 'van', b.v. 'n tmeɣɣuɣ' i.p.v. 'n ɣmeɣɣuɣ' = 'van de vrouw'; 'l lɣula' i.p.v. 'n lɣula' 'van de menseneetster'; 'ɛ ɛemmis' i.p.v. 'n ɛemmis' = 'van haar oom'.

3. Assimilaties van het voorzetsel 'ḍ' = 'en' en het partikel 'ḍ' 'het is' met een volgend woord, b.v. 't tmeɣɣuɣ' i.p.v. 'ḍ ɣmeɣɣuɣ' = 'en de vrouw'; 't tameɣɣut' i.p.v. 'ḍ ɣameɣɣuɣ' = 'het is een vrouw'.

4 In die gevallen waar een werkwoordsvorm die eindigt op 'ţ', 'ḏ' of 'ḍ' gevolgd wordt door een voornaamwoordelijk achtervoegsel dat begint met 'ţ' of 't' worden de volgende conventies aangehouden:

'ţ' + '-ţ' wordt 't-t' geschreven (spreek uit: 'tt')
'ḏ' + '-ţ' wordt 'd-t' geschreven (spreek uit: 'tt')
'ḍ' + '-ţ' wordt 'd-t' geschreven (spreek uit: 'ţţ')

5 Als het werkwoordspartikel 'aḏ' gevolgd wordt door een werkwoordsvorm die begint met een 'ţ', wordt deze 'ţ' in een 't' veranderd, terwijl de 'ḏ' van 'aḏ' wegvalt. Het gaat hier niet om een gewone assimilatie, aangezien er geen verdubbeling van de 't' optreedt, b.v 'aḏ ţaf' → 'a taf' = 'zij zal vinden'. In deze gevallen wordt altijd 't' geschreven.

In de overige gevallen worden assimilaties niet aangegeven.

De bijgesloten CD, die werd gelezen door Abdelkader Matoug, bevat de volgende verhalen:

WAHED	Lila yiwyen mmis ɛ remmis
LIN	Het verhaal van Lila die met haar neef trouwde
12′53″	
INAYIN	Tḥajit n Dḍawya ḏ umas
IWIL	Het verhaal van Dawia en haar broer
7′40″	
HAḤA	Tḥajit n Ḥemmu l ḥram
DRII	Het verhaal van Slimme Hamoe
7′56″	
SLBɛA	Yellis uruḥam
ZLVIN	De dochter van de geest
11′03″	
ƔMINYA	Tḥajit n Mqidec
ACHI	Het verhaal van Mkidesj
9′08″	
ɛICRA	Tḥajit n Mḥend l hemm
IHN	Het verhaal van Mohammed Sores
7′37″	

Totale speelduur 56′17″